

Eene bijdrage voor de geschiedenis.

Op de volgende bladzijde is eene photographische reproductie gegeven van een stuk kardoespapier, dat gediend heeft om daarin een pakje Engelsche modelpatronen N°. II te verpakken en dat op het slagveld van Nicholsons-kop (Modderspruit, 30 October 1899) door een ambtenaar van de Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij in de Engelsche vuurlinie is opgeraapt en aan ons toegezonden.

Voor hen die het opschrift weten te lezen, dat buiten op het pakpapier gedrukt staat, is verder commentaar overbodig.

DE REDACTIE.

Na t'gavucht 10 Oct 99
te Wapenraapenit (Nidobronn) (Kop)
kersten de kuytalen opgevraagd
wel een beem die 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
met duun. duun. 2. hie te
Stouwen

Binnenzijde.

CARTRIDGES
S.A. BALL
·303 Inch
CORDITE

6	9	99
---	---	----

Mark II DUM DUM

Buitenzijde.

(Zie ommezijde.)

De aanwijzing van officieren v/h. Ned. en Ned.-Ind. Leger als militair attaché,

ter bijwoning van den oorlog in Zuid-Afrika.

Toen in de tweede helft van het afgelopen jaar de zaken in Z-Afrika eene zoodanige wending namen, dat een oorlog der beide Boerenrepublieken tegen het machtige Engeland onvermijdelijk was en inderdaad uitbrak, werd al dadelijk bij verschillende mogendheden de wenschelijkheid ingezien deze gelegenheid aan te grijpen, om, door het zenden van officieele vertegenwoordigers, uit dezen oorlog die practische lessen te putten, die ongetwijfeld daaruit zouden voortvloeien. Eigen aanschouwing toch van tot oordeelen alleszins bevoegde en geheel onzijdige personen is veelal meer vruchtdragend dan de raadpleging van officieele bescheiden door de oorlogvoerende partijen zelf geleverd. Al zeer kort na het uitbreken van den oorlog waren dan ook door verschillende rijken militaire attaché's aangewezen niet alleen, maar voor een deel waren dezen reeds onderweg naar het oorlogstoooneel; althans voor zooverre zij de operatiën aan Engelsche zijde gingen volgen. Een bewijs dat bij de betrekkelijke regeeringen bijtijds de noodige maatregelen daartoe getroffen waren en dergelijke zaken van actueel belang niet aan hare aandacht ontgaan waren. Verwondering moest het dus wel baren, dat bij ons zooveel later dan elders deze aangelegenheid bij de volksvertegenwoordiging aanhangig werd gemaakt bij de gewone behandeling van de begrooting van oorlog en de eerste twee vertegenwoordigers van het Ned. leger, eerst ruim twee en een halve maand na het uitbreken van de vijandelikheden, zich naar het oorlogstoooneel konden inschepen, om weder ruim een week later gevolgd te worden door een tweetal officieren van het Ned.-Ind. leger met dezelfde bestemming.

Het feit, dat Engeland eerst zes weken na het uitbreken daarvan aan de mogendheden officieel kennis gaf, dat het in een oorlog gewikkeld was met de Transvaalsche en Oranje Vrijstaatsche republieken, kan hier niet als steekhoudend argument gelden, voor de late uitzending onzer militaire attaché's. Immers, moge het al waar zijn, dat de Regeering om politieke redenen meende geen attaché's te kunnen zenden, om de operatiën aan de zijde der Boeren te volgen, alvorens van Engeland de officieele verklaring ontvangen te hebben, dat dit rijk de Boerenrepublieken als oorlogvoerende mogendheden erkende, dan nog is hiermede niet verdedigd, dat eerst eene maand na ontvangst dezer verkla-

ring de eerste attaché's zich konden inschepen, daar de noodige maatregelen tijdig van te voren hadden kunnen en moeten getroffen worden in het belang der zaak.

In ieder geval gold dit argument in het geheel niet voor het zenden eener officieele vertegenwoordiging bij het Engelsche leger, wat wel degelijk in het plan der Regeering lag en welk plan alleen verijdeld werd doordat Engeland voor deze vertegenwoordiging beleefd bedankte.

Deze weigering was door onze Regeering onmogelijk te voorzien, anders had zij er zich immers niet aan blootgesteld. Waren van de zijde van het Britsche gouvernement niet de bezwaren geopperd, die thans geleid hebben tot de niet-aanwijzing van militaire attaché's om de operatiën van het Engelsche leger te volgen, dan hadden de tot dat doel bestemde officieren geen dag vroeger hunne bestemming kunnen volgen.

Dit is ons een bewijs dat de Regeering aan deze belangrijke aangelegenheid niet die aandacht geschonken heeft, welke zij verdiende.

De aanwijzing van zoowel Indische officieren als Nederlandsche in het onderhavige geval juichen wij ten zeerste toe.

Welke schoone gelegenheid toch biedt zich niet aan, door eigen aanschouwing op de hoogte te komen van de deugden en gebreken van het Engelsche leger, dat in beschouwingen omtrent ons verdedigingsstelsel op Java steeds als een onzer voornaamste en gevaarlijkste tegenstanders wordt geacht! Wat viel er niet te leeren van de Boeren, die met betrekkelijk geringe hulpmiddelen zooveel weten te bereiken. Evenmin als zij, bezitten wij in Indië bijv. een in vredestijd georganiseerden transport-trein en waar we nu niettegenstaande dit euvel toch groote boerencommando's zich tot op aanmerkelijke afstanden van hun operatiebasis zien verwijderen, vragen we ons af hoe men zich daar weet te redden en of daar niet voor ons nuttige lessen uit te trekken vallen. Leerrijk vooral is deze oorlog voor ons, waar de vraag, hoe onze O.-I. bezittingen tegen een eventueelen overmachten aanvaller te verdedigen, in den laatsten tijd zoovele pennen in beweging bracht en ook thans bij ons meer dan te voren een onderwerp van diepgaande studie en ernstige overweging bij de Regeering geworden is. Daarom leerrijk, omdat de gelegenheid zich thans aanbood, aan de hand der practijk de talloze bezwaren te beoordeelen, verbonden aan belangrijke militaire overzeesche expeditiën op grooten afstand van de eerste operatiebasis, i. e. het moederland. De thans hierbij opgedane ervaring, wat betreft transport, verpleging, uitrusting, enz., moet voor ons van het grootste nut zijn bij de beantwoording van de vraag, wat wij van den tegenstander verwachten kunnen, eene vraag, die nauwelijks bij de vaststelling van ons koloniaal verdedigingsstelsel op den voorgrond treedt.

Maar niet alleen voor het leger in de koloniën, ook voor dat in het moederland zal er veel nuttigs op te merken vallen. Noemen we slechts het feit, dat de beide Boerenrepublieken een volksleger bezitten en dat bij de laatste beraadslagingen over de begroting van oorlog de meerdere of mindere wenschelijkheid van eene dergelijke legerorganisatie

wederom ter sprake gebracht en zelfs door eenige leden der Tweede Kamer de urgentie bezorgd werd van de zending eener commissie naar Zwitserland ter bestudeering van een dergelijk weersysteem.

Meenen wij door het vorenstaande voldoende geargumenteed te hebben, waarom wij het beginsel, om zoowel officieren van het Ind. als van het Ned. leger voor den post van militair attaché in Z.-Afrika aan te wijzen, toejuichten, de wijze waarop door de Regeering gehandeld is om personen te krijgen, geschikt en genegen om deze taak te vervullen, kan in geen deele op algemeene instemming rekenen, kan zelfs o. i. de toets eener gezonde critiek niet doorstaan. — En ook wat de keuze der vertegenwoordigende personen betreft, voor zooverre althans hier van eenige keuze sprake kan zijn, is de vraag gewettigd of de Regeering haar voldoende kan motiveeren met het oog op het belang van het leger en de bijzondere uitgaven, aan de uitzending van attachés verbonden, welke uitgaven, zij 't dan ook niet bepaald hoog te noemen, toch belangrijk genoeg zijn om een doeltreffend gebruik daarvan te kunnen eischen.

Wij willen hier volstrekt niets afdingen op de bekwaamheden en gaven der daarvoor aangewezen officieren; onze beschouwing is daarvan geheel afgescheiden. We spreken echter als onze besliste meening uit, dat voor dergelijke uiterst belangrijke zendingen officieren van hooger dan den luitenant-rang bestemd moeten worden. Waar andere rijken zelfs hoofdofficieren van den generalen staf met dergelijke zendingen belasten, vragen wij ons af of het vertrouwen van ons legerbestuur alleszins gerechtvaardigd is in leerlingen van de Hoogere Krijgsschool, die zelfs de helft van hunnen studietijd nog niet achter den rug hebben, die nog geen gelegenheid gehad hebben afdoende bewijzen af te leggen boven velen anderen in bekwaamheid uit te munten niet alleen, maar aan wie uit den aard der zaak de kennis en de ervaring ontbreken, noodig opdat het leger met vertrouwen de door hen uitgebrachte critiek en verzamelde gegevens kunne aanvaarden.

Voor militaire attachés toch kiest men bij voorkeur zoodanige personen, wier oordeel in het leger een zekere mate van gezag gekregen heeft op grond van hunne erkende en beproefde bekwaamheid. Dit is een bepaald vereischte, wil men nut trekken van de opgedane ervaring. Het door den attaché na afloop van den veldtocht aan zijne Regeering in te dienen desbetreffend verslag moet toch de basis zijn van een later ten behoeve van eigen land en leger te vormen critiek en dan is het toch zeker hoogst wenschelijk, dat deze basis geleverd worde door een gezaghebbend persoon. Zulk een gezaghebbend persoon kan toch niet iemand zijn van lagen rang en korten diensttijd als officier. Niet dat we de meening zouden voorstaan, dat de bekwaamheid met de jaren of met den rang zoude komen, maar gezag kan iemands oordeel eerst verkrijgen, wanneer hij aan eene ruime kennis de noodige ervaring paart, die niet met een enkel jaar verkregen kan worden. Waar de Regeering misschien, als een gevolg van de bij ons zeer bekrompen formatiën van

dezen hoogst gewichtigen tak van dienst in het leger niet kon of wilde beschikken over daartoe genegene officieren van den generalen staf, had zij in ieder geval nog de beschikking over liefhebbers onder die officieren, die de studiën aan de Hoogere Krijgsschool met succes voltooid hadden en wier plaatsing bij den generalen staf nog slechts afhangt van vacatures daarbij, en zulke officieren, die een deel van hunnen diensttijd met lof bij dien staf hebben doorgebracht.

Nu kunne men aanvoeren, dat eene detachering als de onderwerpelijke zeer veel moet bijdragen tot de hoogere vorming van den officier, wij zullen dit geenszins ontkennen of zelfs in twijfel trekken. Maar dan moet bij dien officier de basis tot die hoogere vorming gelegd zijn.

Of deze basis bij de aangewezen attachés in voldoende mate gelegd was, vermeten *wij* ons niet te beoordeelen, doch het is met grond te betwijfelen of de Regeering de waarborgen daarvoor heeft gehad. De opleiding toch aan onze hoogste militaire inrichting van onderwijs moet den grondslag zijn van de hoogere vorming van den officier en acht de Regeering eene detachering aan die inrichting gedurende een tijdperk van drie jaren noodig en voldoende, dan is het voor het minst genomen vreemd, dat zij bij de aanwijzing van militaire attachés met dit beginsel geen rekening hield. En nu moge naderhand in deze blijken, dat de verwachtingen niet teleurgesteld werden, des te beter, ons zal zulks hartelijk verheugen, maar daarmede achten wij de opvatting der Regeering niet verdedigd.

Zijn wij wel ingelicht, dan werd het aanbod o. a. van een Ind. hoofdoff., wiens bekwaamheid en bevoegdheid boven allen twijfel verheven is en op wiens gezag men zich veilig zou kunnen beroepen, doch wiens naam wij zonder Z.H.E.G.'s toestemming niet noemen zullen, om als militair attaché naar Z.-Afrika te worden gezonden van de hand gewezen, wegens den te hoogen rang (*nota bene*) dien bedoelde hoofdofficier bekleedde en de financieele consequenties aan dien rang verbonden. Alsof niet een zekere (hooge) rang juist gemakkelijker de noodige introductie verleent aan den militaire attaché om op de hoogte te komen van die zaken, die hij het meest wenschelijk acht, alsmede aan zijn prestige en aan dat van ons leger in den vreemde ten goede komt. En nog vreemder komt ons dit motief voor, waar wij zien, dat, waar het geldt het bijwonen van manoeuvres in vreemde legers steeds hoofdofficieren gedetacheerd werden, wij thans onder veel moeilijker en veel belangrijker omstandigheden een kapitein met een drietal luitenants aangewezen zagen.

Wat de bovenbedoelde financieele consequenties betreft, indien deze bij de Regeering zoo zwaar wogen bij de vraag: of men al dan niet een hoofdofficier als militair attaché zou aanwijzen, dan wekt het weder in hooge mate onze bevreemding, dat thans de zuinigheid zoo weinig werd betracht en men besloot tot het zenden van niet minder dan vier officieren. Of achtte de Regeering zich beter en doeltreffender vertegenwoordigd door één kapitein en drie luitenants dan door twee kapiteins of twee hoofdofficieren. Het oorspronkelijk plan van de Regeering was om een tweetal officieren aan het Engelsche leger toe te voegen en toen hiervan

moest worden afgezien, om redenen buiten onze Regeering, zouden we toch, zooal niet logisch, dan toch zuinig redeneerende met een tweetal attaché's hebben kunnen volstaan. Wij zouden het betreurd hebben, indien de Regeering alleen uit jacht op bezuiniging tot dezen maatregel overgegaan ware, omdat er o. i. in dezen oorlog voor ons zooveel belangrijks op te merken valt, dat we niet gaarne zouden willen verklaren, dat het uitgezonden aantal officieren te groot ware om de zaak in haren vollen omvang grondig te bestudeeren. Wij wenschten alleen duidelijk te doen uitkomen, dat de financieele bezwaren bij de Regeering toch ten slotte niet overwegend gebleken zijn, en dus dit motief niet aangevend had mogen worden.

Thans rest ons de behandeling van de vraag in hoeverre door de Regeering tijdig het initiatief in deze aangelegenheid genomen en wat door haar gedaan werd om zich een behoorlijke keuze uit alleszins bevoegde liefhebbers te verzekeren. Dat door de Regeering *tijdig* het noodige zou zijn gedaan geworden, hebben wij hierboven met redenen betwijfeld, doch wij gaan verder en meenen allen grond te hebben om te concludeeren, dat door de Regeering het initiatief in deze *niet* genomen werd. Ware dit laatste toch het geval geweest, dan had zij o. i. slechts twee wegen kunnen volgen. Allereerst dan had de Regeering hare keuze op bepaalde personen, die *zij* voor de taak van militair attaché het meest geschikt achtte, kunnen laten vallen en dezen personen successievelijk hebben kunnen afvragen of zij tot die taak genegen waren, Dit ware o. i. de meest korte en beste weg geweest en ware de Regeering dan, wat bijna ondenkbaar is, bij alle door haar uitverkorenen op bezwaren gestuit, dan ware zij o. i. verantwoord geweest, indien zij geene attaché's gestuurd hadde, daar het toch de kwestie niet zijn kan zich persé vertegenwoordigd te zien bij de strijdende partijen, waar het er in de eerste plaats op aankomt *wien* men tot zulke opdrachten roept.

In de tweede plaats had de Regeering onder behoorlijke omschrijving harer voorwaarden, zoowel wat betreft de personen die voor eene zending als hier bedoeld in aanmerking konden komen, als wat betreft de financieele conditiën, in ruimen kring haren wensch, dat eventueele liefhebbers zich zouden aanmelden, kenbaar kunnen maken. Of door de Regeering de eerste weg aanvankelijk gevolgd is, kunnen wij niet met zekerheid tegenspreken, doch wij betwijfelen zulks, omdat — wij herhalen het — het ons ondenkbaar voorkomt, dat niemand der uitverkorenen daartoe te vinden geweest zou zijn.

Dat de tweede weg niet door de Regeering gevolgd is, meenen wij met beslistheid te kunnen vaststellen uit het feit, dat ons van die oproeping niets bekend is. Men werd op een gegeven oogenblik eenvoudig verrast door de officieuse mededeeling, dat een viertal officieren leerlingen der Hoogere Krijgsschool, bij de Regeeringen der Boerenrepublieken als militair attaché's geaccrediteerd waren.

De wijze, waarop thans te onzent in de behoefte aan militaire attaché's in Z.-Afrika is voorzien, stelt o. i. een bedenkelijk antecedent.

Het vragen van bijzondere gunsten wordt aldus onnoodig in de hand gewerkt, zoodat langzamerhand bij velen het besef ontstaat, zij het ook misschien ten onrechte, dat men eenvoudig vergeten wordt, wanneer men daartoe niet eveneens zijn toevlucht neemt. Daardoor ontstaat een geest van concurrentie, die niet dan nadeelig kan werken op den goeden geest in het leger. Concurrentie in 't algemeen achten wij zeer goed in zooverre een ieder tracht, door zijn plichten nog beter dan anderen te vervullen, het verder dan dezen te brengen. Maar die concurrentie zij in de eerste plaats openhartig, loyaal, want zonder dat ontstaat de zucht elkaar in het vragen voor te zijn, elkander een vlieg af te vangen, wat niet ten voordeele van den goeden geest komt en aanleiding tot wantrouwen geeft.

Zooals boven reeds werd opgemerkt, werkt de Regeering dit in de hand. Ongetwijfeld zijn en waren er velen die gaarne hunne ervaring hadden verrijkt door eene zending naar Z.-Afrika, maar een zeker gevoel van bescheidenheid, zij 't ook soms te ver gedreven, die velen belet kan hebben zelf het initiatief te nemen om zich voor de onderwerpelijke zaak beschikbaar te stellen en ook de minder gunstige gelegenheid voor anderen, die zich niet in den Haag bevinden, laten we zeggen niet zoo dicht bij het vuur zitten om hunne belangen te bepleiten, mag nimmer het gevolg hebben dat zij zich achteraf gesteld zien. De overtuiging mocht zich anders langzamerhand vestigen, dat men, om zoo te zeggen, overal als de kippen bij moet zijn om iets niet zijn neus voorbij te zien gaan.

Uit de omstandigheid, dat in weerwil de Regeering geen oproeping van liefhebbers gedaan heeft, er toch een kleiner of grooter getal officieren zich beschikbaar gesteld heeft, zou het onjuist zijn af te leiden, dat de fout in deze, door de Regeering begaan, zoo groot niet is. In de eerste plaats *hebben* personen zich daardoor laten terughouden, maar al ware dit niet het geval, dan bleef toch daardoor de mogelijkheid niet uitgesloten, dat niemand zich kwam aanmelden, al ware het alleen uit de gezonde overweging dat de Regeering, indien zij een vertegenwoordiging wenschelijk achtte, daartoe te bekwaamere tijd zelf het initiatief wel zoude nemen en men haar daarbij niet mocht vooruitloopen. En zou in dat geval de Regeering zich verantwoord kunnen achten met de verklaring, dat zij niemand gezonden had, omdat geen liefhebbers zich waren komen aanmelden? Wij gelooven niet, dat dit motief bevredigend gevonden zou worden.

Wij wenschen aan het slot van ons betoog nadrukkelijk te verklaren, dat het geenszins in onze bedoeling gelegen heeft de officieren, die de stoute schoenen aangetrokken hebben om zichzelf voor een zending naar Z.-Afrika aan te melden, in eenig opzicht hard te vallen. In geen deele, doch wij hebben, met het oog op toekomstige gebeurlijkheden, er alleen met klem de aandacht op willen vestigen, dat het thans door de Regeering gevolgd procédé minstens genomen hoogst bedenkelijk is.

Het kwam ons voor, dat de hier behandelde materie belangrijk genoeg was om in een militair tijdschrift ter sprake te worden gebracht en van harte hopen wij, dat dit opstel er toe moge bijdragen, dat in den vervolge in belangrijke aangelegenheden als deze met meerderen spoed en minder overhaasting gehandeld worde en meerdere openhartigheid in het leger ook van hoogerhand aangewakkerd worde.

R. K.

Herinneringen uit mijn militaire loopbaan.

DE REGIMENTSCOMMANDANT.

(Vervolg van bladzijde 346 — Militaire Spectator No. 5 van 1900.)

In den tijd van vrede, — en in Nederland kent men, ik haast mij er bij te zeggen „gelukkig”, gedurende een lange reeks van jaren geen anderen toestand, — wordt het leger in hoofdzaak van achter den lessenaar bestuurd.

Wanneer ik zelfs de opperofficieren, die niet onmiddellijk en dagelijks met de troepen in aanraking komen, buiten beschouwing laat, worden de hoofdofficieren en inzonderheid de regimentscommandanten overstelpt met bureel-werkzaamheden, die veel van hun tijd en zeer veel van hun aandacht en werkkraft in beslag nemen.

Bij een regiment moeten zoovele belangen van personeel en materieel, van beheer en verpleging schriftelijk worden behandeld, vooral wanneer onderdeelen zijn gedetacheerd, dat van de zijde van den kolonel heel wat overleg noodig is, om volkomen aandacht aan den practischen dienst te kunnen blijven wijden.

Bij het regelen dezer zaken komt het in hooge mate aan op het schenken van gepast vertrouwen, op het „ieder in zijn waarde laten”.

Het personeel, dat den regimentscommandant onmiddellijk ter zijde staat, moet geheel geschikt zijn voor zijn werk, zoo niet, vervangen worden; de goede gang van zaken en de behoorlijke verdeeling van arbeid mogen niet verstoord worden door, uit medelijden of om andere niet steekhoudende redenen, onbruikbare elementen te behouden.

Die verdeeling moet zoodanig zijn, dat allen ongestoord kunnen doorwerken en niet dan bij bepaalde noodzaak met andere zaken worden lastig gevallen.

De regimentsadjutant moet in waarheid chef van het bureel zijn, het toezicht over het schrijvers-personeel uitoefenen en ieder hunner zijn werk aanwijzen; de regimentscommandant moet uitsluitend met zijn bureelchef handelen en zich slechts bij hooge uitzondering met onderdeelen inlaten.

Steeds is het mijn streven geweest door voor de schrijvers volkomen leesbaar schrift, maar vooral door nauwgezette samenstelling der stukken, enz., te voorkomen, dat of niet kon worden doorgewerkt of naderhand veranderingen noodzakelijk waren; niets houdt meer op en niets ontstemt het personeel meer dan het gedurig wijzigen, waardoor een

zelfde stuk soms twee of driemaal moet worden overgeschreven; ik liet veel liever een nacht over mijn ontwerp heengaan en herlas en verbeterde het zoo noodig den volgenden morgen, dan in dit euvel te vervallen.

De regimentscommandant kan altijd voldoende tijd vinden, niet alleen voor zijn veelomvattenden schriftelijken arbeid (waaronder het ontwerpen en de beoordeeling van de werkzaamheden zijner officieren een belangrijke plaats innemen), maar ook voor eigen studie en behoeft zich zelfs de zeer gewenschte uitspanning geenszins te ontzeggen, als hij maar nimmer tot morgen uitstelt, wat heden kan geschieden.

Achterstand zonder noodzaak mag niet voorkomen, is bovendien geheel uitgesloten als men verstaat „te werken en te laten werken”.

Kort en zaakrijk rapport houden is voor den regimentscommandant een zaak van groot gewicht.

Onnoodige besprekingen, met wie ook, moeten worden vermeden; terechtwijzingen kort en krachtig geschieden; niemand zonder noodzaak worden opgehouden; wat mondeling kan worden afgedaan, moet nimmer op papier worden gezet.

Verzoeken moeten zonder veel omhaal worden toegestaan, wanneer de belangen van den dienst zich daar niet tegen verzetten; geweigerd, wanneer zij in eenig opzicht schadelijk zijn.

De chef moet vooral vermijden, uit zucht om populair te zijn, zwak te worden.

Iedere onzekerheid, het gedurig doen terugkomen op verzoeken, eindeloos onderzoek, enz., verzwakken de krijgstucht in hooge mate; de chef moet vlug en met zekerheid kunnen beoordeelen en niet minder voortvarend beslissen.

Gezeur en talmen ontstemmen; krachtig en rechtvaardig optreden versmoort elk gemopper.

Goede, persoonlijke inwerking van chefs op het gewenschte oogenblik, kan menigwerf groote uitwerking hebben.

Zoo herinner ik mij, dat een mijner kapiteins, te Grave, door zijn oppasser belangrijk bestolen was. Deze kapitein woonde in een logement en vond op zekeren dag zijn schrijftafel opengebroken en van twee horloges en een belangrijk bedrag aan geld ontlast. Na ernstig onderzoek viel de verdenking op zijn oppasser en bestond voldoende aanleiding om dezen voor een krijgsraad te doen terechtstaan. Van het gestolene was niets gevonden; de beklagde weigerde hardnekkig eenigerlei aanwijzing. Men hoopte door het toelaten van familie iets te weten te komen, doch daartegen had ik mij ten strengste verzet. Op den morgen van het vertrek naar 't Bosch verschenen geleiders en arrestant op het rapport en zouden onmiddellijk daarna afmarcheeren. Ik sprak den arrestant ernstig aan en wees hem op het verachtelijke zijn kapitein, die altijd zoo bijzonder goed voor hem geweest was, zoo belangrijk te benadeelen; ik wekte hem krachtig op de bergplaats van het gestolene aan te wijzen. Op eens flikkerde

er iets in de oogen van den schuldige en zei hij: „Majoor, aan u alleen zal ik het vertellen.”. Haastig werden allen weggestuurd en onmiddellijk daarna wist ik waar het ontvreemde was verstopt; het werd teruggevonden; slechts een betrekkelijk klein bedrag was verbruikt.

Het was duidelijk, dat alleen en uitsluitend de persoonlijke inwerking, op het goede oogenblik en in den passenden toon, de zoozeer gewenschte uitwerking had gehad.

Ik genoot de voldoening aan mijn braven kapitein de horloges, hem als familiestukken dierbaar, en eenige honderden guldens, te hebben terugbezorgd.

Gelukkig heb ik mogen ondervinden, dat persoonlijke inwerking nog hoogere voldoening kan schenken door het behouden van menschen, die zonder hulp en toewijding reddeloos verloren zouden zijn gegaan.

Het is een kwaal, bijna zonder onderscheid bij alle legerinrichtingen waar te nemen, dat mannen, die zich door helder verstand en bijzondere vaardigheid met de pen onderscheiden, te lang in menigwerf hoogst belangrijke betrekkingen buiten de practijk worden gehouden.

De gevolgen blijven gemeenlijk niet uit; langzamerhand begint de pen het zwaard te regeeren, en, naarmate de vrede-toestand langer duurt, stijgt het gezag van het geschreven en uit de verte toegezonden woord.

Toch moet de werkelijkheid, door rapporten en adviezen, de gegevens verschaffen. Waren deze gegevens steeds volkomen betrouwbaar, alles zou in het reine zijn, doch de ondervinding is daar om te wijzen op zeer belangrijke afwijkingen, wier oorsprong weinig verkwikkend is en schuilt in de verdorvenheid waarmede tegenwoordig bijna elk groot staatslichaam is besmet.

Nu en dan wordt, menigwerf bij toeval, een tipje opgelicht; bij uitzondering schijnt slechts het volle licht, doch, onder welke omstandigheden ook, altijd wordt waargenomen dat eigenbelang, zucht naar geld, zucht naar eer, de onedele drijfveeren zijn.

Van welke zijde moet dan de volle waarheid aan het licht komen?

Ongeteekende stukken in couranten en tijdschriften, ongeteekend omdat de schrijvers hun huid niet durven of mogen wagen, doen slechts gedeeltelijk nut; het is niet altijd mogelijk en gewenscht in een publiek geschrift de vinger op de wond te leggen.

De vrije uiting, in eene memorie neêrgelegd, kan van veel belang zijn, inzonderheid wanneer de zegsman in de gelegenheid is geweest zijne denkbeelden aan de practijk te toetsen.

De volledige, oorspronkelijke denkbeelden komen alsdan ter plaatse, waarvoor zij bestemd zijn, en worden niet, zooals bijna altijd in de officieele rapporten en adviezen, besnoeid en verwrongen, met die van anderen dooreen gemengd, in één woord in een kleed gestoken, waarin zij menigwerf zelfs door den ontwerper niet te herkennen zijn.

Te oordeelen naar de wijze, waarop deze memories door de autori-

teiten worden opgenomen, zou men moeten opmaken, dat zij niet gewenscht zijn. Van bijzondere aanmoediging is mij niets gebleken; wellicht geschiedt deze uitsluitend aan personen, die zich langen tijd in bureelkringen hebben bewogen, terwijl van tijd tot tijd ook hun werk in de officieele uitgave der rapporten, verslagen, enz., wordt opgenomen.

Voor zooverre mij bekend is, werd in mijne onmiddellijke omgeving, uitgenomen een zeker aantal over kleeding, slechts een tweetal memories ingegeven gedurende een betrekkelijk ruim aantal jaren.

Ik heb mij eenige malen schuldig gemaakt aan het samenstellen van memories, doch afgescheiden van het groote genot dat werken in eene zelf gekozen richting altijd schenkt en het voordeel in deze richting meer dan oppervlakkig te zijn doorgedrongen, was de voldoening zeer gering en bepaalde zij zich hoogstens tot de erkenning van den arbeid, terwijl omtrent het nut een weinig aanmoedigend stilzwijgen werd bewaard.

De memories blijven begraven in de archieven van het departement van oorlog; in den regel hoort men er niets van.

Vraagt men, om eene of andere reden, zijn werk terug, dan kan men bemerken dat het doorloopen is, hier en daar een zin is aangestreept, schrijf- en taalfouten, niet altijd te ontgaan in stukken van belangrijken omvang, zeer zorgvuldig zijn opgemerkt, terwijl men zich gewoonlijk reeds geveild mag gevoelen door de vermelding, dat met belangstelling van het werk kennis is genomen.

't Ging zelfs nog verder. Er zijn ministers geweest, die elke memorie, na de indiening, als het onvervreemdbaar eigendom van het departement beschouwden en bemerking maakten op het gebruik in eenig publiek geschrift, door den vervaardiger, van in de memorie neêrgelegde denkbeelden.

Wellicht zijn er gelukkigen geweest, wien dit alles bespaard werd.

Wanneer het alleen en uitsluitend om de goede zaak gaat, schenkt het zelfs voldoening, ook al blijft de erkenning geheel achterwege, zijne denkbeelden ingang te zien vinden en maatregelen te zien treffen, in lang vergeten en onder stof begraven memories weêrgegeven; deze blijde verrassingen komen wel eens voor.

De weg der vrije gedachte als een gevolg van innige overtuiging is bijzonder steil en moeilijk; velen, die zich daarop wagen, struikelen en bekomen ernstige kneuzingen; dikwerf moeten zij, geheel ontmoedigd, terug en slechts zelden wordt een hulpvaardige en reddende hand naar hen uitgestoken. 't Is immers zoo weinig loonend en zoo gevaarlijk zich voor die waaghalzen in de bres te stellen!

Hieromtrent heb ik groote ondervinding en het komt mij niet onbelangrijk voor het een en ander dienaangaande mede te deelen.

In Januari 1892 werd door mij ingediend eene memorie (zeer geheim) over de wijze van oefenen bij het Wapen der Infanterie, enz., die nimmer het Departement van Oorlog heeft bereikt.

Deze memorie was samengesteld onder den indruk van dreigende omstandigheden voor het Wapen der Infanterie.

Na de divisiemanoevres van 1890 werd in den aanhef eener vertrouwelijke aanschrijving van den Inspecteur der Infanterie, waarvan door de gevolgen spoedig alle geheimhouding verdween, een zeer ongunstig oordeel over de hoofdofficieren der infanterie uitgesproken, een oordeel, dat diepen en pijnlijken indruk maakte, en, te recht of ten onrechte, niet zonder invloed was op de onaangename verrassingen, door het wapen toen ondervonden.

De reeds aangegeven reeks van tactische winteroefeningen moest verbetering in den toestand brengen en in 1891 werd de oefening der infanterie in zeer bepaalde richting gebracht en het volgen van elken anderen gedachtengang bepaald uitgesloten.

Het vele goede en nuttige, in die maatregelen besloten, werd door mij geenszins voorbij gezien.

Voorstander van geheele oefening der militie bij de compagnieën, deden zich echter verschillende eigenaardige zwarigheden voor, die ik, zooals toen door mij werd vermeld, vrijmoedig wenschte aan te geven, niet uit zucht naar betweterij, maar als een gevolg van waarachtige belangstelling in de zaak, die ik toen reeds zes en dertig jaren diende.

Ik schreef verder: „Ik gevoel mij gedrongen dit woord terneer te schrijven, nu het Wapen der Infanterie zulke hoogst ernstige dagen doorleeft, nu, door omstandigheden, wellicht niet geheel buiten schuld der officieren van dat wapen, twijfel schijnt te rijzen omtrent zijne zelfgenoegzaamheid en men vreemde loten wil enten op den ouden stam, ten einde de levensvatbaarheid ervan te verhoogen. Onder deze omstandigheden wordt het voor ieder infanterie-officier van eenige ondervinding, en zonder grootspraak durf ik mij onder dit gedeelte rangschikken, plicht te geven wat in hem is, niet in nieuwsbladen en tijdschriften, die menigwerf niet of half gelezen ter zijde worden gelegd, niet ongeteekend, maar langs den grooten, koninklijken weg en ter beoordeeling van al zijn chefs. Het volgende wordt met groote bescheidenheid meêgedeeld, en, moge deze uitdrukking niet telkens worde herhaald, dan zij de verklaring voldoende, die ik hier uitspreek als een uitvloei- sel mijner innige overtuiging en overal, waar en wanneer dit te pas mocht gekomen zijn, heb uitgesproken, dat ik in mijn veelbewogen militair leven voortdurend, zelfs van de jongsten mijner ondergeschikten, heb geleerd; hiertoe is echter noodig, dat men oogen en ooren openhoudt en niet alleen gelooft aan eigen onfeilbaarheid”.

In de genoemde memorie behandelde ik achtereenvolgend: eerste oefening en oefeningstijdperken — onafgebroken en voortgezette oefening — toestand van kazernen en oefeningsterreinen — kazerneleven — localiseeren der militie en de zeer groote nadeelen, die het gedurig verplaatsen van eenmaal bij een bepaald onderdeel geoefende miliciens opleverde (een maatregel thans gelukkig voor een goed deel buiten werking gesteld), door vele voorbeelden gestaafd — blijvend gedeelte in verband met verplegingstroepen — noodzakelijkheid tot het oprichten van een infanterie-schietkamp — oefening kader —

voordeelen der groote garnizoenen en eerste opkomst der militia in den winter — mobilisatie, inzonderheid met het oog op de geheel onvolledige regeling voor het bataljon te Grave — dekkingstroepen door vrijwillige grensbewakers te vormen, ook in verband met de Koloniale-Reserve — ongewenschte bevoorrechting van korpsen en personeel — overplaatsing op verzoek — beoordeeling der geschiktheid voor hooger rang der kapiteins en wijze waarop hierin verbetering kon worden gebracht — noodzakelijkheid tot geregelde vervanging der officieren van speciale diensten — en wenschelijkheid eener gelijkvormige opleiding tot officier van alle aspiranten.

De inhoud was zonder twijfel zeer omvattend en zou aanleiding hebben kunnen geven tot de verdenking, dat ik mij op een standpunt had geplaatst, waarop ik niet te huis behoorde, doch geleidelijk en ongezocht was ik tot die verschillende oordeelen der memorie gekomen en kalm had ik daarover gezegd, wat de practijk mij had geleerd of waarop deze mij had gewezen, alleen afkeuring uitsprekende over dat gedeelte van den bestaanden toestand, waardoor mijn gevoel van recht werd beleedigd, en alles op een toon, die niemand kon krenken en uitsluitend aangaf dat het mij in de hoogste mate ernst was en ik onweerstaanbaar gedreven werd, mede te deelen, wat mij doelmatig, recht en billijk voorkwam.

Mijn onmiddellijke chef zat met de handen in het haar, wellicht uitsluitend ten opzichte der algemeene beoordeeling van mijn werk. Zulk een openhartigheid was geheel ongewoon. Alleen op mijn zeer ernstig aandringen ging het stuk verder.

In hooger ressort noemde men mijn toon in strijd met de juiste begrippen van krijgstucht, dáár waar het gold beoordeeling van maatregelen door meerderen genomen. Daarbij werd gevoegd eene waarschuwing in mijn belang. Van bepaalde aanwijzing der oneerbiedige of minder passende uitdrukkingen geen zweem, het zou trouwens niet wel mogelijk zijn geweest deze te vinden.

Om den inhoud geheel te verzwakken werd twijfel uitgesproken of zelfs in eenig punt een zweem van nieuw licht was ontstoken.

Voor de oefenings-tijdperken zou wel van hooger hand worden gezorgd, men had slechts af te wachten — in het kazerneleven, zooals het was, moest men maar berusten omdat er niet veel aan te veranderen viel — de bezwaren der gedurige overplaatsingen werden niet gedeeld — opkomst der militia gedurende den winter zou te veel kosten; er waren noodzakelijker behoeften — omtrent de in de lucht hangende mobilisatie te Grave, dat met 1 Mei 1892 als garnizoen zou worden opgedoekt, moest men aannemen dat er op gerekend werd, dat vóór dien tijd geen oorlog zou uitbreken — grensbewaking was onmogelijk door gebrek aan vrijwilligers — beschouwing omtrent overplaatsingen en bevoorrechting waren ongeoorloofd — andere punten werden dood gezwegen.

Op dergelijke wijze werd de arbeid opgenomen van officieren, die zich, uitsluitend door beweegredenen als door mij opgegeven, gedrongen

achtten eerlijk hunne denkbeelden mede te deelen en dit nog wel door een vertrouwelijk stuk, alleen voor hun chefs bestemd.

De weg om aan het Departement van Oorlog waarheid en de gevestigde overtuiging te hooren van officieren met meer dan gewone garnizoens-ondervinding, wordt hierdoor afgesneden.

Ik heb mijn stuk teruggenomen, zooals uit den volgenden brief zal blijken.

Ik wensch dit schrijven, waarop ik geen antwoord heb ontvangen, in zijn geheel mede te deelen :

„Het zij mij vergund U mijn dank te betuigen voor de belangstelling „aan mijn werk geschonken en de raadgevingen in Uw schrijven vervat.

„Als een gevolg van die raadgevingen wensch ik mijne memorie niet „andermaal aan te bieden, zij het dan ook in gewijzigden vorm. Uwe „verzekering, dat geen enkel onderdeel van het daarin verhandelde „eenig nieuw gezichtspunt opent en derhalve geenerlei nut zal kunnen „afwerpen, doet de *eenige* aanleiding te niet, door mij met de indiening „beogd.

„Ik stel er echter hoogen prijs op U de overtuiging te geven, dat „noch betweterij, noch zucht zich op den voorgrond te plaatsen, inzonderheid geene minder juiste begrippen omtrent krijgstucht, aanleiding „tot het samenstellen der memorie hebben gegeven; wel, waarachtige „belangstelling in de zaak, die ik dien, en innige overtuiging, dat veel „bij het Wapen der Infanterie voor belangrijke verbetering vatbaar blijft.

„Mijn geheel militair leven ligt, voor een groot gedeelte, als een geopend boek voor U. Nimmer ben ik, zelfs onder de moeilijkste omstandigheden, achterlijk gebleven in het volkomen opvolgen der gegeven „bevelen, doch ook nimmer heb ik geschroomd, op gepaste wijze, mijne „innige overtuiging aan mijne chefs mede te deelen.

„Het doet mij oprecht leed, dat U in mijne memorie den toon niet altijd „gepast hebt kunnen vinden, doch ik wil mij daarbij neêrleggen.

„Dagelijks vindt men, ongeteekend, in allerlei tijdschriften, dag- en „weekbladen, beoordeelingen, soms weinig vleierend, van regeeringsdaden „niet het minst van militaire zaken en men mag toch wel aannemen „dat deze artikelen door deskundigen militairen zijn samengesteld; de „schrijvers blijven gewoonlijk onbekend.

„Hiertoe heb ik nimmer medegewerkt; hij, die het eerlijk meent, moet „openlijk voor zijne zienswijze durven uitkomen, en ik wensch geen stuk „te schrijven, zonder vermelding van mijn vollen naam en zonder het „dragen der volle verantwoording voor het geschrevene.

„Vandaar de inzending der memorie, wier inhoud mij niet ongepast „voorkwam.

„Blijkt het mijne opvatting niet de ware is, dan kan ik niet anders „doen dan mijn stuk terugnemen en mijn leedwezen betuigen over „mijne dwaling.”

Hierdoor scheen de inspannende arbeid van maanden geheel verloren.

Ik gaf echter den moed niet op; de ondervonden tegenspoed vuurde

mij nog meer aan; een groot gedeelte der stof werd in eene bepaalde richting omgewerkt en in Februari 1892 diende ik eene nieuwe memorie in, met het opschrift: „Infanterie-dekkingstroepen”.

De inhoud dezer memorie werd door mij voorgedragen in een tweetal vergaderingen van alle officieren van het 5^e Regiment Infanterie te Amersfoort.

Bij mij bestond het plan mijn werk aan de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap aan te bieden tot het houden eener lezing, voor het geval het Departement van Oorlog althans daartegen geen bezwaren zou hebben naar aanleiding van mededeelingen omtrent en besprekingen over mobilisatie-toestanden.

Ik vroeg en ontving mijn werk terug met het bericht, dat de Minister met belangstelling van den inhoud had kennis genomen, dat de invoering mijner denkbeelden echter zou afstuiten op de groote kosten, terwijl bezwaar moest worden gemaakt tegen bekendmaking in ruimer kring.

Daar in genoemde memorie denkbeelden zijn neêrgelegd en eene richting werd aangeduid, die mij ook thans nog, zij het met eenige uitbreiding, van overwegend belang voorkomen, aarzel ik geen oogenblik aan den inhoud eene plaats onder mijne herinneringen in te ruimen, nadat alles daaruit is weggenomen wat het geheim der mobilisatie zou kunnen schenden.

De verzekering der mobilisatie in onze grensprovincies en andere onontbeerlijke verrichtingen bij den aanvang van een oorlog zullen eene zeer zware taak leggen op de schouders der daarvoor bestemde afdeelingen.

Deze afdeelingen zullen hooge tactische waarde moeten bezitten, alleen te verkrijgen door ernstige oefening en voldoende voorbereiding. Bekendheid bij de officieren met hunne minderen, bij soldaten en kader met hunne officieren zijn dringende eischen.

Deze voorwaarden worden niet vervuld bij de thans gevolgde wijze van handelen.

Het oprichten van een korps of regiment grensbewakers (jagers), geheel uit vrijwilligers samengesteld, zal in alle opzichten in de gevoelde behoefte voorzien.

In mijne memorie stelde ik mij zelven de volgende vragen:

- 1e. Mag de oprichting van een jagerkorps of regiment mogelijk worden geacht in verband met een aan te nemen sterkte.
- 2e. Hoe moet zulk een korps worden samengesteld en verdeeld; waar moeten de onderdeelen in garnizoen komen; welke zijn de eischen van bewapening, uitrusting en verpleging.
- 3e. Hoe groot zullen de oprichtingskosten zijn en tot welk bedrag zal het korps jaarlijks op de begroting van oorlog behooren te worden uitgetrokken.
- 4e. Zal, door het oprichten van dit korps, het niet mogelijk blijken te zijn, belangrijke vermindering te brengen in de sommen voor de infanterie-regimenten uit te trekken, ook in verband met andere te treffen maatregelen.

5e. Welke tactische eischen moeten aan het jagerkorps worden gesteld en hoe moeten de oefeningen worden geregeld.

Sedert de samenstelling der memorie was herhaaldelijk machtsvertoon noodig tot beteugeling van binnenlandsche rustverstoringen en zijn, met het oog op de localisatie der militie, moeilijkheden ondervonden, die troepenverplaatsingen in den winter noodzakelijk hebben gemaakt, waardoor zeer ongewenschte onrust in den lande werd veroorzaakt.

Het jagerkorps zal ook in deze aangelegenheid volkomen en afdoende voorziening verschaffen.

Thans, nu door de invoering van den verplichten persoonlijken dienst, achtereenvolgend $\pm$ 8000 plaatsvervangers zullen vrijkomen, de toetreding als zoodanig voortaan is afgesneden, en het vormen van een meer innigen band tusschen de legers in Nederland en Indië aan de orde is gesteld, treedt de oprichting van een korps vrijwilligers, samengesmolten met de Koloniale-Reserve, sterk op den voorgrond.

De oplossing der 1^e vraag hangt samen met geheele afscheiding van vrijwilligers en militie bij de infanterie-korpsen en met het oprichten van een korps verplegingstroepen.

In de memorie wordt o. a. hieromtrent vermeld:

„De oprichting van het jagerkorps opeens zal niet mogelijk zijn en „afhankelijk blijven van de invoering van den persoonlijken dienstplicht, „waarop wij dan toch eindelijk wel eenigszins hoop zullen mogen hebben.

„Ten einde zooveel mogelijk, door vermindering van andere posten „op de begrooting van oorlog, tegemoet te komen aan de kosten van „oprichting en onderhoud van het jagerkorps, waarbij ik bepaaldelijk „het oog heb op eene belangrijke vermindering door korteren dienstdijd „der militie, behoort ook besproken te worden de oprichting van een „korps verplegingstroepen; voorloopig is de vermelding dezer aangelegenheid echter voldoende.

„Wel wensch ik reeds dadelijk eenige ophelderingen te geven ten „opzichte van den door mij vermelden korteren dienstdijd der militie.

„Ik acht het niet geheel onbereikbaar den eersten oefeningstijd der „militie bij de Infanterie op acht maanden te stellen, zooals door den „tegenwoordigen Minister wordt beoogd, doch alleen onder de stellige „voorwaarde, dat gedurende dien tijd voortgezet onderwijs worde gegeven en de militie, door geenerlei zaken, van welken aard dan ook, „aan het aanleeren der vereischten tot landsverdediger worde onttrokken. „Vandaar de aandrang tot het vormen van verplegingstroepen.

„In en buiten het leger, zelfs in 's lands vergaderzaal, werden ernstige waarschuwingen gehoord tegen het verminderen van de krijgstuht „in het leger. In de eerste plaats werd deze onderstelde verslapping aan „het verkorten van den oefeningstijd toegeschreven en volmondig moet ik „toestemmen, dat de doorleefde toestanden in 1891—'92 niet geschikt waren „om hiertegen veel in te brengen, maar toch durf ik volhouden, zelfs „tegen den meest verklaarden tegenstander van korteren oefentijd, dat „de mate van discipline bij een troep lang niet uitsluitend mag worden

„berekend naar den duur van den diensttijd, maar oneindig veel meer,
„mits de oefeningstijd voldoende zij, naar het gehalte van officieren en
„kader, de elementen, waaruit de militie bestaat, en de wijze, waarop
„de troep wordt beziggehouden.

„Wanneer de algemeene, dan wel de persoonlijke dienstplicht zal zijn
„ingevoerd, de kazernen en de algemeene toestand, als onvermijdelijke
„gevolgen daarvan, verbeterd zullen zijn, den dienstplichtige alleen en
„uitsluitend zijn werk als soldaat wordt geleerd en hij niet meer tot
„diensten van keuken- en werkmeid wordt verplicht, inzonderheid van
„hem geene diensten worden gevergd tot persoonlijk gerief van officie-
„ren en kader, zal acht maanden voortgezet en doelmatig geleid militair
„onderwijs, waarvan de groote manoeuvres de bekroning moeten zijn,
„ons goede landsverdedigers kunnen bezorgen, die, met herhalingsoefenin-
„gen om de twee jaren, voldoende op de hoogte van hunne verplichtingen
„zullen kunnen blijven.

„De aldus gevormde miliciens zullen ontegenzeggelijk beter voor hun
„taak geschikt zijn dan de tegenwoordige, waarvan de eerste oefening
„in zoovele opzichten mank gaat; niet door mindere toewijding van of-
„ficiëren en kader of door minder goeden wil der militie, maar door
„allerlei bijkomende omstandigheden, waardoor zelfs de beste voor-
„schriften voor de oefening zoo weinig voor volkomen toepassing geschikt
„zullen blijken te zijn.

„Vooral wensch ik gewicht te leggen op de verklaring, dat de krijgs-
„tucht bij een troep de grootste schade zal lijden, wanneer die troep
„veelvuldig wordt gebruikt voor zaken buiten het krijgsmansbedrijf,
„misbruik van gezag wordt gemaakt door het vergen van persoonlijke
„diensten en de oefening zelve niet voortdurend het karakter draagt
„van ernstige overwegingen der chefs. Alles moet, bij die oefening, vol-
„doende zijn voorbereid; ieder volgend onderdeel een uitvloeisel zijn
„van het onmiddellijk daarvóór onderwezene, en de man geleidelijk en
„zonder schokken worden gebracht tot de eindoefeningen, die het ge-
„heele werk zullen moeten bekronen.”

Omtrent het kader wensch ik verdere mededeelingen te verdagen tot
de behandeling van een nader onderdeel mijner herinneringen.

De 1^e vraag mag zeker bevestigend worden beantwoord, en wel in
dier voege, dat het samenstellen van een jagerkorps, tevens dienstdoende
als Koloniale-Reserve, ter sterkte van $\pm$ 2400 soldaten en volkomen
voorzien van officieren en kader, geene overwegende bezwaren zal on-
dervinden, althans wanneer de Staat het lot zijner militaire dienaren
volkomen verzekert, waarover later.

De 2e vraag gaf indeeling in vier bataljons, ieder vier compagnieën
sterk; elke compagnie verdeeld in drie officiersafdeelingen van 50 man;
alles voortdurend geheel uitgerust, doelmatig gekleed en tot onmiddel-
lijk oorlogsgebruik geschikt.

De bataljons werden langs de grenzen verdeeld, één voor de zuidelijke, drie
voor de oostelijke; de compagnieën doelmatig voor de vakken aangewezen.

Eene depôt-compagnie, in het midden des lands in een groot garnizoen, was bestemd tot de opleiding der recruten.

De 3e vraag gaf een zeer nauwkeurige berekening en toetsing aan alle onderdeelen der begrooting.

Voor oprichtingskosten, met inbegrip der te bouwen of in te richten kazernen, $\pm$ 15 ton.

Voor jaarlijksche kosten $\pm$ een millioen.

De berekening was gegrond, wat soldijen, enz., betref, op die der Koloniale-Reserve.

De 4^e vraag gaf, door het wegnemen der vrijwilligers bij de infanterie en verkorting van den eersten oefeningstijd, eene besparing van ruim $11\frac{1}{4}$ ton.

De verplegingsdienst zou per jaar bijna $4\frac{9}{10}$ ton kosten.

De geheele jaarlijksche verhooging zou, na verwezenlijking van geheel mijn plan, ruim f 346.000 bedragen.

Bij de memorie waren uitvoerige toelichtingen en geheel uitgewerkte tabellen gevoegd.

Omtrent den verplegingsdienst werd het volgende gezegd:

„Verplegingstroepen zijn noodig om de verschillende huishoudelijke „bezigheden, zoowel in als buiten de kazerne, te verzekeren, der militie „onafgebroken onderwijs te waarborgen en de militie-dienstplichtigen, „na invoering van den persoonlijken dienstplicht uit alle standen der „maatschappij te trekken, niet langer tot diensten, buiten hun werk- „kring als landsverdediger, te verplichten.

„Reeds meermalen is het oprichten van een verplegerskorps ter sprake „gekomen, doch, gelijk zoovele goede voorstellen op militair gebied, „van de baan gedrongen door een samenloop van omstandigheden, door „minder belangstelling in ons krijgswezen, en tegenzin tot het invoeren „van ingrijpende verbeteringen, waaraan onvermijdelijk meerdere kos- „ten verbonden zouden zijn.

„Het komt mij voor, dat de invoering van den persoonlijken dienst- „plicht, zonder oprichting van verplegingstroepen, niet wel mogelijk „zal zijn.

„Laat ons eens nagaan, hoe thans de huishoudelijke diensten bij de „infanterie-regimenten geschieden.

„De korpscommandanten worden persoonlijk verantwoordelijk gesteld „voor de strijdvaardigheid van alle onderdeelen hunner regimenten of „korpsen; vatten zij dezen billijken eisch naar behooren op, dan mogen „geenerlei betrekkingen, waarvan de vervulling aan de oefening onttrekt, „langen tijd in dezelfde handen blijven; elk verzuim gedurende den „eersten oefeningstijd werkt reeds storend, vandaar dan ook de bijna „overal gegeven bevelen tot gedurige verwisseling van het tot bijzondere „diensten te bestemmen personeel.

„Kon over een voldoende aantal vrijwilligers worden beschikt, de „zwarigheden zouden aanmerkelijk minder zijn, doch dewijl de soldaten „bijna geheel ontbreken, zijn de in gering aantal aanwezige meestal nog,

„door slecht gedrag als anderszins, geheel ongeschikt tot het vervullen van bijzondere betrekkingen.

„Uit nooddwang moet men tot de militie zijn toevlucht nemen, en zelfs gedurende den eersten oefeningstijd, miliciens aan het onderricht onttrekken.

„Door het gedurig verwisselen dezer miliciens, valt het leerplan der compagniescommandanten in duigen; zacht genomen wordt het uiterst zwaar bemoeijkt.”

Ik voeg hier tusschen, dat gedurende het afgelopen jaar, ten einde de eerste oefening der lichte 1899 zoo weinig mogelijk te onderbreken, achtereenvolgend twee lichtingen voor herhalingsoefeningen onder de wapenen werden geroepen. Deze oproeping op tijden buiten de manoeuvres schijnt uitsluitend gediend te hebben om te voorzien in het ontbreken van het zoogenaamde „blijvend gedeelte”, en, ben ik wel ingelicht, dan hebben de diensten dier beide lichtingen veel meer bestaan in het betrekken der wachten en het verrichten van corveën en huishoudelijke bezigheden, dan in de zoozeer gewenschte herhaling, waarop de Wet doelt. Vele manschappen dier lichtingen moeten, uitgenomen de verplichte schietoefeningen, weinig meer dan wacht en corvée hebben verricht. Afscheiden hiervan kon, zelfs gedurende den voorgeschreven proeftijd, de eerste oefening niet onafgebroken worden voortgezet, terwijl bovendien voor vier regimenten, reeds in het begin der zevende oefeningsmaand, de bekroning van het werk, de manoeuvres, moest worden geleverd.

„Worden de bijzondere diensten bij het korps of in het garnizoen verricht, dan kan nog voor de zoo noodzakelijke aflossing worden gezorgd, doch niet zelden ziet men miliciens, gedurende hun eersten oefeningstijd, detacheren bij de Koninklijke Militaire Academie, de Cadetten-school, het Instructie-Bataljon, den Hoofdcursus, het Algemeen Dépôt van Discipline en andere inrichtingen tot het vervullen van bijzondere diensten. Zij komen gewoonlijk bij het korps terug, kort voor het tijdstip, waarop zij met onbepaald verlof moeten vertrekken, en hebben menigwerf zelfs niet de meest gewenschte schietoefeningen verricht.

„In keukens, cantines, magazijnen, enz., worden jeugdige miliciens, die broodnoodig militaire oefening behoeven, werkzaam gesteld en veelvuldig treden zij op als officiers-oppassers.

„Zelfs bij het meest strenge toezicht is, zonder geheele toewijding en plichtsbetrachting van alle meerderen, misbruik in deze niet te voorkomen.

„Stellen de belangen van den wapenhandel hooge eischen, ook de bijzondere betrekkingen vorderen bedreven personeel; ook daarbij zijn niet alleen de behartiging van 's lands belangen, maar ook de zorgen voor het materieel welzijn van den soldaat machtige factoren.

„Reeds heb ik gerept van de noodzakelijkheid goed en volkomen bedreven keukenpersoneel te bezitten; ook andere bijzondere diensten stellen bepaalde eischen van geschiktheid en eerlijkheid. Ik noem slechts: regimentbibliotheek, kleeding- en nachtlegermagazijnen, voedingsma-

„gazijnen, badinrichting, munitiemagazijnen, onderhoud van schietmaterialen, cantine, deponeer-, wapen- en rustkamers, enz.

„Kunnen de beheerders verantwoordelijk gesteld worden voor den voortdurend goeden gang van zaken, indien het hulp-personeel gedurig verwisselt en menigwerf geheel ongeschikt blijkt te zijn?

„Is het niet ten zeerste in het belang van den Staat, dat zijn kostbare eigendommen goed worden onderhouden, niet alleen uit een financieel oogpunt, maar inzonderheid ter verzekering der bruikbaarheid bij mogelijk oorlogsgevaar?

„De thans bestaande toestanden leiden tot onzekerheid; de ondervinding heeft dit meermalen bewezen; de eisch van strijdvaardigheid is menigwerf in strijd met de voorwaarden tot behoorlijke instandhouding van het groote militaire gezin.”

Als een gevolg dezer beschouwingen werd bij het Wapen der Infanterie, zonder Koninklijke Militaire Academie en Cadettenschool, een verplegingskorps noodig geacht van $\pm$ 231 werklieden der 1^e klasse met *f* 0.60 soldij per dag en 1475 werklieden der 2^e klasse met *f* 0.50 soldij, komende met de verplegingskosten, enz., het Rijk respectievelijk op *f* 0.91 en *f* 0.81 per man en per dag te staan. De officieren zouden voor de diensten hunner oppassers aan het Rijk een betrekkelijk gering bedrag per maand betalen (hoofdofficieren *f* 4, kapiteins *f* 2, luitenants *f* 1); de cantines, voor bedienden, *f* 20 per maand en de onderofficiersmenages voor hun koks *f* 5.

De zuivere som, voor den verplegingsdienst op de begrooting uit te trekken, zal *f* 487.461,40 bedragen.

Aan de beantwoording der 5^e vraag werden uitgebreide beschouwingen vastgeknoopt, die ter wille van het geheim der mobilisatie niet kunnen worden vermeld.

De uitslag der samenstelling en oefening moest zijn, dat op alle eenigszins belangrijke en bruikbare toegangswegen tot het Rijk, officiersafdeelingen van 50 man zouden kunnen worden opgesteld, volkomen berekend voor hun taak en tot in de minste bijzonderheden met het terrein vertrouwd.

De jaarlijksche oefeningen zouden bestaan in het uitvoeren eener onderstelde handeling aan de grenzen, het eenigszins verlengd standhouden aldaar en daarna het verrichten van den terugtocht over alle wegen, het verzamelen van compagnieën en bataljons en vereenigen van het geheele korps op een bepaald punt; daarna de bataljons- en regimentsoefeningen en eindelijk het deelnemen aan de divisiemanoevres.

Telken jare zal verandering van garnizoen geschieden; deze verwisseling valt samen met de manoeuvres; de nieuwe garnizoenen worden, na afloop daarvan, betrokken; na eenige jaren zijn alle onderdeelen met de geheele grens bekend.

Ten slotte werd het beeld der werkelijkheid geschetst, zowel onder de tegenwoordige omstandigheden, als na de voorgestelde verbetering.

Van het jagerkorps, dat met het oog op zijne bestemming ook als

Koloniale-Reserve, zeker voor uitbreiding vatbaar zou zijn, behoorden niet dan geheele officiersafdeelingen naar Indië te worden gezonden, aldaar zooveel mogelijk bijeen te houden.

Wanneer, overeenkomstig mijne denkbeelden, voor den vervolge door den Staat slechts zoodanige vrijwilligers (waaronder ook officiers-aspiranten) zouden worden aangenomen, die zich verbinden den lande te dienen, waar dit gewenscht zal worden, in het moederland, in Oost en West, zal ook de aflossing volkomen verzekerd zijn.

Uitbreiding, ook door toevoeging van cavalerie en artillerie, van genie en hulpdiensten, onder soortgelijke verhoudingen als bij de infanterie, schijnt mij niet onwaarschijnlijk.

Het jagerkorps of de brigade zal alsdan voortdurend practisch nut afwerpen, zoowel voor het moederland als voor de koloniën.

Zullen de koorden der Staatsbeurs hierdoor niet lossen worden en de volksvertegenwoordiging niet volgaarne ruime sommen toestaan voor dit waarachtig groot Staatsbelang?

Slechts in zeer algemeene trekken kon ik wijzen op den inhoud der lijvige memorie.

Nog een enkel onderdeel breng ik gaarne onder de aandacht.

Betreffende de binnenlandsche rustverstoringen, gaf de memorie het volgende aan:

„De maatregelen tot het beteugelen van binnenlandsche rustverstoringen moeten zorgvuldig worden voorbereid en ieder volkomen op de „hoogte van zijn taak gebracht.

„Het is niet van belang ontbloot hieromtrent, vooral met de officieren „en het kader, van gedachten te wisselen. Dit bleek mij onlangs, toen „na de rustverstoringen in Groningen en Friesland, troepen uit het „garnizoen Amersfoort tot handhaving der orde werden aangewezen.

„In het vooruitzicht eener detachering werd de zaak door mij in „eene vereeniging der officieren ter sprake gebracht en vernam ik menige, „althans volgens mijne meening, minder goede opvatting.

„Over het algemeen werkte het bloed te veel, vooral bij de jongere offi- „cieren, en scheen, voor hen, bloedige oplossing het enig geneesmiddel.

„Ik heb toen als mijne innige en stellige overtuiging medegedeeld, „dat, wanneer het ongeluk wil, dat men geroepen wordt tot handhaving „der orde en men tegen landgenooten moet optreden, hoofdzaak moet zijn: „bloedvergieten door gepaste maatregelen te voorkomen en niet tot het „uiterste over te gaan, wanneer langs een anderen weg de gewenschte „oplossing kan verkregen worden.

„Door doeltreffende bezetting van de verschillende gedeelten eener „gemeente en insluiting der rustverstoorders worden menigwerf de altijd „ongewenschte bloedige botsing voorkomen.

„De militaire macht, tot beteugeling van binnenlandsche onlusten „uitgezonden, moet geheel, van den oudsten officier tot den jongsten „soldaat, voortdurend een zuiver toonbeeld van orde zijn, de krijgstucht „moet onverbiddeijk streng worden gehandhaafd.

„Na gebleken onmacht van rijks- en gemeentepolitie, wordt, op aanvraag der hoogste burgerlijke autoriteit ter plaatse, door de militaire macht opgetreden, zonder zwakheid, doch ook zonder hartstocht of eenigen aandrang tot noodeloos bloedvergieten.

„Blijkt werkdadig optreden onvermijdelijk, hetzij door een aanval op de militaire macht, hetzij door voortgezette oproerige handelingen na vruchteloze sommaties, en is van het gebruik der blanke wapenen geenerlei heil te verwachten of dit gebruik uitgesloten, dan zal door den troep, zoo mogelijk slechts door een gedeelte daarvan, één enkel salvo worden afgegeven; men wachte zich echter wel een tweede salvo te bevelen, zonder de uitwerking van het eerste te hebben nagegaan en doe dit nimmer zonder noodzaak.

„Er moet *niet* in de lucht, maar *op* het doel worden geschoten, zoo wel omdat de indruk en uitwerking op de schuldigen anders worden gemist en het prestige van de militaire macht hierdoor gevoelig moet lijden, alsook om, door toevaltreffers, geene geheel onschuldige te raken.

„Vooral toen het mij bleek dat neiging daartoe bestond, werd door mij er krachtig op aangedrongen, dat de officieren hunne revolvers niet anders dan uitsluitend tot zelfverdediging zouden gebruiken; elke mogelijke aanleiding tot betichting van moord moet zorgvuldig worden vermeden.

„De noodzakelijke vuren mogen *alleen op commando van den commandant* worden afgegeven, onder het vol besef van het ernstige van het oogenblik en *geheel* te zijner verantwoording.”

(Wordt vervolgd.)

W. HINGMAN.

A M B A W A N G.

(EENE EPISODE UIT DEN BANDJERMASINGSCHEN KRIJG.)

Het gunstig toeval speelde mij eenige oude papieren in handen, rapporten, orders, bons voor vivres, enzovoort, bijna allen betrekking hebbende op bovengenoemden oorlog in de jaren 1860 en '61. Hoewel de expeditionnaire troepen ongetwijfeld op Borneo's Zuider- en Oosterafdeeling aan minstens even vermoeiende en ook — door krachtigen samenstoot met den vijand — belangrijker tochten deelnamen, zoo schijnt het toch niet onbelangwekkend een uitvoerig verhaal te geven van den marsch naar *Ambawang*, een kampong op de grenzen van Riam Kiwa gelegen en van onzen toenmaals uitersten oostelijken post *Baleh* gescheiden door een moeilijk terrein, dat daarbij althans gedeeltelijk voor de eerste maal door Europeanen betreden werd.

In het bekende werk van den Majoor W. A. VAN REES over dezen oorlog komt een beknopt verhaal van de excursie naar Ambawang voor, doch uit den aard der zaak moest daarbij veel worden weggelaten. Ik ben mij natuurlijk bewust van de onmogelijkheid alles te kunnen verhalen, onder de papieren bevond zich helaas geen kaart van het doorloopen terrein — maar toch hoop ik, dat de velen, die in de roemrijke daden van het Nederlandsch-Indische Leger, ook in 't verleden, belangstellen, mijn opstel met eenige voldoening zullen lezen.

Met het bedwingen van den opstand, die in April 1859 in het toenmalige Sultansrijk Bandjermasing uitgebroken was, had de Majoor G. M. VERSPIJCK in het volgende jaar reeds zoovele vorderingen gemaakt, dat den 10^{en} Juni 1860 het rechtstreeksch bestuur kon worden afgekondigd bij proclamatie van den Gouv.-Commissaris NIEUWENHUIJZEN. De troepenmacht, waarover Majoor VERSPIJCK beschikte, bestond toen uit de garnizoenscompagnie, het 9de, zoomede gedeelten van het 7de en het 13de bataljon infanterie, benevens artillerie, genietroepen, enz. Zij lagen over verscheidene posten verdeeld, die of bij 't uitbreken van den opstand reeds bestonden, of, naarmate men vasten voet zette in bepaalde landstreken, waren opgericht. Tot de eerste soort behoorde *Pengaron*, tot de tweede *Baleh* (sedert einde Mei 1860). De bezetting van *Pengaron* bestond uit eene compagnie van het 9de bataljon, die van *Baleh* uit 60 man van hetzelfde korps. Van uit beide posten werd, soms in verband met colonnes uit de meer noordelijk gelegen versterking *Moengoe Thayor*,

de nog altijd onrustige provincie Riam Kiwa van vijandelijke benden gezuiverd gehouden, door deze overal op te zoeken en te verjagen. Voor de troepen was dit een vermoeiende, vrij onaangename dienst, omdat men de muitelingen bijna nooit vangen kon. Gewoonlijk bleef het bij een of meer salvo's, den vluchtenden nagezonden; zelden kon met de bajonet gewerkt worden; gelegenheid tot vechten bestond haast nooit en daardoor nagenoeg geen kans om zich te onderscheiden. Daarentegen veel kans op koorts en voetwonden, zoomede op regenbuien, die den ganschen voormiddag duurden en het aanleggen van bivakvuren verhinderden.

Ook de tocht naar Ambawang was rijker aan afmattend marcheeren dan aan werkelijk gewapend optreden, maar ondanks dit alles moet het, dunkt me, voor velen onder de deelnemers aan dezen tocht een eigenaardige voldoening geweest zijn te kunnen getuigen: „Wij zijn de eerste blanken, die dit land betreden”.

In het begin van Juni 1860 had de Majoor VERSPIJCK bericht ontvangen, dat de hoofdopstandeling, de gewezen rijksbestierder HIDAYAT, zich met een aantal aanhangers op de grenzen van Riam Kiwa ophield, in, of nabij een kampong Ambawang — en, daar de berichtgevers vertrouwen verdienden, gelastte hij den commandant van de post *Pengaron*, Kapitein L. J. W. BENSCHOP, die tevens het civiel gezag in die streken waarnam, een patrouille naar genoemden kampong te maken. Daar de bezetting van *Pengaron* niet talrijk genoeg was (door ziekte, enz.) om meer dan een 30tal bajonetten af te staan, zouden de beide naaste versterkingen ieder ongeveer een gelijk getal manschappen leveren.

Van uit Moengoe Thayar marcheerde dan ook den 14^{den} Juni een detachement van 30 man onder den Eerste-Luitenant F. P. CAVALJÉ, naar *Pengaron* en kwam daar eerst den volgenden dag aan, omdat het meerendeel der soldaten den tocht onder Kapitein VAN VLOTEN in de eerste dagen der maand hadden medegemaakt, en dus vermoeid waren, terwijl de krachten gespaard moesten blijven voor den marsch naar Ambawang.

De Kapitein had, na ontvangst der lastgeving van Majoor VERSPIJCK, dadelijk een paar inlandsche matrozen van de laadprauwen op kondschap uitgezonden. Deze verspieders kwamen echter spoedig te *Pengaron* terug met de tijding, dat zij op een vijandelijke voorpost waren gestooten en daarbij nauwelijks 't leven hadden kunnen redden. Hoewel daarin waarschijnlijk veel overdrevens lag, bleek in ieder geval, dat de vijand in de buurt huisde. Zoodra mogelijk werd dan ook tegen hem opgerukt.

Op den 16^{den} Juni 1860, 's morgens ten 5^{1/2} uur, marcheerde de colonne de versterking *Pengaron* uit in de richting naar Baleh; zij telde behalve de officieren (Kapitein BENSCHOP, Luit. CAVALJÉ en Eerste-Luit. P. P. J. EIJPEN) 62 onderofficieren en manschappen, een ambulance onder den Officier van Gezondheid 2e kl. J. C. M. E. LE RÜTTE, benevens de noodige dwangarbeiders tot het dragen van vivres, enz., voor 6 dagen.

De morgen was frisch en prachtig, de weg geschikt, zoodat men spoedig de kampong *Saha* van Pembekkel RACHMAN bereikte; de bruggen bleken overal doelmatig aangelegd, de boomen, waar hinderlijk, weggekapt, alles zeer ten gunste van de bewegingssnelheid. De pembekkel bleef bij de colonne, daar hij tot gids naar *Pinjoeang* dienen zou, hij gaf echter zijn wensch te kennen, den geheelen tocht mede te maken en daar de Kapitein hiertegen geen bezwaren had en de pembekkel misschien nog van nut zou kunnen zijn bij aanraking met andere inlanders, werd zijn verlangen ingewilligd.

RACHMAN geleidde nu de troepen over den Goenong *Rangkat*, die men reeds om 8 uur achter zich liggen liet, en ook langs de plaats waar de colonne GRAAS bij den eersten tocht naar Baleh had gebivakkeerd. Tot hertoe was de weg zeer goed, daarna moest men langs alang-alangvelden, over heuvels en door dalen, tot den zijweg naar *Pinjoeang*, waar, volgens den bekomen last, de Eerste-Luitenant G. BAKKER met 30 man van Baleh de colonne inwachtte en zich bij den Kapitein meldde. De sterkte der troepen kwam daardoor op 4 officieren en 92 man (strijders).

Te half een sloeg men den breeden doch modderigen boschweg naar *Pinjoeang* in en bereikte een uur later ongeveer de kampong van den pembekkel RANTAU, welke uit acht woningen bestond en waarvan de bevolking rustig in haar huizen bleef; zelfs kwamen de inlanders kippen, pisang en andere vruchten den soldaten te koop aanbieden, terwijl de Kapitein zich met den pembekkel onderhield. De laatste verzekerde, dat op geen drie uur afstand geschikte bivakplaatsen gevonden zouden worden, zoodat de Kapitein besloot om bij het huis van den pembekkel den nacht door te brengen, omdat het terrein hier gunstig was. Ook hadden al verscheidene manschappen en kettinggangers zich ziek gemeld, hetgeen den commandant aanleiding gaf den dokter te verzoeken hem de mannen op te geven, die volgens zijn meening tegen de aanstaande vermoeienissen niet bestand zouden zijn. Vervolgens begon de Kapitein de inlanders te ondervragen om eenige inlichtingen betreffende den vijand te verkrijgen, met het gevolg, dat vernomen werd, dat de bende zich nog te *Lima Lima* ophouden moest. Pembekkel RANTAU stelde een gids ter beschikking om de colonne naar die plaats te brengen. De nacht ging rustig voorbij.

's Morgens, den 17^{den} na de reveille werd het ziekenrapport ingeleverd en zond de Kapitein den sergeant GRIET met 2 inlandsche fuseliers en 2 dwangarbeiders naar Baleh terug, daar zij volgens Dr. LE RÛTTE de vermoeienissen niet zouden kunnen doorstaan.

Vervolgens marcheerde de colonne af (half zes) en moest zij al spoedig een aantal steile en zwaarbegroeide heuvels overtrekken, daarna bereikte men een bamboewoud, dat zich langs de Soengy *Pinang* uitstrekt. Deze rivier is bekend wegens het goud en de diamanten, welke langs haar oevers gevonden worden en stroomend door een steenachtige bedding met ongelijke verheffingen, zoodat watervallen en stroom-

versnellingen gevormd worden. Toen de colonne om 10 uur 's morgens gedeeltelijk door de rivier gaan moest, leverde deze dan ook een heerlijk natuurtooneel op — het water wrong zich tusschen reusachtige, grillig gevormde en tot groepen opgestapelde steenblokken door, vormde hier een kom, stortte zich daár van aanmerkelijke hoogte naar beneden, en verder, in den snellen stroom spiegelden zich de bosschen, die langs de oevers opdrongen, en de lucht, hoog en rein.

Kort daarop bereikte men de kampong *Pinang*, waar de matrozen door de muitelingen zouden zijn aangegrepen, en liet men de kampong *Rantau Kampaijang* rechts liggen — deze plaats was door de opstandelingen in de asch gelegd, omdat de bevolking geen gemeene zaak met hen maken wilde. Links liep een weg naar Baleh, door een boschrijk terrein, waarin de Luit^t. BAKKER een poos geleden een vijandelijke benting had gevonden en vernield. De marsch was zeer vermoeiend door het zwaar begroeid terrein, vooral tot aan de kampong *Ambit*, waarbij men eindelijk iets van den vijand bemerkte, nl. een wachthuisje, dat, tusschen twee boomen, hoog in de toppen bevestigd was; de schildwachten zelf hadden natuurlijk 't hazenpad gekozen. Men bevond zich trouwens nog op bekend terrein, de Luit^t. BAKKER had *Ambit* en de verderop gelegen kampong *Maihi*, welke om half een bereikt werd, reeds vroeger met een patrouille bezocht en verbrand, na den vijand er uit te hebben verjaagd. Steeds met het kapmes zich een weg banend door de wildernis en dus maar langzaam vorderend, bereikte men eindelijk de verlaten kampong *Boekit Maihi*, waar zich in de huizen nog veel padie bevond. Het terrein was droog en open, een riviertje vlak bij en dus besloot de Kapitein hier het bivak op te slaan. Voor den nacht werden strenge voorzorgsmaatregelen genomen, doch hij verliet zonder stoornis.

Den volgenden morgen werd vroegtijdig opgebroken, nadat de woningen verbrand waren, omdat de zich daarin bevindende padie van een vijandelijk opperhoofd bleek te zijn. De weg voerde door ladangs en was zeer moeilijk begaanbaar door de vele omgekapt boomstammen, die dwars over het smalle pad lagen, terwijl het dichte struikgewas aan beide zijden het omgaan dezer hindernissen even lastig maakte. Men moest er dus over heen klimmen, hetgeen den marsch niet weinig vertraagde. De kampong *Boekit Bezar*, die men nu bereikte, lag aan de Soengez *Maihi* en bestond uit acht huizen op zeer hooge palen gebouwd, en waarin men vergiftigde randjoes aantrof, reden waarom de kampong aan de vlammen werd prijs gegeven. Men volgde nu een tijd lang de rivier, tot op eens de gids verklaarde een verkeerden weg te zijn ingeslagen en men omkeerde, een eind terug liep, en door de rivier trok, welke ongelijk van diepte en steenachtig van bodem was. Om 9 uur stiet de spits op een verlaten, uit drie woningen bestaande kampong, waaruit zij een gewapenden inlander zag vluchten. Behoedzaam onderzocht men de huizen, vond een paar kokers met giftige Dajaksche pijltjes en legde de kampong in de asch, welk lot ook de volgende kampong *Par-*

nilawang trof, die in een pisangbosch verscholen lag. Om half tien vond men nogmaals een paar verlaten woningen, waaruit de spits gewapend volk vluchten zag; ook deze woningen werden verbrand, daar zij evenals de vorige aan vijandelijk gezind volk toebehoorden.

Dat men met opstandelingen te doen had bleek trouwens duidelijk uit de vele springlansen, aangebracht op het voetpad door het zware bosch waardoor men marcheerde en dat men hen dicht op de hielen zat ontwaarde men bij de kromming van den weg, toen, ongeveer om 12 uur' de spits plotseling tegenover drie goed gewapende inlanders, van een onbeschaamd uiterlijk, stond. Zij wilden de vlucht nemen, doch de in den aanslag gebrachte geweren zetten kracht bij aan het bevel tot staan blijven. Zij werden nu ontwapend en gebonden medegevoerd. Op den weg, dien men volgde, vond men nog hier en daar een wachthuisje.

De pembekkel RACHMAN deelde den Kapitein mede, dat hij een der gevangenen meende te herkennen als behoorende tot den voorpost, die hem en de matrozen aangevallen had. De bedoelde inlander werd dadelijk in verhoor genomen en bekende een volgeling te zijn van GOENA WIDJAJA en BILA JANO, welke hoofden bezig waren een benting op te richten te *Rantau Bekoela*, terwijl Hadji SAMBAS een vergadering hield te *Ambawang*. Hij was door deze hoofden met zijne makkers uitgezonden om de bevolking te overreden gemeene zaak met hen te maken. De beide anderen verklaarden hetzelfde, alsook, dat de muitelingen zich nu niet meer te *Djonga Lima* ophielden.

De Kapitein BENSCHOP achtte deze berichten belangrijk en betrouwbaar genoeg om van marschrichting te veranderen en niet meer naar *Djonga Lima* te gaan doch zich te wenden tegen *Rantau Bekoela*. Na een half uur doorgemarcheerd te hebben maakte de spits op dezelfde toevallige wijze weder twee gevangenen, die eveneens goed gewapend waren en met wie men op dezelfde manier handelde, als met de vorigen gebeurd was. Zij werden echter onmiddellijk in verhoor genomen en bekenden ongeveer een gelijke opdracht te hebben gehad als de anderen.

Tegen drie uur 's middags deboucheerde men uit het bosch bij de kampong *Arie*, welke eenigszins tusschen de boomen verscholen lag; uit een der drie huizen zag men rook omhoog stijgen, zoodat naar alle waarschijnlijkheid de bewoners nog daar binnen zouden zijn. Dadelijk zond de Kapitein den Luitenant CAVALJÉ met 30 man vooruit om ze te omsingelen, hetgeen volkomen gelukte, zoodat twee inlanders gewapend met lans en parang, alsmede hun beide vrouwen en een kind werden gevangen genomen. De hoofdcolonne, die intusschen naderbij gekomen was, schaarde zich juist in carré bij het bewuste huis, toen twee muitelingen met gevelde lans uit het bosch te voorschijn traden en op den troep instormden; zij werden echter ontwapend en, door eenige soldaten vastgehouden, voor den Luitenant CAVALJÉ gebracht.

Een van hen, een sterke, flink gebouwde Dajak, wist zich los te rukken, greep het pistool uit den gordel van den officier, spande den haan, doch werd door den flanker KOLLER met zijn eigen parang zoodanig in den

rug getroffen, dat hij neerzank en door den mandoer-verbandmeester verder werd afgemaakt. De andere inlander had inmiddels hetzelfde gepoogd en daarbij eveneens het leven ingeschoten. De anderen waren door dit voorval een beetje gekalmeerd en mededeelzamer geworden. Zij vertelden o. a. dat de vijand zich werkelijk in de buurt van kampong Arie ophield en bezig zijn zou één benting op te werpen dicht bij *Rantau Bekoela*. De afgemaakte opstandelingen en de in Arie gevangen genomen personen bleken ook volgelingen van GOENA WIDJAJA te zijn en naar de kampong afgezonden om levensmiddelen te halen.

Intusschen werd het tijd aan een bivakplaats te denken (omstreeks 4 uur) en de Kapitein koos daartoe een nabij gelegen heuvel, met alang-alang begroeid. De beide vrouwen en het kind werden goed verzorgd, men hield hen alleen dáárom voorloopig gevangen, omdat zij anders de aanwezigheid der troepen zouden kunnen verraden hebben. Den volgenden morgen, voor de colonne afmarcheerde, schonk men haar de vrijheid. Het weder was gunstig en om half zes rukte men verder het land in, meest door alang-alangvelden tot aan de kampong *Rantau Damar*, aan de linker-oever van de Riam Kiwa gelegen. Deze kampong werd gespaard, omdat zij aan den bevrienden Pembekkel NASSIM behoorde, die door den vijand gevangen genomen was. Hier werd den Kapitein bericht gezonden, dat de commandant der achterhoede verplicht geweest was een der muiteelingen te laten doodschieten, daar deze weigerde verder te loopen en zich telkens op den grond wierp. Men naderde dan ook de bedoelde versterkingen des vijands, en de Kapitein wees den 1ste Luitenant BAKKER aan om met 30 man langs den linkeroever door te marcheerden, de benting bij Rantau Bekoela om te trekken en zich op den weg naar *Soengej Landjor* in hinderlaag op te stellen, daar de muiteelingen, als zij door den hoofdtroep zouden verdreven zijn, denklijk in deze richting zouden vluchten.

Met de 60 resteerende bajonetten trok de Kapitein de Riam Kiwa over, bij welke gelegenheid men tot aan den buik door 't water moest waden. Waarschijnlijk bemerkte de vijand de hoofdecolonne en nam nu ijlings de vlucht uit zijn versterking, die nog niet voltooid bleek.

De Luitenant BAKKER evenwel had zijn opdracht al bijna uitgevoerd en was juist bezig de rivier over te gaan, toen de vijand zich vertoonde. BAKKER stond met 4 man op den rechteroever en hield daarmede zoo lang stand tot de andere soldaten zich bij hem aangesloten hadden. Daarna attakkeerde men de muiters met de bajonet en sloeg hen terug met een verlies van één doode, die liggen bleef, terwijl de gewonden werden medegevoerd. De colonne BAKKER leed geen verliezen, doch kon den tegenstander door het zwaar begroeide terrein niet met vrucht vervolgen. De achtergelaten gesneuvelde was een opperhoofd, hetgeen men kon opmaken aan zijn rood hoofdtooisel, zijn kostbare wapens (lans en parang), terwijl een volgeling, met geweer gewapend, tijdens het gevecht achter hem gezien was.

Terwijl de Luitenant BAKKER met den vijand slaags was, repte zich

de hoofdcolonne naar de benting, die uit ijzerhouten planken en balken was gemaakt, welke in een twee voet diepe geul geplaatst en bovenaan door rotting verbonden waren. Doelmatige schietgaten vond men reeds aangebracht, de voorste face stond klaar, aan de anderen was men waarschijnlijk werkzaam geweest, toen onze troepen verschenen, tenminste een menigte randjoes, in pakken gebonden, vond men daarbij en vóór de benting lag reeds een gracht van 5 voet diepte en $2\frac{1}{2}$ el breedte. Ook aan den linkeroever der rivier vond men een half voltooide benting, waarschijnlijk bestemd om met de andere een kruisvuur op de Riam Kiwa te kunnen brengen; de muitelingen hadden in de versterkingskunst goede vorderingen gemaakt!

Men begon dadelijk na het gevecht met het vernielen dezer bentings; de balken en planken, die niet konden vernietigd worden, wierp men in de rivier. Intusschen had zich tijdens het gevecht nog een klein drama bij de achterhoede afgespeeld. Een der gevangenen namelijk, de schoten hoorende, wilde het hazenpad kiezen en in de rivier springen, terwijl de anderen ook reeds pogingen deden zich los te rukken. Daar het niet aanging in deze omstandigheden zooveel geweren werkeloos te doen blijven, alleen om die inlanders gevangen te houden, gelaste Luitenant CAVALJÉ hen dood te schieten, op één na, die zich kalm gehouden had en dus gespaard werd.

Toen de vernielingswerkzaamheden afgeloopen waren, marcheerden de weder vereenigde colonnes (van Kapitein BENSCHOP en Luitenant BAKKER) door naar het vroeger al gebezigde bivak tusschen Rantau Bekoela en Soengej Landjor, een plaats van waaruit men een schoon gezicht op den omtrek genieten kon en die bovendien gunstig gelegen was, hetgeen te pas kwam toen even na het opslaan der hutten een hevige slagregen losbrak, die tot 7 uur 's avonds aanhield.

De commandant hield zich intusschen bezig met voorbereidingen te treffen voor het vervolgen van zijn marsch. De gids van Pinjoeng kende verder geen weg en dus liet de Kapitein den eenig overgebleven gevangene voor zich brengen om dezen te ondervragen over de ligging van *Ambawang* en den weg, die daarheen voerde. De man echter zeide geen weg te weten, omdat hij altoos per prauw van en naar *Ambawang* gekomen was. De Kapitein vond deze verklaring zeer onwaarschijnlijk, vermoedde dat de man met opzet loog en dreigde hem, dat hij zou worden neergeschoten als hij de waarheid niet wilde spreken. En daar de man aan het lot van zijn weerspannige kameraden had kunnen ervaren, dat men niet alleen dreigde, maar zoo noodig ook handelde, kwam hij al dadelijk tot bekentenis en gaf te verstaan, dat hij den weg naar *Ambawang* wist niet alleen, maar óók nog een pad, achter de kampong uitkomende. De Kapitein stelde zich hiermede voorloopig tevreden en besloot laatstgenoemd pad den volgenden morgen in te slaan.

Den 20sten Juni trok men over alang-alangvelden en over heuvels naar de kampong *Soengej Landjor*. Gedurende den marsch bespeurde men een paar lansdragende inlanders op den top van een heuvel, zij

verdwenen echter onmiddellijk, zoodat men hen niet eens een geweer-schot nazenden kon. Van een anderen heuvel bleven eenige muiters de colonne bespieden, men begroette hen met enkele schoten uit het miniégeweer, doch kon over de uitwerking niet oordeelen, omdat zij ijlings hun biezen pakten en in het zware struikgewas verdwenen, zoodat ook van vervolging geen sprake was. De gids leidde den troep langs een bijna onherkenbaar voetpad, waarover hier en daar boomen lagen, tot aan twee woningen met padie gevuld en waarvan de bewoners blijkbaar kort geleden gevlucht waren, hun goederen hadden ze op eenige passen van de huizen in de struiken verborgen.

Kort voor het bereiken van deze plaats hoorde men twee schoten, de Kapitein dacht dat ze bij de achterhoede gevallen waren en vroeg opheldering aan den bevelhebber daarvan, Luitenant BAKKER. Deze verklaarde, dat hij geen schoten had laten afgeven, zoodat zij door de muitelingen op de colonne moesten gelost zijn. De Kapitein gelastte toen de huizen te verbranden.

Aan het einde der ladang vond men een klein, doch veel betreden en goed onderhouden pad, gaande door een fraai bosch van ijzerhout-boomen, die gedeeltelijk waren omgekapt en tot planken verwerkt. Men moest dus dicht in 's vijands buurt zijn en de Kapitein beval de uiterste stilte in acht te nemen.

Opeens viel bij de voorwacht een schot dat bleek gelost te zijn door den vroeger genoemden flankeur KOLLER, een Zwitser van geboorte en uitmuntend schutter, die meestal bij den voortroep ingedeeld was en den officieren gewoonlijk tot jager diende. Ook nu weer bij de spits zijnde, ontwaarde KOLLER plotseling een inlander, die zijn geweer op hem aangelegd had. Snel bracht hij 't zijne aan den schouder en vuurde. De muiteling liet zijn wapen vallen, viel, doch stond eensklaps weder op en nam de vlucht, zijn geweer, dat met een kogel geladen was, achterlatende. Volgens Dr. LE RÜTTE moest de man in de borst geraakt zijn, af te leiden uit het rood schuimend bloed, dat op de plek gevonden werd en verder een spoor vormde, dat men bijna een half uur lang volgen kon, tot het zich in een riviertje verloor. Het scheen onbegrijpelijk hoe iemand met zooveel bloedverlies nog zoover had kunnen loopen.

Tegen 10 uur bereikte men een groot bamboewoud en een half uur later vond men de kampong *Boekit*, van waaruit de voorhoede, onder Luitenant EIJPEN met lilla- en geweervuur begroet werd. Een salvo, en daarna met den stormpas voorwaarts, doch tot handgemeen kwam men alweer niet, daar de vijand overhaast de vlucht nam en het terrein geen behoorlijke vervolging toeliet. De kampong bestond uit zes vervallen en verlaten woningen, waarin niets bijzonders aangetroffen werd. De marsch voortzettende langs een moeilijk terrein, bevond men zich om 2 uur in de kampong *Tiang Oeling*, waar de Kapitein een hooge plek uitkoos voor het bivak en deze, evenals den naasten omtrek, van struiken liet zuiveren. Aan den ingang van een breed voetpad hing een

talian, aanduidend, dat de bevolking verplicht was een hoofdgeld te betalen aan ANTASSARI en bij gebreke van dien met den dood zou worden gestraft.

Den volgenden morgen (21 Juni) om half zes rukte men verder door een bosch en stuitte al spoedig op de *Riam Kiwa*, waar de gids beweerde geen weg meer te kennen. Kapitein BENSCHOP had echter onder het marcheeren een kleine zijtak van het voetpad opgemerkt en besloot, de colonne daarheen te doen terugkeeren om daarlangs verder te gaan. Doch na het een half uur te hebben gevolgd stond men opnieuw voor de *Riam Kiwa*, op een plaats, waar zich twee armzalige, verlaten huizen bevonden. Toch wilde de Kapitein zich niet laten dwarsboomen door de onwilligheid van den gids, daar hij de overtuiging had, dat zich dicht bij de rivier een pad bevinden moest naar Ambawang. Hij besloot dus op het kompas te marcheeren en zich met de klewang een weg te kappen door de wildernis. Zoo geschiedde en het succes bekroonde de onderneming; na een vermoeiend vooruitgaan, eenigen tijd, maakte de voorhoede halt en meldde haar aanvoerder, Luit. CAVALJÉ, dat aan den linkeroever een paar huizen zichtbaar werden, uit welke men duidelijk het praten van verscheidene menschen hooren kon. De Kapitein begaf zich naar de voorhoede om de ligging der huizen op te nemen en bespeurde tevens in een groot huis bij de rivier verscheidene mannen, vrouwen en kinderen. De gevangene werd ondervraagd en bevestigde het vermoeden der officieren. Men bevond zich dus eindelijk aan het doel. Ambawang lag voor hen en de vijand scheen geen onraad te vermoeden. In het huis, waaruit de stemmen vernomen werden, hield waarschijnlijk Hadji SAMBAS zijn vergadering. De kansen stonden schoon en men hoopte den muitelingen nu eens een flinke les te kunnen geven.

De Kapitein gelastte Luit. CAVALJÉ met de voorhoede door de struiken te sluipen, de *Riam Kiwa* te doorwaden en het huis te omsingelen. Zoo mogelijk moest men gevangenen pogen te maken, doch geweld met geweld keeren. De hoofdcolonne bleef voorloopig aan den rechteroever verborgen en de Kapitein volgde van achter de struiken het verloop der handeling, om, wanneer 't noodig wezen mocht, in te grijpen. Hij bespeurde op eens een Dajaksche vrouw, die zich met een mandje op het hoofd naar de rivier begaf om te baden. Aan den oever gekomen ging zij zitten, en..... sprong op, vluchtte haastig naar de huizen terug, gillende: Wolanda! Wolanda! (de Hollanders, de Hollanders!).

Tegelijkertijd verscheen CAVALJÉ met zijn manschappen, die de rivier al bijna doorwaad hadden, op den linkeroever en stormde tegen de kampong aan. Hoe onverwacht de aanval komen mocht, toch werd hij dadelijk met geweervuur uit het bosch ontvangen en zelfs met donderbussen beschoten. Even werd hierop met een salvo geantwoord, toen stormde men verder, de kampong binnen en men hoorde nog verscheidene schoten vallen.

Inmiddels had de Kapitein de hoofdmacht doen opmarcheeren op een open vlakte vanwaar men vrij uitzicht had op de rivier en de kam-

pong, en werd zij hier in carré opgesteld, terwijl een sergeant en zes man werden uitgezonden om een op 50 pas afgelegene huis te doorzoeken. Plotseling zag de Kapitein aan denzelfden kant der rivier, waar hij zich bevond, een aantal gewapende muitelingen opdagen en de rivier intrekken, blijkbaar met de bedoeling den Luit. CAVALJÉ in den rug aan te vallen. Zij hadden echter niet gerekend op de hoofdcolonne en werden nu door deze onder vuur genomen. Een van hen zag men zwaar gewond de rivier afdrijven, een tweede aan de overzijde in de bamboestruiken neervallen en een derde werd door den Offic. van Gez. LE RÛTTE, die zich toevallig in de flank van het carré bevond, met zijn buks neergeschoten. De anderen namen de vlucht.

De voorhoede was weder bij het huis aan den oever teruggekomen en de Kapitein riep hun toe de woningen in de asch te leggen. Nadat hieraan voldaan was, liet de Kapitein „verzamelen” blazen en vereenigde de colonne zich weder op den rechteroever van de Riam Kiwa. Luit. CAVALJÉ meldde toen over het gevecht, dat hij de raadzaal inderdaad had gevonden. Ze was geschikt voor een 40-tal personen en nog kort geleden gebruikt. Onder de muitelingen had zich een priester, in 't wit gekleed bevonden; naar zijn buitgemaakte ijang te oordeelen moest hij gewond zijn. De matroos LITRONG geraakte handgemeen met een vijand en pareerde diens lanssteek, waarna de muiteling door het schot van een inlandsch fuselier gewond werd, zijn lans vallen liet en de vlucht nam. Een menigte bloedsporen in de struiken bewees, dat de vijand verliezen geleden had.

In de kampong vond men veel goederen van waarde die er op wezen, dat voorname hoofden zich daar moesten hebben opgehouden; ook te oordeelen naar de groote menigte kippen, ganzen, eenden, enz., had men met een welvarende nederzetting des vijands te doen. Daar men den gevluchten tegenstander natuurlijk het verzamelen en zich herstellen zoo lastig mogelijk wilde maken werd alles, zoowel aan den rechter- als aan de linkeroever aan de vlammen prijs gegeven.

Vervolgens trok men langs een dalenden en stijgenden weg naar de kampong *Boekit Soengej Landjor*, welke om 2 uur bereikt werd en waar een 40 tal huizen ten deele met padie gevuld verbrand werden. Een uur later had men het bivak weer bereikt, tusschen *Rantau Bekoela* en *Soengej Landjor*. Hier werd de nacht doorgebracht, nadat men de hutten, die tijdens de afwezigheid der troepen door den vijand waren vernield, weder had opgebouwd. 's Avonds zag men in het bosch vuren opvlammen en menschen met flambouwen loopen; de muitelingen zwierven dus nog in den omtrek rond. De Kapitein, die inmiddels de hoeveelheid der nog aanwezige vivres opgenomen had, berekende, dat men daarmede nog wel een dag langer dan eerst bepaald was, zou kunnen uitblijven; hij besloot dus den volgenden dag met de hoofdmacht het bivak bezet te houden en van daaruit patrouilles door den omtrek te zenden om den muitelingen zoo mogelijk nog meer nadeel toe te brengen.

Des morgens, den 22sten, gelastte hij dan ook den Luitt. EYPEN met 25 bajonetten een patrouille te maken naar *Soengej Landjor*, aldaar den tegenovergestelden weg te nemen van dien, welken de colonne naar Ambawang gevolgd had en langs dit pad naar *Rantau Bekoela* te marcheeren. Om 12 uur was EYPEN terug en meldde geen vijand te hebben gezien, doch wel een paar huizen met padie gevuld aan de vlamme te hebben prijs gegeven. Onmiddellijk na terugkomst der patrouille EYPEN zond de Kapitein een even sterke afdeeling onder den 1ste Luitt. BAKKER in oostelijke richting naar *Rantau Bekoela*; deze troepen keerden om 6 uur terug zonder iets van belang te hebben gevonden. De nacht werd rustig doorgebracht, en den 23sten begon de afmarsch naar *Baleh*.

Bij de kampong *Soelinie* zag de commandant der voorhoede, Luitt. BAKKER, twee inlanders in een sampan op de rivier en herkende een van hen als Pembekkel DOERACHMAN, een opperhoofd, dat vroeger trouw aan 't gouvernement, sedert kort tot den vijand was overgegaan. Hij riep hem herhaalde malen toe zich bij hem te melden, doch zij sprongen in 't water en vluchtten naar de andere zijde. Nu gelastte BAKKER op hen te vuren, doch men trof hen niet en de vervolging bleef eveneens zonder succes.

Tegen half 2 kwam men aan de plaats waar de Riam Kiwa moest worden overgetrokken; door de diepte van den stroom was dit evenwel niet doenlijk en moest er een brug geslagen worden van af den oever tot eenige reuzensteenen, die zich op 25 voet afstand daarvan bevonden, en vanwaar men den overkant bereiken kon, al moest daarbij dan ook tot de buik in 't water geloopt worden. De overtocht geschiedde vlug en ordelijk, en reeds om half 3 was men te *Baleh*, waar de colonne overnachtte en het detachement van Luitenant BAKKER thuis behoorde.

Met de overige manschappen en hetgeen verder bij de colonne behoorde marcheerde Kapitein BENSCHOP den 24sten vroegtijdig naar *Pengaron* terug, de zieken achterlatende om met de prauwen te worden vervoerd.

Ter hoogte van *Pinjoeang* had de bevolking, tijdens de afwezigheid der troepen, reeds een 2000 tal passen van den grooten weg schoongekapt. Ook de bewoners van *Soengej Bezar* hadden zich op deze wijze verdienstelijk gemaakt en van hun goede gezindheid blijk gegeven. De marsch werd daardoor zeer bespoedigd en reeds om 3 uur bereikte men *Pengaron*, terwijl van hier uit de Luitt. CAVALJÉ met zijn onderhebbende manschappen naar *Moengoe Thayor* terugkeerde (den 25sten).

Opnieuw had de vijand geleerd, dat de Nederlandsch-Indische troepen hem overal, tot in zijn geheimste en moeilijkst bereikbare schuilhoeken wisten op te sporen. Opnieuw hadden de troepen getoond, dat zij hun plicht wisten te doen ondanks de hindernissen van het terrein, ondanks de hitte (soms 115° Fahr.) en de snelle wisselingen der temperatuur,

ondanks den hevigsten en langdurigsten regen, die de bivakvuren uitdoofden en koortsige dampen uit den grond deed opstijgen. Opnieuw hadden zij getoond hun doel te kunnen en te willen bereiken en noch voor den verraderlijken vijand, noch voor bosschen of rivieren terug te deinzen, waar het gold hun energieke aanvoerders te volgen.

W. B.

De Heer Kiersch als legerorganisator.

Een Volksleger. Nederland en Zwitserland, door
H. J. P. A. KIERSCH.

„Een scherp woord is gemakkelijker gevonden
dan een goede reden; maar alleen de goede
redenen stichten nut”.

Het is ongetwijfeld een verblijdend verschijnsel, wanneer ook de buiten het leger staande, toon aangevende kringen zich zoodanig tot de landsverdediging aangetrokken gevoelen, dat zij zich gedrongen achten hunne denkbeelden daaromtrent in druk te doen verschijnen. Onze militairen van beroep zijn in dit opzicht niet verwend.

Het ontbreekt ons volk, ook onze eerste standen, te veel aan belangstelling, waar het de verdediging van den vaderlandschen bodem betreft.

Deze verderfelijke onverschilligheid is voor een groot deel oorzaak, dat wij nog steeds voortdobberen op den bestaanden toestand onzer levende strijdkrachten; en dit niettegenstaande reeds sedert 10tallen jaren, vooral van militaire zijde, ernstig op verbetering werd aangedrongen; niettegenstaande door het legerbestuur in den loop der tijden verschillende pogingen werden gedaan om het peil onzer weerkracht hooger op te voeren.

Van het Nederlandsche volk ging in dien tijd nimmer een krachtige poging uit tot het treffen van afdoende maatregelen. Waar verbetering in uitzicht werd gesteld, verkoos men partijbelang boven het landsbelang; dientengevolge verkeerden onze levende strijdkrachten nog steeds in een geheel onvoldoenden toestand, een toestand echter, waarmede het Nederlandsche volk, deels door onbekendheid met het bestaande, deels ten gevolge van zorgeloosheid op het gebied der landsdefensie, vrede schijnt te hebben.

Iedere welgemeende en degelijke poging om tot afdoende verbetering te geraken, moet derhalve met vreugde worden begroet, vooral wanneer deze komt, niet uit het leger, doch uit het volk.

Dubbel welkom is zeker een dergelijk streven, wanneer iemand uit de toon aangevende klasse een stap in de bedoelde richting waagt. Met ingenomenheid namen wij dan ook het geschrift van den Heer KIERSCH ter hand, te meer, omdat de schrijver is een man van invloed, een onderwijzer der jeugd, leeraar aan een inrichting van middelbaar onderwijs en dat nog wel in de geschiedenis, dus ook in de vaderlandsche;

een man derhalve, die door den aard van zijn betrekking krachtig kan inwerken op de gevoelens van onze spes patriae. Dergelijke menschen, der landsverdediging goedgezind, met een warm vaderlandslievend hart, gelijk de schrijver blijkens zijn brochure in hooge mate bezit, zijn zeker goud waard voor de goede zaak.

Een nadere kennismaking met de studie van den Heer KIERSCH benam ons echter helaas de illusie wel niet geheel, maar toch grootendeels; wij moeten dit openlijk bekennen.

Geenszins zijn wij van meening, dat de militaire wetenschap, zelfs beschouwd in den ruimsten zin, een terrein is, waarop uitsluitend de beroepssoldaat het recht heeft zich te bewegen. Integendeel: „Outdaan „van alle onnoodige geleerdheid, van al het schoolsche, dat haar te „dikwijls aanleeft, is de krijgswetenschap niets anders dan de gezonde „toepassing van zeer eenvoudige regelen; regelen en toepassing, beide „duidelijk voorgesteld, vatbaar voor elk begrip”.

Wij juichen dan ook elke degelijke studie op het gebied der krijgswetenschap, vooral van niet-militaire zijde, van ganscher harte toe, in de vaste overtuiging, dat de landsverdediging daarbij slechts kan worden gebaat. Doch even nuttig als degelijke studie op dit gebied zal zijn, even schadelijk is hier elk oppervlakkig dilettantisme. Wij hadden dan ook het recht te verwachten, dat, waar iemand als de Heer KIERSCH zich op eenigszins glad ijs begaf, hij aldaar behoorlijk beslagen zou verschijnen. Dit nu kan naar onze bescheiden meening aan de hand van de brochure van dien schrijver niet in alle opzichten worden toegegeven. Die brochure toch is vol onjuiste, somtijds onware, een enkel maal zelfs onwaardige voorstellingen; zij bevat vele vloeiende, doch holle phrases, die alleen indruk kunnen en zullen maken op den leek, doch overigens zonder waarde; zij is vol krasse beweringen zonder eenig bewijs. Ja zelfs is de schrijver een enkele maal lijnrecht in tegenspraak met zichzelf.

Alvorens het bovenstaande nader aan te toonen, veroorlove men ons een tweetal opmerkingen:

In de eerste plaats blijkt, dat de Heer KIERSCH zelfs met de meest elementaire begrippen van legervorming eenigszins op gespannen voet verkeert. Hij spreekt toch meermalen van *staande legers*, waar hij klaarlijk kaderlegers bedoelt (o. a. blz. 6, 9, 12, 82 en 88). Had de Heer KIERSCH, die met zulk een voorliefde studie maakt van Zwitsersche toestanden, zich de moeite gegeven het bekende werk van den Zwitserschen Kolonel Rüstrow: „Untersuchungen über die Organisation der Heere” na te slaan, dan had hij daarin gevonden, dat men onderscheidt: 1°. *staande legers*, uitsluitend uit beroepssoldaten samengesteld; 2°. *militielegers*, waarbij in tijd van vrede officieren en minderen zich in hunne haardsteden bevinden, behalve gedurende een korten tijd van het jaar voor oefening; 3°. *kaderlegers*, het midden houdende tusschen de beide hiervoren vermelde vormen en bestaande uit een kader of kern van vrijwillig dienende officieren en minderen, waarbij de dienstplichtigen in

tijd van vrede worden opgeroepen tot oefening; in tijd van oorlog om de onderdeelen op hun volle sterkte te brengen.

Het eerste stelsel van legervorming voor de actieve krijgsmacht bestaat in Europa nog slechts in Engeland. Dat het vele nadeelen bezit, bleek weder overtuigend bij de laatste mobilisatie van het Engelsche leger in 1899. Het tweede stelsel vind toepassing in Zwitserland. Alle overige rijken in Europa hebben hun leger in 1ste linie volgens het kaderstelsel georganiseerd. Wel vermeldt Rüstow, dat dikwerf al, wat niet met den naam van militieleger mag bestempeld worden, een staand leger wordt geheeten, doch hij voegt daaraan toe: „Dieses oberflächliche Verfahren führt indessen stets zu Irrthümer im Urtheil, wenn es darauf ankommt sich für die eine oder die andere Form zu entscheiden”. — De hierboven aangehaalde indeeling der typen van organisatie wordt niet alleen door Rüstow gegeven; had de Heer KIERSCH ook een Nederlandsch boek over oorlogvoering geraadpleegd, dan had hij in het standaardwerk „Strategie en Krijgsgeschiedenis” van den toenmaligen Majoor van den Generalen Staf PLANTENGA een volmaakt overeenkomstige indeeling aangetroffen.

Men zal zich dan ook onze verbazing kunnen voorstellen, wanneer de Heer KIERSCH met zekeren ophef de ontdekking (?) mededeelt, waartoe een zijner Zwitsersche geestverwanten gekomen is. Men oordeele: „Een „van hen (nl. van de Zwitsersche officieren) verklaart zelfs uitdrukkelijk, dat een zoogenaamd staand leger, waarvan de vredessterkte slechts „ $\frac{1}{5}$ der oorlogssterkte bedraagt, volstrekt niet tot de staande legers „mag gerekend worden; zoodat wij met onze legerinrichting in het „buitenland als te groot voor een servet, en te klein voor een tafellaken moeten doorgaan” (blz. 12).

Wij laten de waarde van deze ontdekking en daarmee tevens de beteekenis van de gevolgtrekking des Heeren KIERSCH ter waardeering aan den lezer over.

Ook de geestverwanten van den Heer KIERSCH maken zich aan de hier besproken vergissing schuldig; o. a. WILLE (blz. 23) en SONDEREGGER, die van een „Heer mit permanentem Cadre, das Cadre-Heer oder stehende Heer” spreekt (blz. 27). Tot dusver bevindt de Heer KIERSCH zich derhalve in goed gezelschap.

Een tweede opmerking, welke ons van het hart moet, is, dat de stemming, waarin de Heer KIERSCH zijne studie heeft geschreven, blijkbaar weinig waardeerd is tegenover ons krijgsbestuur en onze beroepsofficieren.

Menige steek onder of boven water wordt geheel ten onrechte toegebracht; menige schimpscheut wordt geplaatst, die bij een deel van het groote publiek in dankbare aarde zal vallen. Met gretigheid toch wordt helaas van zekere zijde met zorg bijeengegaard, wat, hetzij met of zonder grond, tegen het leger, vooral tegen het legerbestuur kan worden aangevoerd. Doch de weldenkenden zal de Heer KIERSCH door zijn beschuldigingen ongetwijfeld niet hebben overtuigd. Deze vragen

niet naar beweringen, doch naar bewijzen; vooral, wanneer een niet-deskundige aan het woord is.

Een niet-deskundige moeten wij den Heer KIERSCH betitelen, waar hij zich een oordeel aanmatigt over de innerlijke waarde, de gevoelens, den ijver en de toewijding van het Nederlandsche officierskorps.

De Heer KIERSCH had nooit de eer deel uit te maken van dat officierskorps; hij bracht een beteekenend deel van zijn leven door te Rotterdam en was dus evenmin staat (want zijn aanvallen gelden bijna uitsluitend de landmacht) dat korps ook maar voor een klein gedeelte aan den arbeid te zien, het te volgen en door te dringen in zijn werken en streven; hij was evenmin in staat een nauwe voeling met enkele elementen van dat officierskorps te onderhouden.

De beweringen van den Heer KIERSCH in dit opzicht zijn dan ook die van een niet-deskundige: zij zijn óf ontstaan in zijn verhit brein, dat gelooft, wat hij wenscht (want het Nederlandsche leger moet nu eenmaal à tort et à travers in dezelfde mate worden afgebroken, als het Zwitsersche stelsel wordt opgevijseld), óf ontleend aan praatjes, hier en daar opgevangen. Ook zou het ons niet verwonderen, indien de Heer KIERSCH met zekere voorliefde het orgaan der militaire malcontenten had geraadpleegd. (Want ontevredenene heeft men overal, dus ook in het leger en in het officierskorps.) Doch, mogen wij vragen, zou de Heer KIERSCH, wanneer hij een studie wenschte te maken van Nederlandsche toestanden in het algemeen, bij voorkeur putten uit die geschriften, waarin onder het anonyme masker lucht kan worden gegeven aan een wrevelig gemoed of aan persoonlijk ongenoegen?

De beschuldigingen zijn overigens niet onverdienstelijk gekozen, althans in dien zin, dat zij geschikt zijn om indruk te maken op het licht ontvankelijk gemoed, dat gelooft, al wat de Heer KIERSCH beweert.

Zoo vindt men op blz. 6: „Evenmin mag men uit 't oog verliezen, „dat ons officierskorps gezonde elementen van vooruitstrevende kracht „verbergt, die alleen door de bekrompenheid van een averechts toege- „past denkbeeld van gezag niet tot hun recht kunnen komen; voorze- „ker tot groote schade van het land, dat geen baat kan vinden bij een „strak formalistische superieurenwijsheid, waarvoor zich de inferieur „deemoedig heeft te buigen, tenzij hij karakter boven carrière stelt”. Alsof dit niet genoeg ware, voegt de Heer KIERSCH op de blzn. 72/73 nog daaraan toe:

„Een schrandere kop, wien men een belangrijken post toevertrouwt, „weet, dat zijn dagen geteld zijn, wanneer hij genoeg zelfstandigheid „toont om eigen inzichten te doen gelden. Men dient daarom beter zijn „belangen, als men zijn karakter verloochent en de vrije gedachte „smoort om, zich plooiend naar de wenschen van den meerdere, zijn „geest te bevruchten met de denkbeelden der alleen zaligmakende „wijsheid enz.”

Een steek onder water brengt de Heer KIERSCH het Nederlandsch officierskorps toe, waar op blz. 13 van het Zwitsersche stelsel wordt

vermeld, dat het „geen bodem heeft, waarop oogendiensterij en vriendendienst welig kunnen tieren” en verder, dat „het niet aangaat, er zich laatdunkend boven te verheffen, alleen omdat men dag in dag uit in den vervelenden tredmolen van den eentonigen dienst moet blijven voorttrappen.”

Zoo wordt op blz. 15 met ophef van de Zwitsersche commissie voor de landsverdediging medegedeeld: „Ieder harer leden is verplicht, niet „alleen zijn eigen zienswijze te doen gelden, maar tevens met alle „denkbeelden en plannen voor den dag te komen, die de groote zaak „zouden kunnen bevorderen, ook al zouden zij tegen de heerschende „meening indruischen.” Alsof men zich elders moedwillig daarvan zou willen berooven! De Heer KIERSCH sla eens de Instructiën onzer militaire autoriteiten na! Toch trekt de Heer KIERSCH uit zijn hier aangehaalde alinea de volgende conclusie: „Zoo weet men zijne instellingen „voor de Verknöcherung te behoeden, die zich overal doet gevoelen, „waar de wijsheid in dienst van 't gezag uit gebrek aan vrije beweging „begint vast te roesten.”

Het onderhoud met den Nederlandschen hoofdofficier, die hier blijkbaar als type wordt opgevoerd (blz. 18), te lang om hier aan te halen, is niet onvermakelijk en kan zeer goed juist zijn. Beter had de Heer KIERSCH gedaan hier het geheele gesprek te vermelden. Door daaraan slechts datgene te ontleenen, wat hij voor zijn betoog noodig heeft, door m. a. w. de zaken uit hun verband te rukken, is het gemakkelijk dien hoofdofficier in een belachelijk daglicht te stellen. Een andere, zeer onjuiste voorstelling vindt men op blz. 71: „Nu *zelfs* ¹⁾ in onze toongevende militaire kringen steeds meer de overtuiging veld wint, dat wij „met 't tegenwoordige leger in een onhoudbaren toestand verkeeren . . .”

Elders heet het (blz. 73): „Men is zoo van de voosheid zijner eigen „zaak overtuigd, dat men iedere vrije, frissche gedachte moet weren. „Kan het land rustig blijven toekijken, waar men op die wijze een „armzalig geknutsel tracht te bestendigen? Is het waar of niet, dat „de bevordering meer afhangt van gunst dan van verdienste? Is het „waar of niet, dat zelfs het geloof hierbij een treurige rol speelt? Hoe „zouden frischheid, opgewektheid en toewijding kunnen voortbestaan, „waar men stelselmatig sleur, onverschilligheid en tegenzin aankweekt?”

Op de blzn. 74 en 75 wordt een verhaal uit het „*Militair Weekblad*” aangehaald, waaruit blijken zou, dat bij de groote manoeuvres de subalterne officieren niet op de hoogte worden gebracht van de genomen beschikkingen. Wij kunnen den Heer KIERSCH in dit opzicht gerust stellen, aangezien het een vast gebruik is om op elken manoeevredag aan elken compagniescommandant een gehectografeerd overzicht van de onderstelling, die aan de te houden oefening ten grondslag ligt, alsmede van de genomen maatregelen te doen toekomen. De Heer KIERSCH beroept zich hier derhalve of op een noodlottig toeval, waardoor een

¹⁾ Wij cursiveeren.

dergelijk overzicht niet ter bestemder plaatse aankwam, hetgeen zeer goed mogelijk is en ook den Heer KIERCH niet verbazen zal, wanneer hij bedenkt, dat er bij groote manoeuvres bij 8 oefeningsdagen en 4 daaraan deelnemende regimenten infanterie alleen aan de compagniescommandanten van dat wapen $8 \times 4 \times 16 = 512$ dergelijke afschriften worden verzonden; of wel hij beroept zich op een officier, die het niet de moeite waard achtte bij zijn compagniescommandant inlichtingen te vragen en derhalve niet de aangewezen raadsman is, wanneer men uit een enkel voorbeeld algemeene gevolgtrekkingen maakt.

Wilden wij het hier door den Heer KIERSCH medegedeelde voorbeeld op het gebied van den schrijver overbrengen, dan zouden wij aldus kunnen redeneeren: „Er was eens in een klasse van den Heer KIERSCH een leerling, die bij den aanvang van de les niet wist, wat er dat uur zou worden behandeld.”

Ik neem dit feit à priori aan en ga zelfs verder door te beweren, dat er bij het einde van een les van den Heer KIERSCH wel eens een leerling zal geweest zijn, die niet wist, wat er het eigen uur behandeld was! Wanneer de Heer KIERSCH zijn volkje kent, zal hij mij dit gereedelijk en zonder nader onderzoek toegeven. Doch welke zou de meening van den Heer KIERSCH zijn, indien wij uit bovenstaand praemisse conclusiën trokken in den geest van den schrijver?

Elders heet het minachtend: „In zeker klein landje moeten ze (d. z. de officieren) binnen de palen van het garnizoen blijven, tenzij een speciaal verlof goedgunstig meerdere vrijheid verleent” (blz. 83).

Ten slotte wordt een eerste oefeningstijd in de kazerne van eenigszins langen duur, die in het betoog van den Heer KIERSCH niet past, verworpen met de volgende machtspreuk: „Wij moeten ons losmaken van de kazernebegrippen. De geest van kazernediscipline is onmachtig niet alleen om het leger tot iets hoogers op te wekken, maar zelfs om den recruit tot krijgsman te vormen. Hoe langer deze aan zijn invloed blootgesteld is, hoe meer de deugden verdwijnen, die te allen tijde den waren krijgsman hebben gesierd. Het is ieder bekend, dat het gevoel van onderworpenheid en tucht na eene maand of drie bij den jeugdigen soldaat begint te verstompen, enz.” Na deze en andere beschouwingen besluit de Heer KIERSCH dan aldus:

„Zoo maakt de dienst zelf alles in den jongen man dood, wat hij moest aankweeken en ontwikkelen. Waarom deze langer aan die berderfelijke invloeden blootgesteld, dan volstrekt noodzakelijk is? Wil men zich in een wegstervende legerbeschouwing vermommen?”

Ziehier eenige der voornaamste beschuldigingen, die de schrijver, hetzij rechtstreeks, hetzij zijdelings tegen krijgsbestuur en officierskorps inbrengt. Tevens kunnen zij dienen tot karakteriseering van de wijze, waarop de Heer KIERSCH zijn betoog voert. De eene beschuldiging volgt de andere dikwerf op den voet en de aandachtige lezer heeft niets anders te doen dan voor kennisgeving aan te nemen, wat de Heer KIERSCH gelieft te beweren. Want elk deugdelijk bewijs, elke goede

grond wordt gemist. Ondanks de tirade „het is ieder bekend”, hier en daar geplaatst, kan men, hetgeen de Heer KIERSCH beweert, moeielijk met den naam van axioma's bestempelen. Een nader en duidelijk betoog had dan ook niet achterwege mogen blijven; allerminst, waar de Heer KIERSCH nu en dan en het legerbestuur en het officierskorps op grievende wijze allerlei tekortkomingen in de vervulling hunner plichten verwijt. Wij hebben ons bij de lezing van de brochure-KIERSCH dan ook meermalen met verbazing afgevraagd, hoe iemand, die of niet in het Nederlandsche leger heeft gediend of daarin hoogstens den graad van onderofficier kan hebben bekleed en dan zijn waarnemingen in een te beperkten kring heeft verricht, zich een dergelijk lichtvaardig oordeel durft aanmatigen omtrent het werken en streven van een korps van 2000 officieren. Wij zijn dan ook niet vreemd aan de gedachte, dat de toon van het betoog des Heeren KIERSCH, die meermalen zeer stellig is, moest trachten te vergoeden, wat dat betoog aan goeden grond, aan innerlijke kracht ontbrak. Waar de Heer KIERSCH den Zwitserschen kolonel WILLE op blz. 20 een goedkeuring uitreikt, wegens vermindering van „onwetenschappelijk overdrijven”, had hij in elk geval aan dezen, zijn geestverwant, behalve ingenomenheid met het Zwitsersche stelsel ook andere eigenschappen kunnen ontleenen.

De toon, waarin de brochure KIERSCH geschreven is, zal ongetwijfeld schaden aan de belangen, die de schrijver zoo vurig voorstaat. Een scherp woord is gemakkelijker gevonden dan een goede reden; maar alleen de goede redenen stichten nut. Bovendien: Qui prouve trop, ne prouve rien. Waar eenerzijds het Zwitsersche stelsel hemelhoog wordt opgebouwd, wordt anderzijds het in Nederland bestaande tot aan de fundamente afgebroken. Geen zaak is onvoorwaardelijk goed, noch onvoorwaardelijk slecht; zoo ook hier; het lijdt dan ook geen twijfel of zelfs de leek, die aanvankelijk den Heer KIERSCH gewillig en vol vertrouwen volgt in zijn betoog, zal op den duur eenig wantrouwen gaan koesteren in de betrouwbaarheid van zijn gids, waar deze hem louter abnormaliteiten voorhoudt. Had de Heer KIERSCH op kalme, bezadigde wijze en zonder onwetenschappelijke overdrijving de voordeelen van het Zwitsersche stelsel aangetoond, anderzijds met vermindering van een schamperen, minachtenden toon de bestaande fouten in onze organisatie, enz., blootgelegd, ongetwijfeld zou de invloed ten goede zijn vergroot, die er van zijn geschrift zal uitgaan. Verschil van gevoelen sluit wederzijdsche waardeering niet uit. Op de basis van een dergelijke waardeering had, zelfs bij verschil van gevoelen, samenwerking kunnen bestaan tusschen den Heer KIERSCH en het officierskorps, waar beide ongetwijfeld één doel beoogen: Verbetering onzer levende strijdkrachten.

Nu hebben wij een hoogen dunk van de bekwaamheden van den Heer KIERSCH, doch wij betwijfelen of hij, zich als legerorganisator opherpend, er in slagen zal buiten het geheele officierskorps om zijne wenschen te verwezenlijken. Het officierskorps toch zal binnen afzien-

baren tijd wel altijd een overwegenden invloed blijven oefenen op het stelsel onzer toekomstige legervorming. Had de Heer KIERSCH ernstig werkzaam willen zijn in de richting van het door hem aangeprezen stelsel, hij had voeling moeten zoeken met dat korps. Ongetwijfeld wordt daar elke welgemeende poging tot verbetering, ook waar zij van buiten komt, dankbaar aanvaard; ongegronde aantijgingen daarentegen stooten af.

Wij zijn niet voornemens alle door den Heer KIERSCH aangevoerde beschuldigingen te weerleggen (de hier vermelde zijn nog slechts de voornaamste (!). Elke verdediging onzerzijds zou zijn een bewijs van zwakheid; een heimelijke erkenning van schuld. Aan den Heer KIERSCH nog altijd op deugdelijken grond het bewijs te leveren, dat, wat hij in den vorm van uitroepen en axioma's heeft beweerd, waarheid bevat, *niet bij uitzondering, doch als regel*. Zoodanig toch doet de Heer KIERSCH het voorkomen. Ongetwijfeld zal hij niet in staat zijn bedoeld bewijs te leveren.

Het zij verre van ons hiermee staande te willen houden, dat alles in het Nederlandsche leger „mustergültig” is. Maar al te vaak wordt deze eisch, vooral door leeken, aan het leger gesteld; en wanneer dan blijkt, dat dit niet aan dien idealen eisch voldoet (hetgeen heel natuurlijk is), dan haalt men meewarig de schouders op en over het krijgsbestuur en over het officierskorps. Zoo óók de Heer KIERSCH.

Zonder twijfel zijn vele en groote verbeteringen mogelijk en is niet alles volmaakt in orde. Doch zoolang men te doen heeft met menschen (en nog wel met zoovele als in het leger), kan men slechts menschelijken arbeid, derhalve ook menschelijke resultaten verwachten. En aan elken menschelijken arbeid kleeft nu eenmaal het karakter van het onvolmaakte. Ook den Heer KIERSCH is dit vermoedelijk bekend, hoewel in zijn brochure dit niet overal even duidelijk doorstraalt.

Gaarne hechten wij dan ook geloof aan de verschillende sterke stukken, door den Heer KIERSCH ten nadeele van het officierskorps bijeengebracht, doch wij beschouwen ze als hooge uitzondering. Dit nu heeft de Heer KIERSCH niet gedaan; voorzien van mededeelingen van anderen, soms ontleend aan weer anderen (men zie de aanhaling uit het „*Militair Weekblad*” op blz. 74), heeft hij uit dergelijke gegevens, soms ook uit praatjes, een stelsel opgebouwd en toont nu aan de groote menigte, die een afbrekende critiek met welbehagen volgt, vooral, waar het 't officierskorps geldt: „Dit en dat is gebeurd; daar hebt ge dus nu het karakter van het Nederlandsch officierskorps en van het krijgsbestuur.” Hier handelt de Heer KIERSCH ongetwijfeld als een slecht advocaat: hij pleit op een exceptie.

Waar onze jongelieden uiterlijk op 16- à 17-jarigen leeftijd het besluit kunnen nemen hun leven als officier aan het leger te wijden; waar derhalve velen, nog niet tot oordeelen bevoegd of in staat, bij het doen hunner keuze geleid worden door overwegingen, die later blijken alle waarde, elken prikkel voor het volgend leven te missen, daar is het niet aan te nemen, ja kan het zelfs niemand verwonderen, dat niet ieder

in het gekozen beroep die bevrediging vindt, die hij verwachtte; daar kan het niemand verwonderen, dat niet bij allen het feu sacré op den duur even groot blijft, vooral, wanneer de vooruitzichten weinig schitterend zijn. Niemand heeft in ernst ooit het tegendeel trachten staande te houden. Doch evenmin, ja zelfs met veel minder recht mag ooit worden aangenomen, dat, waar de scheiding tusschen hen, die wel, en hen, die niet officier worden, reeds op zóó jeugdigen leeftijd plaats vindt en door zóó tal van omstandigheden wordt beheerscht, alle botterikken, alle karakterloozen, alle oogendienaren, enz., in het leger zouden terecht komen, terwijl de moreele en intellectueele élite, de heldere koppen zich in tegenovergestelde richting zouden wenden om bevrediging te zoeken in het ambt van leeraar in de geschiedenis e. a. De Heer KIERSCH doet het in zijn brochure niet anders voorkomen: In het leger slechts beperkte geesten en karakterloozen, menschen, op een te laag standpunt geplaatst om de ware belangen der landsverdediging te kunnen overzien; daarbuiten de heldere koppen, de krijgskundigen bij de gratie Gods, die zonder ervaring, zelfs zonder grondige studie de ware behoefte van Nederland op militair gebied als bij intuïtie omvatten; die de alleenzaligmakende leer kunnen verkondigen.

Het zal ons aan de hand van het geschrift van den Heer KIERSCH niet moeilijk vallen te toonen, dat de schrijver niet behoort tot hen, die zich de krijgswetenschap als van natuur eigen maken.

Zoo leest men op blz. 66: „Bij een oorlog tusschen Frankrijk — Rusland en Duitschland met zijne bondgenooten zullen de Duitschers, op hunne sterke vestingen gesteund, vermoedelijk een defensieve houding aannemen tegenover Frankrijk om met alle macht den oostelijken vijand op het lijf te vallen. Een derde leger zal beschikbaar worden gehouden om in 't oosten of westen hulp te verleenen". Het komt ons voor, dat de Heer KIERSCH hier zoowel met de leer van het gebruik der strijdkrachten als met de militaire aardrijkskunde eenigszins op gespannen voet verkeert. Duitschland toch, onder de boven genoemde voorwaarde den oorlog voerende, zal er hoogstwaarschijnlijk naar streven, door een krachtig offensief zoo spoedig mogelijk een zijner tegenstanders onschadelijk te maken, daarbij den anderen vijand tijdelijk defensief vasthoudende. Voor dit laatste kan het dan op den steun van een zijner bondgenooten rekenen.

Waar offensief wordt opgetreden, waar naar een snelle beslissing wordt gezocht, daar zal men zoo mogelijk alle goede krachten, derhalve nagenoeg het geheele leger in eerste linie bijentrekken om den anderen tegenstander met een minimum strijdkrachten, aangevuld door vele afdelingen uit het leger in 2^e linie, in hoofdzaak passief bezig te houden, gesteund op vestingen in het eigen land. Is eenmaal de beslissing in de eene richting gevallen, dan zullen de rollen moeten worden omgekeerd, de aanval van Duitschland's actieve macht in tegenovergestelde richting moeten worden voortgezet; althans zoo het vijandig bondge-

nootschap niet reeds door een krachtige overwinning ineens stort. Een dergelijke handelwijze is geheel in overeenstemming met de ware beginselen der oorlogvoering, in den lateren tijd op zoo meesterlijke wijze door NAPOLEON I in toepassing gebracht.

Concentratie van de geheele operatieve macht op het tooneel, waar de beslissing wordt gezocht, tot het voeren van een „guerre de mouvements”; hierbij alle nevenoperatietooneelen zoo veel mogelijk van troepen ontblootend om daar hoofdzakelijk met behulp van minderwaardige krachten (leger in 2e linie), steunende op het terrein en op vestingen, den oorlog verdedigend te voeren (guerre de position§).

„Il en est des systèmes des guerres comme des sièges des places, il „faut réunir ses feux contre un seul point; la brèche faite, l'équilibre „est rompu, tout le reste devient inutile” (NAPOLEON I).

De splitsing van de Duitsche macht, door den Heer KIERSCH aanbevolen, in een leger tegen Frankrijk, één tegen Rusland en een derde leger, dat beschikbaar wordt gehouden om in 't oosten of westen hulp te verleenen, bergt derhalve reeds de kiem voor nederlagen in zich. Daarbij is het denkbeeld van het reserveleger, dat naarmate van de omstandigheden hulp verleent, in de practijk niet uitvoerbaar, al zal dit idee niet nalaten indruk te maken op den leek, die dat leger in gedachten reeds nu op de O. dan weer op de W. Duitsche grens hulp ziet verleenen. De Heer KIERSCH toch, hoewel blijkbaar op krijgskundig gebied een niet-deskundige, zal wel zonder nader betoog inzien, dat men een leger van minstens een paar maal 100.000 man nu maar in een enkelen dag niet vervoert van het hart van Duitschland naar de Fransche grens of wel *in* Rusland (want hier wordt volgens den Heer KIERSCH de oorlog offensief gevoerd). Dit leger heeft derhalve ongetwijfeld groote kans om te laat te komen, waar het ook handelend optreden moet.

Behalve het voorgaande is naar onze bescheiden meening ook de door den Heer KIERSCH aan Duitschland toegeschreven keuze om eerst in Rusland een beslissing te willen zoeken, geen gelukkige. Duitschland zal ongetwijfeld een krachtige beslissing zoeken dáár, waar zij het eerst te verkrijgen is; dit is in Frankrijk. Rusland toch, hoewel op den duur numeriek in de meerderheid, is tengevolge van zijn uitgestrekt grondgebied en van het zeer beperkte spoorwegnet, dat pas in wording is, gedwongen den oorlog in den aanvang verdedigend te voeren. Een snelle concentratie eener aanzienlijke Russische macht nabij de Duitsch-Russische grens is door den aard van het spoorwegnet niet mogelijk. Wil Rusland dus zijn strijdmacht niet tijdens de concentratie, dit is bij gedeelten, door een zegevierend vijandelijk leger zien vernietigen, dan is het gedwongen zijn concentratierayon op die grens zeer ver in het eigen land terug te trekken, gedekt door terreinhindernissen en vestingen. Hoogstwaarschijnlijk ligt de Russische operatiebasis hier dan ook $\pm$ 250 KM. van de grens. Een snelle beslissing valt voor de Duitsche wapenen hier niet te verwachten en dit te minder, omdat W. Rusland dun bevolkt is, wat de snelheid van opereeren in hooge mate schaadt. Boven-

dien heeft het Russische strategisch spoorwegnet, dat slechts op weinige punten het Pruisische raakt, een abnormale spoorbreedte. Ook dit zal de snelheid van beweging voor een Duitsch leger zeer verminderen, omdat men voor den toevoer van versche troepen, levensmiddelen, munitieën, enz., niet op die spoorwegen kan rekenen, wanneer Rusland tijdig zijn spoorwegmateriëel wegvoert.¹⁾ Ten slotte is het aan geen twijfel onderhevig of Rusland zal, wanneer Duitschland hier naar een snelle beslissing mocht streven, niet aarzelen om, zoolang een vergelijking der numerieke getalsterkten niet ten eigen gunste uitvalt, de kracht van het geografisch element in het spel te brengen ten einde als in 1812 steeds terugwijkend, een beslissing te verschuiven en den Duitschen een ontvangst te bereiden als aan NAPOLEON in genoemd jaar. Inmiddels heeft dan het Fransche leger vrij spel tegen een deel der Duitsche strijdkrachten!

Een snelle beslissing, voor Duitschland in een oorlog tegen geografisch gescheiden bondgenooten zoo hoogst gewenscht, kan het derhalve in Rusland onder geenerlei omstandigheid verwachten. Wij zijn dan ook, dunkt ons, op goede gronden de meening toegedaan, dat Duitschland in den hier geschetsten toestand, veeleer alle krachten tegen Frankrijk zal concentreeren en trachten zal tot elken prijs, zelfs ten koste van groote verliezen, met dien tegenstander af te rekenen, vóórdat de Russische wapenen krachtig kunnen ingrijpen.

De Duitsche O. grens kan met een relatief geringe macht aanvaankelijk worden verdedigd. In den beginne heeft Duitschland hier weinig te vreezen, juist dank zij het boven geschetste, gering agressief vermogen van Rusland. Gaat eindelijk Rusland tot den aanval over, wat het ten slotte wel genoodzaakt wordt te doen, indien Duitschland zich op de O. grens verdedigend houdt, dan wordt het Russisch leger, dat Duitschland wil binnenrukken, door Oostenrijk in flank en rug bedreigd.

Wij hebben met opzet het door den Heer KIERSCH uitgewerkte geval eenigszins nader beschouwd, ten einde overtuigend te toonen, dat Duitschland volgens de methode KIERSCH in alle opzichten spelen zou in de kaart der tegenstanders (zeker de grootste fout, die men maken kan) en wel: 1°. Door zijn macht te verdeelen in 3 deelen. 2°. door te streven naar een beslissing op een operatietooneel, waar die beslissing niet dan na langen tijd en daarbij nog met hoogst onzekere kansen te verkrijgen is.

De Heer KIERSCH schrijft dan ook, hetzij uit onkunde, hetzij onbewust, in het vuur zijner redeneering, zaken neer, die den toets der critiek niet kunnen doorstaan. Een ander staaltje toont dit nog op sprekender wijze.

¹⁾ In het feit, dat de Russische regeering nog steeds zeer gekant is tegen doorlopende spoorwegen op de W. grens en dat zij voor hare groote banen blijft volharden in een abnormale spoorbreedte, meenen wij een bevestiging te vinden voor onze meening, dat Rusland voornemens is op de W. grens den oorlog onder alle omstandigheden verdedigend aan te vangen.

Op blz. 68 worden de maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit onder handen genomen en heet het: „t Doet mij leed, hier te moeten „constateeren, dat bij onze regeering eene opvatting van het neutraliteitsid e bestaat, die noch met onze weerkracht, noch met den ernst „der tijden voldoende rekening weet te houden. Losjes over de gevaren „eener geschonden neutraliteit heenstappende, verklaarde de Heer ELAND, „onze Minister van Oorlog, in de zitting der Tweede Kamer van 19 „December 1898, dat de maatregelen tot handhaving onzer neutraliteit „niet altijd, zelfs niet voornamelijk bestaan in 't beletten, „dat een der „partijen de grens overschrijdt, maar in het aanhoudend benadeelen „van die partij als dat feit gepleegd is.”

„De vrees”, laat hij er op volgen, „dat wij den schender vooral „kwaad kunnen doen, nadat hem tegenspoeden hebben getroffen, moet „hem er toe brengen, onze neutraliteit te eerbiedigen.” Een weinig verder roept de Heer KIERSCH dan naar aanleiding van het vorenstaande uit: „...., dan mag het inderdaad verbazing wekken, dat de oorlogs- „minister van ons klein land openlijk de verklaring durft afgeven, dat „wij niet overal en altijd den onverzettelijken wil hoeven te toonen „om het naderende leger den overgang op ons gebied te betwisten.”

Volgens de opvatting van de Heer KIERSCH bestaat handhaving van neutraliteit derhalve in het pijnlijk bewaken der grens, in het beletten van den overgang *op* ons gebied (men lette wel: De Heer KIERSCH spreekt van overgang *op*, niet *over* ons gebied) De schrijver zal ons wel toestemmen, dat aan een „actieve” handhaving van neutraliteit, d. w. z. aan een opzoeken van den vijand in diens land, voor een kleinen staat allerminst valt te denken; daarbij komt nog, dat, zoolang de vijand onze grens niet overschreden heeft, het stellig bewijs niet geleverd is, dat hij voornemens is onze neutraliteit te schenden. Door een dergelijk actief optreden zou men dus onnoodig en zeker ontijdig ons kleine land in een oorlog wikkelen. Er rest ons dus niets dan af te wachten, totdat het feit is gepleegd. Stelt men nu zijn eischen als de Heer KIERSCH, stelt men zich derhalve ten doel den vijand den overgang *op* ons grondgebied op elk punt te beletten, dan wordt men, daaraan toegevend, onvermijdelijk gedreven in de richting van een pijnlijk afsluiten van de grenzen, derhalve tot het cordonsysteem van de 18^e eeuw, waarmee de Pruisische, Oostenrijksche en Engelsche generaals van dien tijd het zoo jammerlijk hebben afgelegd tegenover een veldheer als NAPOLEON I, een aanvoerder, die wist wat hij wilde; die de krachten bijeen hield; die den stoot toebrecht, waar hij wilde.

Vat men de handhaving der neutraliteit op als de Heer KIERSCH, dan zou zelfs het machtige Duitschland niet in staat blijken een schending door het kleine Nederland te beletten. De Heer KIERSCH ziet echter geheel over het hoofd, dat het den vijand niet te doen is om ongehinderd den eersten voet te zetten op ons gebied; neen, hij moet onverzwakt en ongehinderd, derhalve ook niet ernstig in flank en rug bedreigd, ons gebied weer verlaten. En daarin zit voor hem de groote moeielijk-

heid, voor ons de groote kracht. Naar onze meening waren dan ook de woorden van Z. E. den Minister van Oorlog, door den Heer KIERSCH aangehaald, hoewel beknopt, zeer duidelijk. De Minister, die deze woorden in de Tweede Kamer sprak, stelde zich daarbij ongetwijfeld op het standpunt, dat zijn gehoor bestond uit menschen, vlug van begrip; bovenal uit menschen, die begrijpen *willen*. Aan een dezer eischen schijnt de Heer KIERSCH niet te voldoen. Wij zullen hier dan ook een korte toelichting doen volgen, minder om den Heer KIERSCH voor te lichten, want naar onze meening wil hij niet begrijpen, dan wel aan te toonen, hoe ongewettigd de bij den Heer KIERSCH gewekte verbazing is.

Ongetwijfeld is het de plicht, vooral van den kleinen Staat, om zijne neutraliteit met alle kracht te handhaven. Hier mag van aarzeling geen sprake zijn. Men kiest openlijk partij of blijft beslist neutraal. Doch blijft men neutraal, dan moet de vaste wil op den voorgrond staan om de onzijdigheid desnoods tot elken prijs te koopen. Dit stellen wij uitdrukkelijk voorop. Anderzijds echter zou het dwaasheid zijn angstig te hechten aan de lijn der grenspalen; hier moet het militaire element zich losmaken van elke grensfictie; hier gelden zuiver militaire overwegingen; al, wat men aan andere gronden inruimt, kan het resultaat slechts schaden. Is nu de grens een uitnemende verdedigingslijn, des te beter; dan dient zij hardnekkig te worden verdedigd; is zij zulks niet — de Heer KIERSCH zal dit van onze Z. Limburgsche grens wel willen aannemen — dan houdt men elders stand, waar gunstiger voorwaarden aanwezig zijn. Zelfs is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat, waar de eigen krachten gering zijn, waar vrees bestaat voor afsnijding van het hart des lands, men die krachten niet frontaal tegenover den vijand plaatst, doch den tegenstander, die ons grondgebied doortrekt in de flank, daarna in den rug bedreigt. Een Nederlandsch veldleger van 3 divisieën, goed bijeengehouden en goed aangevoerd, in de flank van 's vijands operatielijn opgesteld, niet met het voornemen om het dáár te laten, doch met het stellig besluit het, wanneer noodig, in te zetten, noodzaakt den vijand ongetwijfeld tot detachering eener dubbel groote macht en vormt voor den tegenstander in elk geval een veel geduchter bedreiging dan wanneer men, door bekrompen opvatting op een dwaalspoor geleid, zich tot taak stelt de grens zelf te verdedigen en daarbij de kansen in den koop neemt, dat dit Veldleger gedurende het gansche verloop van den oorlog het eigen land niet terugziet.

De Heer KIERSCH hecht blijkens zijn schrijven weinig waarde aan dit optreden in flank en rug. Ten einde in populairen vorm zijn denkbeelden te doen kennen, bezigt hij de volgende vergelijking: „Onwillekeurig „denk ik hierbij aan de malle vertooning van kleine honden, die in hun „verbolgen woede een grooten rasgenoot na 't plegen van een ergerlijk „feit aanhoudend pogen te benadeelen, tot het gekef en gepluk daar „achter aan zijn staart den geweldige begint te vervelen en deze, zich „plotseling omkeerende, den jeugdigen overmoed met één knauw de „ribben kraakt.”

De Heer KIERSCH drukt het hier in zekeren zin treffend juist uit: Wij moeten den grooten rasgenoot, in casu Duitschland, den doortocht zóó moeielijk maken, dat hij gedwongen wordt om te keeren.

Kunnen wij ons verzet zóó hoog opvoeren, (de Heer KIERSCH schijnt deze meening eveneens toegedaan), dan hebben wij ons doel bereikt. Men dient toch wel in het oog te houden, dat de hier beschouwde onderneming van Duitschland niet tot bestemming heeft om Nederland „de ribben te kraken”, doch gericht is tegen Frankrijks noordgrens; deze moet verrassend worden bereikt, zal de aanval eenig gewicht in de schaal werpen. Geschiedt dit niet, dan stuiten de Duitse strijdkrachten langs een grooten omweg aldaar op sterken tegenweer. Het laatste nu zal geschieden, wanneer die strijdkrachten tijdens hun operatiën even moeten keert maken tegen het Nederlandsche leger (iets, wat met een sterke strijdmacht maar niet op commando geschiedt!) om met dat leger af te rekenen. Reden, waarom Duitschland wijselijk deze nevenoperatie achterwege laten zal. De door den Heer KIERSCH gemaakte vergelijking geeft den waren, ook door den Minister van Oorlog bedoelden toestand derhalve juister aan, dan hij zelf heeft gewild of beseft.

Staaltjes van diletantisme, zelfs tegenstrijdigheden worden overigens in ruime mate in de brochure aangetroffen. Zoo wordt op blz. 38 de volgende definitie der moderne tucht gegeven: „Was eertijds de tucht „het product van een organisme, dat meer slaafs volgen dan zelfstandig „optreden onderstelde, nu moet zij als een zelfwerkende kracht bij de „manschappen worden aangekweekt om dezen onder hoogere leiding „tot zich zelf bewust handelen op te wekken.” Op blz. 91 is de schrijver deze omschrijving blijkbaar vergeten en bovendien inmiddels een andere meening toegedaan, want thans wordt ons als een der toekomst-idealen van het militiestelsel voorgehouden: „Dan zal het blijken, dat hij (d.i. „de jeugdige soldaat bij zijn intrede in het leger) zich blindelings aan „het gezag zal weten te onderwerpen, waarin zich de souvereine wil „der gemeenschap openbaart.” Voorwaar een geheel ander begrip der ideale tucht!

Op blz. 57 wordt aan de Nieuwe Hollandsche Waterlinie verweten, dat zij „twee droge plaatsen” bezit. Blijkbaar wenscht de Heer KIERSCH deze ook te kunnen inundeeren. Vijf bladzijden verder daarentegen wordt tot onze stellingen het verwijt gericht, dat zij zoo geringe offensieve kracht kunnen ontwikkelen. Aldus verlangt de Heer KIERSCH minstens vijf pooten aan een schaap, want een stelling, overal door inundatiën gedekt, tevens met goede gelegenheden tot begunstiging van een offensief *door de levende strijdkrachten*, werd tot heden niet gevonden.

Op blz. 57 wordt naar aanleiding van de genoemde „twee droge plaatsen” de sombere uitspraak gedaan: „Een stelling kan niet sterker worden geacht dan haar zwakste punt”. *Schijnbaar* is hiermee de Nieuwe Hollandsche Waterlinie dan afgebroken. Doch, zouden wij den

Heer KIERSCH willen vragen, is U wel een stelling bekend zonder zwakste punt? Is het U niet bekend, dat zelfs het sterkste punt eener stelling zwak is, indien het niet goed door troepen wordt verdedigd? De stelling is immers middel, geen doel; bij de verdeeling der troepenmacht zal ongetwijfeld rekening gehouden worden met de zwakke punten! Trouwens het geheele verband tusschen troepenmacht en versterkingen schijnt, vooral toegepast op Nederland, schrijver niet duidelijk voor oogen te staan. Hij leze hierop het wel oude, doch nog steeds niet verouderde werkje van STIELTJES: „Is Nederland nog te verdedigen?” eens na!

Op blz. 58 heet het van een offensief uit onze stellingen: „Doch hoe „zal een leger, dat 't open veld heeft moeten ruimen, met eenige kans „op goed gevolg aan de overzijde der inundatie zonder directe onder- „steuning van zijn eigen batterijen tegen een overmachtigen vijand „kunnen optreden, die in een hooger terrein uitstekende gelegenheid „vindt om zich duchtig te versterken?”

Dat de vijand niet op elk punt tegelijk overmachtig kan zijn, zal de Heer KIERSCH wel willen toegeven; dat onze aanvoerders wel niet zoo dwaas zullen zijn om juist dáár tot het offensief over te gaan, waar de vijand zijn hoofdmacht heeft geconcentreerd, is eveneens aan te nemen, ook al kent de Heer KIERSCH onzen officieren in het algemeen geen groote bekwaamheden toe. En daarmee zijn, dunkt ons, de goede kansen voor offensieve bewegingen reeds bewezen!

Op dezelfde bladzijde vergelijkt schrijver zonder meer den omtrek van de Amsterdamsche stelling met dien van het gerebrancheerde kamp rond Parijs! Commentaar overbodig!

Op blz. 62 komt schrijver na een heelen omhaal van woorden tot de conclusie, die hem blijkbaar nieuw toeschijnt, dat groote offensieve bewegingen in front uit de Nieuwe Hollandsche Waterlinie niet dan een ongunstigen afloop voor ons kunnen hebben. Wij kunnen den Heer KIERSCH in dit opzicht gerust stellen. Zijne ontdekking is het Nederlandsche officierskorps reeds minstens 50 jaar bekend. STIELTJES toch schreef in 1849 in zijn reeds aangehaald werk: „In één woord, aan- „vallende bewegingen uit de linie van Utrecht, op een overmagtig „vijandelijk hoofdleger, schijnen ons toe de meest ongepaste middelen „om Nederland te verdedigen.” Tot verdere geruststelling van den Heer KIERSCH voegen wij hieraan toe, dat het Nederlandsch officierskorps den Oud-Soldaat en daarmee ook zijn geschriften nog niet uit het oog verloren heeft.

Op blz. 63 heet de Amsterdamsche stelling onze hoofdstelling. Wil schrijver de diensten beseffen, welke hij daarmee aan de landsverdediging bewijst, hij ga den strijd tegen het voorstel SCHEPEL van 1882 eens na en leze vooral aandachtig het bekende artikel: „Een oude strijd”, in den Militairen Gids van 1883. Overigens levert schrijver hier te recht een pleidooi voor een Amsterdamsche stelling uitgebreid naar zee. Uit het feit, dat permanente werken ontbreken, leidt hij af, dat uit-

sluitend de kringstelling zal verdedigd worden. De Heer KIERSCH vervalt hier dus in de, vooral in Nederland zoo algemeene fout, dat „versterken” en „verdedigen” synoniem zijn. Zonder versterking geen verdediging! Doch, waar wij in 1799 bij een ellendigen toestand van geheel ons krijgswezen, vooral dank zij KRAYENHOFF'S uitstekende maatregelen een tot zee uitgebreide stelling van Amsterdam met zeer goeden uitslag hebben verdedigd, zonder den steun van duurzame versterkingen, is het niet aan te nemen, dat thans ons veel talrijker en veel deugdelijker leger daartoe niet in staat zou zijn; evenmin aan te nemen, dat ons krijgswezen blind zou zijn voor de groote voordeelen eener dergelijke niet in te sluiten stelling.

Op blz. 79 geeft de Heer KIERSCH de meest doorslaande bewijzen, dat hij de voorstellen van den Minister ELAND tot reorganisatie onzer levende strijdkrachten zelfs in hoofdtrekken niet heeft begrepen. Den Heer KIERSCH zij er hier op gewezen, dat de aanvullingsreserve bestemd is tot het op organieke sterkte houden der niet bereden afdeelingen van het actieve leger (derhalve aanvankelijk bestemd tot bevolking der depôts) en geenszins is de legerreserve, welke in de plaats zal treden voor onze bestaande reserve, de schutterij. Als zoodanig wenscht de Minister een landweeer in te voeren, waarvan de samenstelling nog slechts in zeer algemeene trekken bekend is. Hier heeft derhalve de dilettant zich uit gebrek aan degelijker kennisname door een enkel woord op een dwaalspoor laten brengen. Zijn strijd aldaar is er dan ook een tegen windmolens. Eigenaardig is het zeker, dat de legerreserve van den Minister ELAND, waartegen de Heer KIERSCH, tengevolge van begripsverwarring, zoo te velde trekt, juist voldoet aan de eischen door den schrijver gesteld. Men leest toch op blz. 79: „Alleen dáár, waar „de reserve niet op half rantsoen naast 't leger is gesteld, maar geheel „daaruit voortkomt, en zodoende hiermee één is in vorm en wezen, „alleen dáár heeft zij gevechtswaarde en kan zij er op 't oorlogsveld „mee samen werken.” Had de Heer KIERSCH behoorlijk de memorie van toelichting, behoorend bij het wetsvoorstel-Eland gelezen, dan had hij op blz. 5 de juiste omschrijving van de bestemming der aanvullingsreserve gevonden en ware begripsverwarring buitengesloten geweest; dan had hij zich op blz. 7 kunnen overtuigen, dat de landweeer van den Minister voldoet aan de door den Heer KIERSCH gestelden eisch, d.i. geheel uit het leger voortkomt (oudere jaarklassen).

Merkwaardig is het bovendien den voorstander van het Zwitsersche stelsel, waarin de infanterist in 7 tempo's *hoogstens* 141 dagen geoefend wordt, verdeeld over een dienstdag van 12 à 13 jaar, hier te velde te zien trekken tegen de aanvullingsreserve van den Minister ELAND, welke de schrijver zich als georganiseerde afdeelingen denkt; bij die reserve wordt de man 20 weken = 140 dagen achtereen in de kazerne geoefend, aangevuld door herhalingsoefeningen, terwijl zij uit 8 jaarklassen zal bestaan. Veroordeelt de Heer KIERSCH niet in hooge mate het zoo door hem aangeprezen Zwitsersche stelsel, als hij die reserve

qualificeert als een „derde rangs reserve, die wordt samengesteld uit „manschappen van uiterst korten, dus zeer onvoldoenden diensttijd”?

En thans de hoofdvraag: Heeft de Heer KIERSCH werkelijk het bewijs geleverd, dat het Zwitsersche stelsel voor ons land het meest aanbevelenswaard is? Heeft hij de verschillende mogelijke typen van legerorganisatie beschouwd in verband met onze landsverdediging en het stelsel onzer duurzame versterkingen; met onze staatkundige en militaire ligging in Europa, met den aard onzer terreinen; met ons volkskarakter; met onze positie als groote koloniale mogendheid en is hij daarbij tot het besluit gekomen, dat van al die typen het Zwitsersche voor ons is *het* stelsel van legervorming? Het antwoord op die vraag moet bevestigend ontkennend luiden. Een toepassing van het Zwitsersche stelsel op Nederland schemert slechts hier en daar door. De schrijver blijft dan ook zelfs het bewijs schuldig, dat het voor Nederland is een bruikbaar stelsel. Wat betreft deze hoogst belangrijke aangelegenheid, die ongetwijfeld in de brochure van den Heer KIERSCH niet had mogen worden gemist, vergenoegt zich de schrijver, als op zoovele andere plaatsen, eenvoudig met een phrase. Zoo leest men toch op blz. 83: „Het Zwitsersche stelsel daarentegen, in volkomen overeenstemming met onzen „volksaard en onze begrippen van staatsbestuur, zou in ons land, op den „ouden bodem van zelfregeering, tot grooten bloei geraken. Niet belemmerd door het vele, dat de Zwitsers in den weg staat, zouden wij van den „aanvang af het hoogere standpunt kunnen innemen, waarnaar zij streven”.

Al, wat wij van de brochure-KIERSCH kunnen zeggen, is, dat de schrijver zich moeite noch tijd heeft gespaard om te toonen tot welk een trap van volmaaktheid men in Zwitserland het volksleger heeft weten op te voeren. Toch zal de Heer KIERSCH ons ten goede houden, dat, waar hij in zijn blinden ijver voor het Zwitsersche stelsel en de bezwaren van dat stelsel, door voorstanders aangevoerd en de tegenstanders daarvan eenvoudig wegredeneert of doodzwijgt, wij ook zijn aanbevelingen en zijn vele loffelijke getuigenissen niet zonder eenig voorbehoud aanvaarden; dit te meer, omdat de Heer KIERSCH of uit zeer eenzijdige bronnen heeft geput of uitsluitend datgene aanvoert, wat hem in het kader zijner redeneering te pas komt.

Op de blz. 16 en 17 worden de Zwitsersche legerhervormers, die op de feilen van het stelsel wijzen, eenvoudig van overdrijven beschuldigd en heet het op blz. 17 van den kolonel WILLE: „Bij nadere beschouwing zal hij (d.i. de lezer) ook bemerken, dat het stoute spreken of niet zoo erg bedoeld was of niet voldoende gemotiveerd.” Hiermede zijn alle bezwaren van den kolonel WILLE dan „beseitigt”.

Op blz. 18 wordt een verklaring van WILLE aangehaald, waaruit blijkt, dat de opleiding van den man in Zwitserland te eenen male onvoldoende is. Ook hiermee weet de Heer KIERSCH gemakkelijk raad: „Wie lust mocht hebben, om de klacht van WILLE in hare kinderachtige overdrijving voor gegrond te houden, enz.” (blz. 19).

En of dit niet voldoende is, haalt de Heer KIERSCH een artikel aan, door hem in 't Weekblad „*De Amsterdammer*” geschreven, waarin men lezen kan, dat blijkens eigen aanschouwing van den schrijver de Zwitsersche soldaten bij de groote manoeuvres wel goed geoefend waren! (blz. 18). Hier kent de schrijver, een Hollandsch niet-deskundige, zich zelf een juister oordeel toe omtrent de gevechtswaarde van den Zwitserschen soldaat dan den kolonel van den Zwitserschen generalen staf! ¹⁾ Het verwondert ons zelfs eenigszins, dat de schrijver, eenmaal op een dergelijk dwaalspoor van argumentatie geraakt, zich nog de moeite heeft gegeven een brochure van bijna 100 bladzijden ten behoeve van het Zwitsersche stelsel te schrijven. Hij had zich, dunkt ons, eenvoudiger van die taak kunnen kwijten door de mededeeling: „Het Zwitsersche stelsel is zeer goed; voor Nederland zelfs uitstekend, want ik, de Heer KIERSCH, zeg het; en wie het hiermee niet eens mocht zijn, overdrijft of lijdt aan Verknöcherung!”

Ook het Zwitsersche officierskorps wordt op verdachte wijze opgemeld daár, waar van 't Nederlandsche wordt gezegd, dat het zich laatdunkend boven het Zwitsersche stelsel verheft, omdat men ten onzent dag in dag uit in den vervelenden tredmolen van den een-tonigen dienst moet blijven voorttrappen. Men leest toch op blz. 13 omtrent de Zwitsersche militie-officieren: „Daarvan thuisgekeerd (nl. „van de herhalingsoefeningen, enz.) blijven zij naast hun eigenlijken „werkkring de hooge zaak der landsverdediging alle krachten wijden, „waarover een werkzaam, offervaardig patriot ten allen tijde weet te „beschikken.” Welk een schrill contrast in weinige woorden; welk een geest van toewijding in het Zwitsersche officierskorps; welk een doo-dende sleur en apathie in het Nederlandsche! Doch de groote woorden van den Heer KIERSCH hebben den Zwitserschen kolonel VON TECHTERMAN, commandant van het 1ste Armeekorps bij de manoeuvres van 1899, niet belet vóór den aanvang der oefeningen aan alle officieren een aanschrijving te doen toekomen om deze op hun plicht te wijzen. Daarin komen scherpe bepalingen voor tegen de luitenants, die niet aan de verwachtingen beantwoorden, dan wel geen voldoende ijver of bekwaamheden toonen (*Mil. Wochenblatt*, 1899, No. 103). Een dergelijke aanschrijving teekent de waarde van het Zwitsersch officierskorps beter dan een lofrede van den Heer KIERSCH.

In zijn blinden ijver tot aanbeveling van het Zwitsersch stelsel, in

¹⁾ De Zwitsersche kapitein van den generalen staf EMILE SONDEREGGER waarschuwt er in zijne bekroonde prijsvraag (*Schweizerische Militärische Blätter*. Februari en Maart 1900) terecht voor niet te veel op manoeuvreindrukken af te gaan. Bij dergelijke oefeningen leert men slechts zelden de innerlijke waarde van een troep kennen. Zoo zegt hij: „Meist aber machen wir den Fehler, das Aeuszerliche mehr als das Innerliche zu sehen, und daher das erstere weit über seine Bedeutung zu würdigen”. Zou de Heer KIERSCH wellicht ook in bedoelde fout zijn vervallen?

zijn zucht om alles te verkleinen, wat Nederlandsch is, geeft de schrijver ons zelfs de wapenen in de hand om te toonen, dat ook in zijn gedachtegang (wij zullen voorloopig de meening van deskundigen achterwege laten, want die zijn het er vrijwel overeens) het Zwitsersch stelsel niet zonder nader en ernstig onderzoek als voor Nederland geschikt mag worden beschouwd.

Zoo wordt op blz. 14 de taak van den bewapenden Zwitserschen landstorm als volgt omschreven: „De bewapende landstorm, c.c. 50.000 man „sterk, moet na 't bevel tot mobiliseeren de gemeenschap met 't vijandelijke land verhinderen, alle mogelijke berichten inwinnen en zooveel „als 't kan den opdringenden vijand tegenhouden. Gedurende den oorlog dient hij tot bescherming der etappe-lijnen, 't eskorteeren van allerlei „transporten, de bewaking van vestingartillerie, munitiedepôts, magazijnen, hospitalen en werkplaatsen, alsmede tot het betrekken van wachten, „waar het veldleger er niet in voorzien kan,” enz. Nu zouden wij den Heer KIERSCH wel de vraag willen stellen of hij in de kracht van het terrein onzer grensprovinciën en in onzen volksaard zulk een vertrouwen stelt, dat hij zonder meer de hierboven omschreven taak in Nederland aan de oudgedienden der rustende schutterij zou durven opdragen?

Op blz. 16 wordt het Zwitsersche volkskarakter aldus beschreven: „'t Zou een groote miskenning van 't Zwitsersche volkskarakter zijn, „te meenen, dat men daarginds, met het schoone resultaat van een „veeljarige inspanning voldaan, zich in rustige rust aan de begoocheling „eener ingebeelde volmaaktheid zou kunnen overgeven. Heel nuchter „blijft men er de waarde van wat verworven werd aan een gezonde „kritiek onderwerpen en is steeds op verbetering bedacht. Van den „aanzienlijkste tot den geringste is ieder min of meer op de hoogte „der hangende kwesties en blijft ieder over de oplossing daarvan nadenken. Aan die algemeene samenwerking is het te danken, dat men in „alle takken van bestuur zooveel heeft weten te bereiken.”

De Heer KIERSCH leze deze omschrijving nog eens aandachtig na en legge daarnaast ons volkskarakter; onze belangstelling voor de defensie; onze algemeene samenwerking in die richting; enz. Reeds in dit verschil ligt voor Nederland, althans binnen afzienbare tijden, een veroordeeling van het Zwitsersche stelsel.

Zoo ook op blz. 46, waar de Heer KIERSCH de meening aanhaalt van een schrijver in de *Revue bleue*. Bedoelde schrijver schetst het Zwitsersche volkskarakter o.a. in de volgende woorden: „Ces qualités qui leur „font défaut, elles (nl. de Zwitsersche troepen) les remplacent, en effet, „par d'autres, d'une acquisition plus difficile et qui, en temps de guerre, „sembleraient aussi plus utiles: l'endurance peu commune, l'esprit d'initiative et le courage, un de ces courages intrépides qui ont la violence „des forces aveugles et qui fatalement franchissent tous les obstacles pour „arriver au but,” en elders: Aucune anecdote, si frappante soit-elle, ne peut „donner une idée suffisante de l'irréductible individualité du soldat suisse.”

Hier raakt de Heer KIERSCH de kern van de zaak: Onze boeren, onze

fabrieksarbeiders zijn geen Zwitsers. De Heer KIERSCH, die door den aard van zijn betrekking met de „fine fleur” van ons volk kennis maakt, moge zich dit verbeelden, waar hij de bovengenoemd aanhalingen geplaatst hebbende, besluit: „Ik geloof niet, dat iemand mij zal durven betwisten, dat van ons volk hetzelfde kan worden gezegd”; doch dan kent hij ons volk niet. De officier, de leeraar op de lagere, zoo niet de laagste, doch uit een moreel oogpunt beschouwd zeker de hoogste school, is in de gelegenheid om in dit opzicht beter en vollediger waarnemingen te doen; derhalve om juister oordeel te vellen. Men moet ze telken jare zien opkomen, met hen omgaan, met hen opleven, hen zien ontbolsteren, langzaam maar zeker, die boertjes van ons, ongetwijfeld met harten van goud, doch met een besluitvaardigheid, een doorzicht, een initiatief, dat in den aanvang gelijk 0 te stellen is. Dit zijn geen goede soldaten van nature; doch doelmatig en gedurende voldoende tijd geleid en ontwikkeld, kunnen het uitstekende, betrouwbare soldaten worden.

L'habit ne fait pas le soldat”, haalt de Heer KIERSCH zoo terecht van den genoemden schrijver aan. Maar ook het Zwitsersch stelsel zal ons volk niet tot Zwitsers maken! Toch is de Heer KIERSCH zoo naief, dit te gelooven, want op blz. 85 luidt het: „Wat ons aan innige samenwerking ontbreken mocht, zal na de invoering van 't stelsel uit den „drang der omstandigheden van zelf te voorschijn komen!” Doch de „schrijver laat er vreemd genoeg onmiddellijk op volgen: „Wij zijn „volgzamer dan de Zwitsers, omdat het persoonlijk gevoel van eigenwaarde minder sterk bij ons ontwikkeld is.” Juist, Mijnheer KIERSCH, hier gaan wij volmaakt met U mede. Het ontbreekt ons volk aan voldoende gevoel van eigenwaarde; vandaar dat ellendige begrip: „Wij kunnen ons niet verdedigen,” ongetwijfeld de kanker voor een afdoende regeling onzer levende strijdkrachten; maar ook het enkele individu mist dat hooge gevoel van eigenwaarde, den Zwitser blijkbaar eigen; en aangezien nu een dergelijk gevoel van eigenwaarde een eerste eisch is voor een onder alle omstandigheden betrouwbaar, voor een onoverwinnelijk soldaat (vooral bij de verdediging), vindt men ook hierin een reden, waarom het Zwitsersche stelsel voor Nederland niet deugt.

Als bewijs hoe goed het Zwitsersche stelsel voor ons zou zijn, als schitterend staaltje voor den goeden geest, die ons volk bezielt, haalt de Heer KIERSCH de Rotterdamsche schutterij aan, die zelfs in tijden van onlusten zulke goede diensten heeft bewezen. Ook hier doet de Heer KIERSCH als een slecht advocaat: hij pleit op een exceptie. De Rotterdamsche schutterij behoort tot de allerbeste des lands; en ondanks die relatieve uitstekendheid zag men zich genoodzaakt in den zomer van 1896 tijdens de werkstaking der bootwerkers nog een bataljon van het Regiment Grenadiers en Jagers ter ondersteuning te roepen! Dit pleit niet voor het vertrouwen, dat men in bedoelde schutterij stelde, waar zij moest optreden tegen een ongewapenden, niet georganiseerden vijand.

Ook andere schrijvers stellen uitdrukkelijk den aangeboren krijgsmansgeest, de militaire eigenschappen van nature bij den Zwitser voorop.

„GASTON MOCH verklaart uitdrukkelijk, dat er in heel Duitschland of „Frankrijk geen troep artilleristen van twee- of driejarigen dienst te „vinden is, die het onder kommando hunner beroepsofficieren deze „Zwitseren zou kunnen verbeteren” (blzn. 47 en 48). Deze bewering is of onjuist, en dan bewijst zij niets; of, wat wij gaarne aannemen, zij is juist en dan bewijst zij niets vóór het stelsel, maar zeer veel voor den Zwitserschen volksaard, die in staat stelt langs gebrekkiger weg en in veel korter tijd tot beter resultaten te komen dan in Frankrijk of Duitschland.

Wij laten hier in het midden of die volksdeugden aangeboren of in de jeugd door doelmatige opleiding verkregen zijn: Een feit is het, dat de 20jarige Zwitser ze bezit. Het in Zwitserland bereikte moge een vingerwijzing voor ons zijn, in welke richting bij de volksopvoeding moet worden gestuurd, zoolang de 20jarige Nederlander, in algemeenen zin gesproken, die volksdeugden mist, zou het hoogst gevaarlijk, ja onverantwoordelijk zijn het Zwitsersch stelsel ten onzent in te voeren.

De Heer KIERSCH zoekt alle deugden in het stelsel; onze conclusie luidt juist omgekeerd: Het Zwitsersch volkskarakter, gevoegd bij de eigenaardige geografische gesteldheid van den bodem maakt, dat een in den grond minderwaardig stelsel van legervorming, het militiestelsel, in Zwitserland bruikbare resultaten afwerpt, ook voor de samenstelling van het leger in 1ste linie, terwijl elders, waar de grondvoorwaarden minder gunstig zijn, een dergelijk stelsel alleen voor het leger in 2e linie bruikbaar is.

Een der militaire attaché's, wier getuigenis door den Schrijver wordt aangehaald, stemt hiermede volmaakt in, want: „*En voulant faire une „étude pratique dans le but que vous m'indiquez sur les milices suisses, „il est indispensable surtout de prendre en considération le caractère „national et les institutions de ce peuple, difficilement adoptables ailleurs*”. blz. 49).

Is derhalve het Zwitsersche stelsel voor ons niet bruikbaar met het oog op ons volkskarakter, het is ook in strijd met onze ware behoeften, als gevolg van ons vesting- en verdedigingsstelsel; onze ligging in Europa en onze positie als koloniale mogendheid. Nederland toch heeft noodig:

1°. Een actieve of operatieve krijgsmacht (leger 1ste linie), bestemd tot handhaving van neutraliteit in de grensgewesten; tot verdediging van ons grondgebied buiten het door duurzame versterkingen beschermd gedeelte (vesting Holland) en tot het vervullen van het actief element bij de verdediging van de vesting Holland.

2°. Een leger 2^e linie (hoewel minder eigenlijk ook wel legerreserve geheeten) bestemd om *naast* het leger 1ste linie te strijden, doch ter plaatse, derhalve in de vesting Holland; zoo eenigszins mogelijk ook in die buitenprovinciën, welke zich door den aard der terreinen daartoe leenen (Friesland en Groningen; ook Zeeland).

De eerstgenoemde krijgsmacht kan binnen weinige dagen na den

overgang op oorlogsvoet tegenover aanzienlijke, deugdelijk georganiseerde strijdkrachten moeten optreden; vooral bij handhaving van neutraliteit. Zij moet dus, in het bijzonder wat betreft haar samenhang in de onderdeelen; samenwerking tusschen de onderdeelen; militaire hoedanigheden van het enkel individu; aan hooge eischen voldoen en moet derhalve, waar de legers in 1ste linie onzer naburen volgens het kaderstelsel gevormd worden, eveneens volgens dat stelsel zijn ingericht. Deze eisch wordt voornamelijk gesteld wegens de noodzakelijkheid tot handhaving onzer neutraliteit; in dat geval heeft men aan een kleine, doch deugdelijke strijdmacht, voldoende operatievaardig en vast in de hand van den opperbevelhebber oneindig meer dan aan het volksleger van den Heer KIERSCH, zijnde groote, in den aanvang niet voldoende operatievaardige benden. Wilden wij deze bij het uitbreken van den oorlog inzetten op de overal begaanbare terreinen onzer buitenprovinciën (waar derhalve geen bijzonderen steun te vinden is in het terrein), dan zou het ons gaan als in de schildering van den Heer KIERSCH op blz. 81: „Door de omstandigheden gedrongen, een onstrijdvaardigen troep in het strijdgewoel te werpen, zou men te laat de heillooze gedachte betreuren, die hem „in 't leven riep.”

Is deze strijdmacht volgens het kaderstelsel georganiseerd, dan is dit tevens van onberekenbaar nut voor de verdediging van onze buitenprovinciën (want deze mogen wij immers niet onder alle omstandigheden den vijand zonder strijd overlaten) en voor actieve operatiën van uit de vesting Holland. Deze laatste ondernemingen toch, waarbij snelheid en verrassing op den voorgrond moeten staan, waarbij men ook snel terug moet, zoodra men op overmachtige vijandelijke krachten stuit, hebben wél kans van slagen met een kleine, doch deugdelijk georganiseerde macht; maar niet met strijdkrachten van mindere waarde, waarvan de aanvoerders niet gewend zijn in hooger verband op te treden.

Wat de onder 2° genoemde krijgsmacht betreft, deze kan aan lagere eischen voldoen, aangezien zij uitsluitend strijdt in onze sterke polderterreinen, gesteund op stellingen, of daar, waar in de buitenprovinciën het terrein bijzonder gunstig is voor de verdediging. Zonder bezwaar kan deze strijdmacht volgens het militiestelsel georganiseerd worden. Zal het leger 1ste linie onversnipperd en los van onze stellingen kunnen optreden, dan moet het leger in 2° linie zóó deugdelijk en zóó sterk zijn, dat men daaraan, gesteund door eenige bezettingstroepen van het actieve leger op de voornaamste punten, het passief vasthouden van de grenzen der vesting Holland geheel kan toevertrouwen.

Het streven moet zijn in deze laatste krijgsmacht het weerbaar Nederlandsche volk te leggen. In verband met hare bestemming, hierboven omschreven, moet een zooveel mogelijk plaatselijke organisatie op den voorgrond staan. Dit is voor een klein land van onschatbare waarde; wij herinneren slechts aan het zoo teere vraagstuk van de dekking der mobilisatie.

Behalve de hoofdtaak der operatieve krijgsmacht, welke hiervoren

werd uiteengezet, heeft deze krijgsmacht nog een tweeledige nevenbestemming, welke hare organisatie volgens het kaderstelsel te meer noodzakelijk maakt:

1°. Moet zij dienen als oefenschool voor officieren en kader van het leger in 2^e linie (legerreserve). Hoe deze laatste in de toekomst zal georganiseerd worden; hetzij men zijn heil zoeker in een verbeterde schutterij, staande onder het Departement van Oorlog (locale organisatie), dan wel in een landweer naar Pruisisch model, allen zijn het ongetwijfeld hieromtrent eens, dat de officieren en het kader dier reserve niet, zooals tot nu toe het geval is, mogen bestaan uit personen, die geen deugdelijke militaire opleiding ontvangen hebben, wanneer zij met gezag worden bekleed. Het actieve leger heeft derhalve ten doel te dienen tot oefenschool voor officieren en kader van het leger 2^e linie. STIELTJES (Is Nederland nog te verdedigen? 1849) drukt het zoo juist uit, waar hij zegt: „... dat het een tegenstrijdigheid is om, door een „betere samenstelling en oefening der schutterijen te willen voorzien in „den dienst van het staande leger en in die der militie; daar juist de „goede oefening der schutterij wordt verkregen door den invloed van „die beide bestanddeelen van het leger; zoodat het eveneens is alsof men „het onderwijs wilde verbeteren, door de onderwijzers af te schaffen.”

2°. Mogen wij nooit over het hoofd zien, dat Nederland is een groote koloniale mogendheid; dat in de toekomst zich ook met de inlandsche bevolking nog tal van verwickelingen kunnen voordoen; dat dus nog meermalen de eisch kan worden gesteld het Indische leger plotseling aanmerkelijk uit te breiden; dat dit leger door den aard van zijn samenstelling (uitsluitend vrijwilligers) een gering expansief vermogen heeft en dat derhalve in dergelijke tijden van spanning het Nederlandsche leger uit den aard der zaak aangewezen is om als depôt voor het Indische te dienen en tal van geschikte elementen te leveren, die zich tot vrijwilligen dienst in onze kolonie verbinden. In werkelijkheid is dit ook steeds zoo geschied. Bij het begin van den Atjeh-oorlog werden van het Nederlandsche bij het Nederlandsch-Indische leger overgeplaatst of gedetacheerd in de jaren '73—'76 respectievelijk 101, 25 en 43 officieren. Na het Lombok-débâcle werden 45 officieren van het Nederlandsche leger uitgezonden; na den afval van TOEKOE OEMAR en bij de daarop gevolgde actieve operatiën in Groot-Atjeh wederom 37 officieren. Ook het aantal uitgezonden onderofficieren en minderen was bij die gelegenheden zeer groot.¹⁾ Dit punt nu ziet de heer KIERSCH bij zijn aanbeveling van het Zwitsersche stelsel geheel over het hoofd. Vanwaar, mogen wij vragen, zouden bij invoering van het militiestelsel, (waarbij dus het aantal beroepsmilitairen hoogst beperkt is), de krachten moeten komen voor een dergelijke aanvulling van het Indische leger, vooral in tijden van plotselinge behoefte?

Waar ieder in hoofdzaak burger is, slechts gedurende hoogstens

¹⁾ Het navolgend overzicht, getrokken uit de koloniale verslagen, toont

enkele weken per jaar soldaat en derhalve door een betrekking aan het maatschappelijk leven gebonden, zullen die krachten ongetwijfeld ontbreken en bovendien, voor zoover zij zich aanmelden, niet geschikt zijn voor onmiddellijke uitzending naar de koloniën; nog minder voor dadelijk gebruik op een vermoeiend operatietooneel in een vreemd klimaat.

Nederland heeft derhalve noodig: 1° een actieve of operatieve krijgsmacht, opgericht volgens het kaderstelsel. 2° een leger in 2° linie voor de meer plaatselijke verdediging, ingericht volgens het militiestelsel. Er moge bij de deskundigen verschil van meening bestaan, wat betreft de organisatie, den omvang, de militaire waarde, enz., van elk dezer onderdeelen, (dit kan geen verwondering baren, waar elke organisatie is en steeds zal zijn een compromis tusschen vele en daarbij tegenstrijdige eischen), nagenoeg allen zijn het er over eens, dat in de organisatie onzer levende strijdkrachten beide bedoelde onderdeelen moeten vertegenwoordigd zijn. De vier laatste wetsontwerpen tot hervorming onzer weermacht (om van vorige niet te spreken), welke het Departement van Oorlog hebben verlaten, nl. die van de Ministers REUTHER, BERGANSIUS, SEYFFARDT en ELAND, hoewel hemelsbreed in vele opzichten van elkaar afwijkend, gingen alle van deze grondgedachte uit. Ook STIELTJES, een man, die werkelijk Nederland's militaire behoeften kende, een man, die wars was van alle noodeloze uitgaven op het gebied van de defensie, ook wars van alle militair vertoon (men leze de eerste hoofdstukken van: Is Nederland nog te verdedigen?), huldigde bovenbedoelde indeeling onzer krijgsmacht, waarbij hij het nut en de noodzakelijkheid eener operatieve krijgsmacht, georganiseerd volgens het kaderstelsel, zonneklaar bewees.

Waar zoovele deskundigen het omtrent de hoofdtrekken eener Nederlandsche organisatie eens waren (men houde hierbij in het oog, dat tal van mannen van gezag aan de plannen der 4 genoemde Ministers hebben medegewerkt), daar moet het ongetwijfeld verwondering wekken, dat een niet-deskundige als de Heer KIERSCH zonder hoogst gron-

overtuigend, welke diensten het Nederlandsche leger, vooral in tijden van abnormale behoefte, aan het Indische bewijst.

Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande (voor goed of gedetacheerd) beneden den rang van officier:

1892:	730,	waarond. gedet.	33	onderoffic.	
1893:	666,	"	"	30	"
1894:	1602,	"	"	89	" [Lombok.]
1895:	729,	"	"	43	"
1896	{ 1e halfj. { 1175 } 920 }	"	"	69	{ 55 " [Afv. v. Toekoe Oemar.]
	{ 2e " { 255 } }	"	"	{ 14	"
1897:	966,	"	"	29	"
1898:	842,	"	"	30	"
1899:	498,	"	"	10	"

(2 maal het 1ste halfjaar)

dige uiteenzetting van zaken het Zwitsersch stelsel voor ons als het eenige ware durft aan bevelen, daarbij al het bestaande wegredeneerend als ware het minder dan niets.

Ten slotte willen wij de aandacht van den Heer KIERSCH nog vestigen op de meening van een ander persoon van gezag, nl. van den kolonel PLANTINGA, sous-chef van den Generalen Staf, die als kapitein in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap in den winter 1888/89 de stelling heeft verdedigd: „Een kaderleger blijft voor Nederland vooralsnog een gebiedende noodzakelijkheid. Van militiekorpsen „kan alleen in tweede linie nut worden verwacht. Daar zijn zij echter „bij onze toestanden ook volkomen op hun plaats.” Omtrent het Zwitsersche leger luidde de meening van dien spreker: „Onvolledig geoeffende troepen onder hoogstens zeer middelmatige aanvoerders, ziedaar „dus, wat het Zwitsersch stelsel bij den aanvang van den oorlog geeft.” Mocht de Heer KIERSCH zich de moeite willen geven om die voordracht aandachtig te bestudeeren, hij zou ongetwijfeld menigen goeden grond aantreffen, waarom het Zwitsersche stelsel voor Nederland binnen afzienbaren tijd niet bruikbaar is.

Het is trouwens den Heer KIERSCH bekend, dat ook in Zwitserland vele deskundigen over het aldaar bereikte niet tevreden zijn. Zijne brochure toont dit op menige bladzijde. Zoo leest men op de blzn. 23/24: „In één belangrijk opzicht wenscht men vrij algemeen met 't bestaande „te breken. De hoogere aanvoerders wil men tot officieren van beroep „maken en den Generalen Staf zoo niet geheel, dan toch voor een „groot deel uit beroepsofficieren samenstellen.”

En WILLE verklaart (blz. 18): „Das war der grösste Fehler unseres „jetzigen Unterrichtsgesetzes, dass wir niemals bemüht waren, den „Mann auch nur annäherend gründlich auszubilden, aber ihn dafür bis „an die Stufe des Greisenalters das ungenügend Erlernte wieder repe- „tieren machten.” Hij pleit dan ook voor een langeren eerste-oefeningstijd (recrutenschool) en meent volgens blz. 20:

„Dasjenige, was zunächst erstrebt werden muss, ist die Herbeiführung „einer bessern Ausbildung der Truppe, einer höheren Tüchtigkeit der „Führer jeglichen Grades, und klargeordnete, stramme Verhältnisse „in der Militärischen Verwaltung.”

De kolonel WEBER ten slotte zegt: „Kein Fachmann, der unser Mi- „lizheer in den letzten Jahren gesehen hat, wird ihm eine gewisse rela- „tive Feldtüchtigkeit und Operationsfähigkeit absprechen” en verder: „Wir können heute ohne Ueberhebung sagen, dass auch die bestge- „schulten Heere mit unserem Widerstande rechnen müssen und dass „derselbe im günstigen Falle für den Angreifer nur durch den Kraft- „aufwand eines Feldzuges mehrerer Armeecorps gebrochen werden „könnte.” ¹⁾

¹⁾ Zoo ook de kapitein SONDEREGGER in zijn reeds genoemd artikel. Hij acht den duur van de recrutenschool (d. i. de eerste-oefeningstijd) te kort voor een

Inderdaad zou het resultaat van het Zwitsersch stelsel al zeer treurig zijn, indien een auszug van 150.000 man; een landweer van 85.000 man en een bewapenden landstorm van 50.000 man te zamen niet meerdere armeekorpsen van den vijand konden binden! Ook de *relatieve* operatievaardigheid, het Zwitsersch leger toegeschreven, is teekenend.

Wat betreft de andere, hier aangehaalde uitspraken ten nadeele van den bestaanden toestand van het Zwitsersche leger, gelieft de Heer KIERSCH te zeggen: Zij pleiten geenszins tegen het Zwitsersche stelsel. Doch daarbij blijft hij wederom in gebreke te bewijzen, dat aan de eischen, o. a. door den kolonel WILLE gesteld (zie hierboven), op deugdelijke wijze kan worden voldaan *met behoud van het stelsel*. Wat blijft er in werkelijkheid van dat stelsel over, indien men geleidelijk komt tot invoering van een geheel korps beroepsofficieren en, gedreven door het streven om de andere Europeesche legers te evenaren, wat betreft de qualiteit van den enkelen soldaat, tot geleidelijke opvoering van den eersten oefeningstijd? Dan nadert men meer en meer het door den Heer KIERSCH zoo verguisde kaderstelsel!

En hoe staat het ten slotte met de discipline in het Zwitsersche leger? De Heer KIERSCH, die zulk een uitgebreide studie van Zwitsersche leger-toestanden heeft gemaakt, zal ongetwijfeld wel de brochure „Disciplin oder Abrüsten!“ van den Zwitserschen majoor van den Generalen Staf GERTSCH gelezen hebben. Hij vermeldt die brochure echter niet; et pour cause! Wat zegt toch de majoor GERTSCH? Een paar aanhalingen zullen zijne meening voldoende duidelijk maken:

„Wer noch daran zweifeln möchte, dasz unsere Armee disciplinlos sei, der frage unseren Instruktionsoffiziere. Sie, die unausgesetzt mit der Truppe in Beziehung stehen, wissen, wie es mit der inneren Tüchtigkeit des Heeres aussieht“ (blz. 15).

„Wir kennen die Disciplin dem Namen nach; ihr Wesen ist uns völlig fremd“ (blz. 19).

„Ich verweise nochmals auf die Erfahrungen, die wir in allen Herbstübungen zu machen die traurige Gelegenheit haben“ (blz. 48).

Voorwaar een geheel ander licht dan dat, hetwelk de Heer KIERSCH schijnen laat over het Zwitsersche leger, ook over de uitkomsten bij de herfstoefeningen verkregen. Al neemt men aan, dat sedert 1894 de toestand in dit opzicht verbeterd is, zooals ook o. a. bij de manoeuvres van 1899 gebleken is en dat de majoor GERTSCH ten behoeve van zijn betoog evenzeer in kwaden zin overdrijft als de Heer KIERSCH dit in tegengestelden zin doet, (de waarheid zal ook hier wel in het midden liggen), dan is bovenstaande getuigenis toch voor de Zwitsersche discipline allesbehalve gunstig.

behoorlijke vorming van den soldaat; noemt de kaderopleiding een voortdurende herhaling van nooit grondig geleerde zaken en roept vertwijfeld uit: „Aber ist es denn ein Fluch, der auf uns lastet, dasz wir in Dingen „militärischer Ausbildung immer alles mögliche anfangen und angefangen „liegen lassen müssen?“

Waar werden dergelijke klachten over de discipline in het zoo aan „Verknöcherung” lijdende Nederlandsche kaderleger ooit verkondigd?

Kwamen wij in het voorgaande tot het besluit, dat het Zwitsersche stelsel voor Nederland niet bruikbaar is, daarmee wil geenszins gezegd zijn, dat de Zwitsersche wijze van legerorganisatie geen enkel voordeel bezit. Integendeel zijn wij de meening toegedaan, dat men ons aldaar in menig opzicht ver vooruit is. Tot staving hiervan wijzen wij op:

- 1°. Het militaire vóóronderricht voor de geheele mannelijke jeugd van 10—20 jaar, hetwelk in staat stelt om *zonder schade voor de militaire waarde van den soldaat* den eersten oefeningstijd te bekorten ¹⁾.
- 2°. De strikt locale indeeling van leger en legerreserve (auszug en landweer), bevorderlijk aan een snelle mobilisatie, vooral voor een kleinen staat van het hoogste belang.
- 3°. De dekking van de mobilisatie door lokaal georganiseerde grens-detachementen.
- 4°. Het feit, dat alle verlofgangers voorzien zijn van een eigen geweer. Vooral, indien men hieraan, wat de grensgewesten betreft, eenige patronen toevoegt, krijgt deze maatregel hooge beteekenis.
- 5°. Het zoo populaire vrijwillige schieten.
- 6°. De verplichting der dienstplichtigen tot het bekleeden van een graad,
- 7°. Het feit, dat de afdeelingen bij alle oefeningen op oorlogssterkte uitrukken.
- 8°. Organisatie van den trein uit oudere jaarklassen en die van hulpdiensten (administratietroepen, enz.) uit minderwaardige krachten (onbewapende landstorm).

Geenszins blind voor de vele deugden, welke het Zwitsersche stelsel bezit, kunnen wij het oog daarop gevestigd houden; bij toekomstige reorganisatie der levende strijdkrachten die deugden ook tot de onze maken. Doch laten wij vermijden om, door bij wijze van revolutie in ons krijgswezen het Zwitsersche stelsel in zijn vollen omvang te aanvaarden, daardoor de schaduwzijden van dat stelsel mede in den koop te nemen.

Wij maken ons geen illusiën met het bovenstaande den Heer KIERSCH te hebben overtuigd, dat het Zwitsersche stelsel voor Nederland niet bruikbaar is. Menschen als de Heer KIERSCH, die eenmaal à tort et à travers met of tegen iets ingenomen zijn, laten zich niet overtuigen.

Ware ons doel geweest den Heer KIERSCH tot juistere gedachten te brengen, wij zouden ons de moeite van het schrijven hebben bespaard.

¹⁾ Men leze hierover evenwel de bekroonde prijsvraag van den Zwitserschen Kapitein SONDEREGGER, in het Zwitsersche tijdschrift voor officieren om te zien, welke beteekenis daaraan thans te hechten is. Redactie.

Ongetwijfeld zal de Heer KIERSCH ook al, wat in onze denkbeelden niet met zijn stelsel strookt, met behulp van enkele machtspreuken, door middel zijner phrases als „kinderachtige overdrijving”, „verknöcherung” enz., trachten uit den weg te ruimen; juister gezegd pogen te omgaan.

Wij zijn dan ook niet voornemens verder met den Heer KIERSCH omtrent dit onderwerp in debat te treden. Elke toenadering op dit gebied tusschen den Heer KIERSCH en schrijver dezès achten wij van huis uit buitengesloten; polemiek ontardt dan allicht in voor het groote publiek niet onvermakelijk twistgeschrijf, waarbij echter de zaak zelve niet wordt gediend, veel minder tot oplossing gebracht.

Ondanks al het voorgaande zouden wij echter de waarheid te kort doen, indien wij niet bekenden, dat wij de brochure van den Heer KIERSCH met genoegen, op vele plaatsen met instemming hebben gelezen. Het onvoldoende van het bestaande staat schrijver duidelijk voor oogen. Als warm Nederlander voelt hij, dat wij niet kunnen blijven voortdobberen op onze tegenwoordige legerorganisatie; beseft hij, dat ons schoon verleden Nederland ook hooge plichten oplegt voor de toekomst, plichten, die zonder offers van financieelen, vooral van persoonlijken aard niet zijn te vervullen.

Geheel stemmen wij dan ook met den schrijver in, waar hij op blz. 5 de onverschilligheid van het Nederlandsche volk betreffende de landsverdediging hekelt en aandringt op de verspreiding van *juiste* begrippen omtrent die verdediging, vooral bij de eerste standen; waar hij op blz. 32 erop aandringt, dat ook ons land bij de Zwitsersche herfst-oefeningen moge vertegenwoordigd worden: het Zwitsersche *stelsel* is in Nederland voldoende bekend, zooals Z. E. de Minister van Oorlog nog onlangs opmerkte; men kan dat uit de boeken bestudeeren en daaraan hebben wij thans geen gebrek. Doch omtrent het met dat stelsel bereikte kan men eerst in vollen omvang oordeelen, indien aan deskundigen de gelegenheid wordt verschaft bedoeld leger van tijd tot tijd in zijn ontwikkeling gade te slaan.

Geheel kunnen wij ons met den schrijver vereenigen, waar hij op de blzn. 54 en 71 te velde trekt tegen onze fout om alle heil uitsluitend van de doode weermiddelen te verwachten en daarin ons geld om te zetten; waar hij op de blzn. 83 en 84 pleit voor een krachtig gymnastiek onderwijs op de school als voorbereiding voor den krijgsdienst, enz., enz.

De toestand onzer levende strijdkrachten is werkelijk geheel onvoldoende. Zij eischt dringend afdoende maatregelen, willen wij met gerustheid de toekomst tegemoet gaan en in Europa het prestige herwinnen, waarop wij krachtens ons verleden recht hebben. Dat prestige zal ons een groote mate van veiligheid verschaffen en voorkomen, dat wij vroeg of laat tegen onzen wil in den maalstroom van de internationale politiek worden meegesleept. Tot zoover zijn wij het met den Heer KIERSCH volmaakt eens. Doch omtrent de redenen, welke tot den bestaanden treurigen toestand hebben geleid, verschillen wij met dien schrijver hemelsbreed van meening. De Heer

KIERSCH heeft hier, zonder deugdelijke bewijzen te geven, het krijgsgestuur en het officierskorps de geheele schuld gegeven van den bestaanden toestand; hen niet in staat genoemd om verbetering daarin te brengen; hij heeft hen zonder goeden grond grovelijk beschuldigd. Wij gelooven niet, dat er onder de Nederlandsche onderwijzers in de geschiedenis een dergelijke band, een zóó krachtig solidariteitsgevoel bestaat als in ons officierskorps; maar toch willen wij den Heer KIERSCH de vraag stellen:

„Zou het U billijk zijn voorgekomen, wanneer een officier U, leeraren in de geschiedenis verantwoordelijk had gesteld voor den bestaanden, treurigen toestand door den uitroep: „Gij, leeraren in de geschiedenis, en nog wel in de vaderlandsche geschiedenis, aan U de fout van dit alles; welk een schoone gelegenheid hadt gij niet om in onze jeugd eene vaderlandschlievenden geest te kweeken, hen aan te manen tot een krachtig nationaliteitsgevoel, hen de deugden en heldendaden, den onverschrokken zin, den heldenmoed, de volharding en het lijden onzer voorouders in te prenten, hen 't „noblesse oblige” voor te houden en wat hebt gij gedaan?” Wij zullen de laatste zijn hiermee de leeraren in de geschiedenis aansprakelijk te willen stellen voor den bestaanden toestand; hen als lijdende aan verknöcherung, enz., te willen verklaren, maar wel gelooven wij, dat een dergelijke beschuldiging minstens evenveel recht van bestaan zou hebben als die van den Heer KIERSCH. Te meer verwonderen ons de heftige beschuldigingen, welke de schrijver tot het legerbestuur en het officierskorps richt, waar hij elders zoo juist opmerkt: „Al heeft het onze regeering wat al te veel aan 't ver- „mogen ontbroken om de eischen van den tijd in hun vollen omgang „te vatten, wij mogen toch niet uit het oog verliezen, dat onze volks- „vertegenwoordiging, door allerlei kwesties van partij-politiek verzwakt, „onmachtig was om haar in de goede richting voort te stuwen of on- „willig om haar te volgen, waar deze een anderen weg wenschte in te slaan”.

Hier treft de Heer KIERSCH de kern van de zaak. Had hij zich de moeite gegeven op dezelfde belangstellende wijze, waarop hij blijkbaar het Zwitsersche leger heeft bestudeerd, ook het Nederlandsche gade te slaan; had hij den toestand van ons leger van 1870 gelegd tegenover den huidige, hij ware ongetwijfeld tot de overtuiging gekomen, dat door het verknöcherte Departement van Oorlog en door het in alle opzichten op zulk een laag moreel en intellectueel peil staand officierskorps veel, zeer veel is verricht, *binnen de grenzen, aan beide door de Volksvertegenwoordiging gesteld*. De vredesindeeling van het leger is doelmatiger geworden en in overeenstemming gebracht met de oorlogsorganisatie; de mobilisatie is in vele opzichten tot in détails geregeld; de opkomst der militie met spoed is vervroegd en verbeterd; voor de voorziening in de behoefte aan paarden bij mobilisatie is zorg gedragen; het moreel, intellectueel en maatschappelijk peil van het officierskorps is geleidelijk opgevoerd; aan de hoogere vorming van het officierskorps wordt zeer veel, zorg gewijd; de oefeningen der troepen zijn ernstiger

geworden en houden meer verband met de eischen van den modernen oorlog; de infanterie, het hoofdwapen, is van een geweer voorzien, dat kan wedijveren met de beste van Europa. Van af 1881 tot voor enkele jaren stond de Nederlandsche veldartillerie, wat bewapening betreft, bovenaan.

Onze actieve krijgsmacht kan dan ook, wat qualiteit betreft, dank zij leiding en aanvoering, gerust den toets met vreemde legers doorstaan. Ook dáár is niet alles mustergùltig. Ons leger is goed, doch 't is veel te klein; wat erger is, het Nederlandsche volk is niet weerbaar. Doch, vragen wij, is het de fout van het Nederlandsch officierskorps, dat dit zoo is? Werd ooit in onze Volksvertegenwoordiging, waar het de defensie betrof, het landsbelang boven partijbelang gesteld? Werd ooit door het Nederlandsche volk krachtig aangedrongen bij de regeering op afdoende maatregelen, waar het de landsverdediging gold? Werd ooit bij den stembusstrijd aan de nieuw aftredende Regeering en Volksvertegenwoordiging door middel van verkiezingsleuzen duidelijk kenbaar gemaakt, dat men als eerste eisch aan haar stellen zou het treffen van afdoende maatregelen, wat betreft de reorganisatie onzer levende strijdkrachten?

Neen, Mijnheer KIERSCH, laat ons niet op kleinzielige wijze elkaar verdacht trachten te maken, elkaar de schuld trachten aan te wrijven. Laat ons gulweg erkennen: De fout schuilt in het geheele Nederlandsche volk; als vóór ruim twee eeuwen, ten tijde van JOHAN DE WITT, „is de aerdt der Hollanders soodanigh, dat als haer de noodt ende periculen niet seer claer voor oogen comen, zy geensins gedisponeert connen worden om naer behooren te vijeleren voor haer eygen securiteyt.”

Laat ons gulweg erkennen: allen hebben wij schuld; u en ik en wij allen. Ook aan het Nederlandsche officierskorps komt ongetwijfeld een deel daarvan toe, waar het, te veel in eigen boezem werkend, zich opsluitend in zich zelve, te weinig naar buiten is getreden; te weinig zijn sociale roeping heeft begrepen: als deskundige voorlichters in te werken op den volksgeest, op te wekken tot een krachtig nationaliteitsgevoel, tot een gevoel van eigenwaarde, van plichten tegenover elkaar; waar te weinig de overtuiging is gevestigd, dat wij ons offers van persoonlijken en financielen aard willig moeten getroosten tot bewaking van ons hoogste goed, de vrijheid en de onafhankelijkheid van den Staat.

Gelukkig is ook hier verbetering te bespeuren.

Het Nederlandsche volk heeft de schuld; dáár zetelt het kwaad. Door op den volksgeest in te werken; door de geesten te mobiliseeren kan het kwaad in den wortel worden aangetast en kunnen wij geleidelijk tot een beteren toestand komen. Ons volk wakker te schudden uit zijn staat van onverschilligheid; nog in tijds de aandacht te vestigen op de groote goederen, welke het bezit; op de groote plichten, die het derhalve te vervullen heeft; kortom, te arbeiden in de richting van een krachtig, zelfbewust, meer weerbaar volk, laat dit onze leuze zijn. Doch

laat ieder niet-deskundige niet verder gaan; zich zorgvuldig onthouden van der Regeering van advies te willen dienen, van propaganda maken voor een bepaald stelsel van legervorming. Hij trachte slechts door energiek inwerken op den geest van het volk der Regeering de stof te leveren voor een deugdelijk, een nationaal leger, in het volle en gewettigd vertrouwen, dat de Regeering die stof zal weten te verwerken tot een krachtig organisme.

Tot een volksleger, tot „das Volk in Waffen”, zooals VAN DER GOLTZ het zoo kernachtig heeft uitgedrukt, *moet* Nederland komen, zal het als kleine Staat, omringd door groote mogendheden, de toekomst onder alle omstandigheden met vertrouwen kunnen tegemoet gaan. Daarmee wil echter volstrekt niet gezegd zijn, dat het Zwitsersche stelsel moet worden aanvaard.

Zoolang de Nederlanders geen Zwitsers zijn en Nederland geen Zwitserland, zoolang zal het Zwitsersche stelsel voor Nederland niet deugen. Doch evenmin als wij met den Heer KIERSCH kunnen medegaan, wat het bovenstaande betreft, evenmin deelen wij zijne meening, op blz. 53 uitgesproken: „Wie 't Zwitsersch stelsel verwerpt, moet noodzakelijk „tot het Pruisische overgaan.” Gelukkig, dat ook een Nederlandsch stelsel, een Nederlandsch volksleger denkbaar, en laten wij hopen, eveneens te verwezenlijken is.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

1ste Luitenant der Veldartillerie.

De werkring van den Auditeur-Militair.

Dit opschrift is gekozen in navolging van dat boven het artikel in *De Militaire Spectator* van April 1900, waarin de Heer Eerste-Luitenant W. C. SCHÖNSTEDT eenige opmerkingen geeft naar aanleiding van mijn opstel in het Februari-nummer van dit Tijdschrift. Het is mijn doel niet dien werkring hier nader te bespreken; voor zoover het noodig was om de plaats van den A.-M. in het militair strafproces te schetsen, meen ik dat voldoende te hebben gedaan. Enkel het plaatsen van eenige kantteekeningen bij bovenbedoelde opmerkingen worde mij vergund.

Waar ik in den beginne verklaarde, niet tegen *personen* maar tegen het *stelsel* te velde te trekken, daar achtte ik het overbodig er bij te voegen, dat het *stelsel* niet alleen omvat de wettelijke voorschriften, maar ook de consequentiën daarvan. De wet draagt aan den A.-M. een aantal onvereenigbare functiën op bij een college uit niet-rechtsgeleerden bestaande; de consequentiën zijn: 1^e. dat *in* zijn persoon de belangrijkste functie de overige zal domineeren; 2^e. dat zijn invloed overwend is en wel in 't bijzonder in de richting dier belangrijkste functie.

Het eerste behoeft geen betoog: ook de A.-M. is mensch en als zoodanig is hij niet in staat zich op ieder gewild oogenblik te ontworstelen aan den invloed zijner overige functiën, in 't bijzonder niet aan dien van zijn ambt als „openbaar aanklager”; ontegenzeggelijk toch is dit ambt het belangrijkste. Het publiekrechtelijk karakter van het strafrecht brengt mee, dat de vervolging plaats heeft door een orgaan van het Souverein Gezag. Wel wordt dat beginsel eenigszins verwaterd aangetroffen in het militaire proces ¹⁾, doch duidelijk wordt het toch uitgesproken in de artt. 133, 296, 316, 318 R. L., terwijl het implicite volgt o. a. uit de artt. 31, 72, 87, uit het „doen van eisch” door den A.-M., uit diens verzoek aan het Hof, in geval van appel, „om te hebben Authorisatie op den Advocaat Fiscaal bij het Hof, ten einde het appel

¹⁾ Het zal misschien verwondering wekken, dat het beginsel niet *zuiver* daarin is neergelegd, daar de extra-ordinaire procesvorm — waarvan het militaire strafproces een type mag worden genoemd — zich ontwikkelde, naarmate het publiekrechtelijke karakter van het strafrecht veld won; de uitbreiding van den werkring van het Openbaar Ministerie ging daarmede in het Fransche recht gepaard. Hier te lande werd echter slechts schoorvoetend het Fransche stelsel aangenomen; eerst in 1827 zegevierde het in de „Wet op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie”.

voor hem te vervolgen", enz. Geen Auditeur zal dan ook, naar ik meen, betwisten dat hij in de eerste plaats is Ambtenaar van het Openbaar Ministerie. Zoo ja, dan zou ik de leden van den krijgsraad aanbevelen, daarvan acte te nemen.

Wat het tweede punt betreft, zou men aan den invloed kunnen twifelen van iemand, die door al zijne functiën het proces beheerscht? Zouden rechtsgeleerde rechters daaraan kunnen ontkomen? Immers neen. Een der hoofdkenmerken van het militair strafproces is eenzijdige voorlichting van den rechter; waar dit het geval is, kan van een juist inzicht bij dezen moeilijk sprake zijn. De weegschaal helt steeds bedenkelijk over naar de zijde van het Openbaar Ministerie.

Het behoeft nu toch werkelijk geene toelichting, dat de *personen* van de A.-M. hierin geen aanval behoeven te zien. De omstandigheid, dat wij slechts *vijf* A.-M. hebben, zou misschien dien indruk kunnen teweeg brengen; bestond er een groot korps, dan zou slechts een zeer oppervlakkig lezer hieruit iets anders kunnen opmaken dan eene bestrijding van het instituut.

De Heer SCHÖNSTEDT heeft zich tot taak gesteld de consequentiën van het stelsel te verdedigen; voor de verdediging van personen was immers geen aanleiding, zoodat in dit opzicht slechts een luchtstoot zou worden gemaakt. Ondankbaar is die taak, die zeker door geen Auditeur zou worden opgenomen. Werkelijk ik meen, dat het „*plus royaliste que le roi*” uitdrukking geeft aan dat streven.

Mijn twijfel aan de onpartijdigheid van den A.-M. wordt in de eerste plaats aangeroerd. Juist de vraag: „Zal de A.-M. steeds in staat zijn met onpartijdigheid, enz.”, doet zien, hoezeer ik overtuigd ben, dat die ambtenaar er naar streeft onpartijdigheid te betrachten als secretaris, maar het wettelijk dwangbuis dwingt hem tot beweging in bepaalde richting, nl. in die van het Openbaar Ministerie.

De Heer SCHÖNSTEDT verklaart niet te begrijpen, waarom de A.-M. in hoofdzaak alleen schuld zoude zoeken en hij ambtshalve geïnteresseerd zoude zijn bij eene veroordeeling van den beklagde. Het valt mij moeilijk duidelijker te zijn. Alleen deze opmerking: het eerste is een psychologisch verschijnsel; de geest wordt langzamerhand in de richting geleid, waarin dagelijks zijne hoofdwerkzaamheid ligt. Bij de Burgerlijke Justitie is dat niet anders, zoodat het volstrekt niet iets speciaals is voor den A.-M. Het belang, dat de A.-M. evenals ook alweer het Openbaar Ministerie bij de burgerlijke Justitie, ambtshalve bij de veroordeeling heeft, kan niet in twijfel worden getrokken, als men slechts let op de taak van vervolging en strafvordering. Hij vervolgt toch niet op losse gronden, zijne opvatting van schuld — want die bestaat, anders had hij vervolging achterwege gelaten — laat hij toch niet varen bij eenigen twijfel, hij verzamelt toch zijn bewijsmateriaal!

Zeker, de A.-M. legt den eed af. Hij gaat dan ook niet opzettelijk met partijdigheid te werk. Laten we toch geen woorden met elkaar verwarren: de A.-M. mag niet *partijdig* zijn, maar hij is *partij* in het

geding, en als zoodanig rust op hem de verplichting schuld te zoeken. Let het Openbaar Ministerie nu te weinig op teekenen van onschuld, dan is dat bij de Burgerlijke Justitie geen groot bezwaar: de rechtsgeleerde verdediger zal zijn betoog ontzenuwen en aantoonen, dat geen verband tusschen feiten en omstandigheden bestaat waar verband werd gezocht.

Bij de Militaire Justitie is echter niemand aangewezen om die taak te vervullen; de leden van den krijgsraad, van hoe goeden wille ook, zullen daartoe dikwijls niet in staat zijn, vooral niet, nu zij advies ontvangen van den vervolgingsambtenaar, en slechts *stukken* onder de oogen krijgen, opgesteld door dienzelfden ambtenaar.

Het beroep op den afgelegden eed is derhalve in het betoog van geen gewicht. Ook de ambtenaren van het Openbaar Ministerie bij de Burgerlijke Justitie leggen, evenals de „leden der regterlijke Magt, met rechtspraak belast”, den eed af, „dat zij voorts hunne posten met eerlijkheid, nauwgezetheid en onzijdigheid, zonder aanzien van personen, zullen waarnemen, enz.”; deze zullen toch, als *zuivere* vervolgingsambtenaren, wel geïnteresseerd zijn bij eene veroordeeling?

De Heer SCHÖNSTEDT heeft blijkbaar niet nauwkeurig gelezen, wat ik schreef omtrent suggestieven invloed. Juist om te voorkomen, dat mijn aanval gericht zou schijnen op de *personen* van de A.-M., sprak ik steeds over de suggestieve werking, door *de opvatting* van den openbaren aanklager en secretaris uitgeoefend op Offn.-Commissarissen en leden van den krijgsraad. De combinatie van een aantal belangrijke functiën in ééne hand geeft daartoe aanleiding. Zeker, een groot aantal artikelen van de R. L. wijst de Offn.-Commissarissen als handelende personen aan, en ook de krijgsraad behoeft niet passief te zijn tot aan de vonniswijzing, maar uit alle hoeken en gaten van het oude, bouwvallige gebouw onzer Rechtspleging gluurt het actieve Openbaar Ministerie (niet de *personen* maar het *stelsel*, hoe onwaarschijnlijk het ook moge klinken, dat een stelsel gluurt). Het doel van mijn opstel was dan ook eene opwekking aan officieren-leden van den krijgsraad om zich, „zooveel de wet toelaat, onafhankelijk te maken van het actieve Openbaar Ministerie”. Doch zelfs, al ware de werkring van den A.-M. geheel passief, dan nog zou diens opvatting, neergelegd in de stukken en zijne adviezen, zeer goed suggestief kunnen werken.

De omstandigheid, „dat een der officieren-commissarissen steeds een kapitein is en onder de leden van den krijgsraad meerdere bejaarde officieren zitting nemen”, strekt m. i. volstrekt niet tot waarborg, dat de invloed van des Auditeurs opvatting niet suggestief zou zijn. De ouderdom brengt niet steeds meerdere zelfstandigheid mede, vooral niet in de militaire maatschappij; het „voortdurend besef van ondergeschiktheid”, eentonige diensten, enz., hebben wel eens andere uitwerking. Dat bovendien bij de militaire rechtspraak de prikkel der openbaarheid ontbreekt, kan als een ongunstige factor voor de ontwikkeling van het gevoel van zelfstandigheid in deze materie worden aangemerkt; de studie

van het militair strafrecht wordt slechts door weinigen serieus voortgezet, en waar blijft het hooggeroemde zelfstandig oordeel bij het bewustzijn, niet of onvoldoende voor de taak van rechter berekend te zijn?

Bij de beoordeeling van het delict en het indienen van den eisch zal de A.-M. rekening moeten houden met het feit, dat de beklaagde geen officieele verdediging heeft; „hij staat dan ook meer op het standpunt van den *rechtsprekenden rechter* dan op dat van het *Openbaar Ministerie*”. Aldus verder de Heer SCHÖNSTEDT in navolging van Mr. A. C. WESENHAGEN. Het is werkelijk een tour-de-force. De wet spreekt: gij, Auditeur-Militair, zijt openbaar aanklager, secretaris en adviseur van den krijgsraad, en tevens leg ik een groot deel der instructie in uwe handen. Ieder oogenblik moet de titularis eene andere jas kunnen aantrekken, tot hem nu bovendien nog eene jas wordt aangewezen, die de wet zelfs niet pasklaar heeft gemaakt. Eene kameleontische figuur bij uitnemendheid!

Komt hierbij dan nog „eene groote en welverdiende mate van vertrouwen”, hetwelk „geheel staat buiten suggestieven invloed” (?), dan krijgt Mr. REIGER volkomen gelijk „dat de beklaagden eigenlijk niet terechtstaan voor een krijgsraad, maar alleen voor den Auditeur, en dat deze het niet zelden in zijne macht heeft, om over de veroordeeling of de vrijspraak te beslissen”! (*De Militaire Spectator*, Februari 1900, bladz. 78). In de meeste gevallen bestaat dat vertrouwen; de *persoon* van den A.-M. waarborgt in den regel rechtskennis en gematigdheid. De Heer MESCH leerde zelfs acht verschillende Auditeurs kennen, die steeds de lichtste straf eischten, die zij naar hunne overtuiging mochten eischen, terwijl ook de Heer SCHÖNSTEDT zelf kennis maakte met humane Auditeurs. Nu geraak ik toch eenigszins in de war: eerst gaat de invloed van den A.-M. niet verder dan het geven van advies, en ten slotte blijkt, dat het vonnis in den regel „een weerklank” is van den gemotiveerden eisch van den A.-M.

Echter, die eisch — en dus het vonnis — is steeds zoo laag, dat van „overvragen” geen sprake kan zijn. Wil men den invloed van den A.-M. ontkennen of verkleinen, dan kan de humane opvatting van dien ambtenaar ook geen of weinig gewicht in de schaal leggen; erkent men dien invloed, en hieraan kan men niet ontkomen met de practijk voor oogen, dan is zijne zienswijze een groote factor in het proces. Mr. H. VAN DER HOEVEN ¹⁾ sluit zich bij de opvatting van Mr. REIGER aan: „dat zij (de officieren) zich dikwijls geheel aan de leiding van den Auditeur overgeven, wiens macht daardoor verre buiten zijn eigenlijken werkkring wordt uitgebreid.” (*De Militaire Spectator*, Februari 1900, blz. 94).

In het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1882 I schrijft METIS, sprekende over de *bijzondere zorg*, die de militaire wetgever heeft getoond voor eene onpartijdige rechtspraak: „wijders dat de vraagpunten door den

¹⁾ Opmerkingen over de Nederlandsche Strafwetgeving voor het krijgsvolk te lande, 1866, 2^e druk.

Auditeur-Militair, de *tegenpartij* van den *beklaagde*, worden gesteld, die het desnoods in zijne macht heeft, daardoor eene eenzijdige wending aan het onderzoek te geven, terwijl bovendien de Auditeur de veelvuldige, tegenstrijdige functiën vervult van rechter-commissaris, griffier, openbaar aanklager, verdediger (openbaar ministerie en verdediger tegelijk!) in vele opzichten president, enz." (het was een bekend Indisch Auditeur-Militair, die deze woorden neerschreef; men zal mij dan toch moeilijk van overdrijving kunnen beschuldigen).

Mr. H. VAN DER HOEVEN geeft in de lezing in „Krijgswetenschap”, 1875/76 dezelfde opsomming en voegt daaraan toe: „Trouwens, de instelling van de auditeurs, zooals die bij ons is, vindt bij niemand meer verdediging. Ik zeg het een Duitsch schrijver na: door de opdracht van zooveel verschillende functiën wordt den auditeur noodwendig een invloed gegeven, „der in der Hand eines einzeln fehlbaren Menschen etwas wahrhaft Furchtbares hat””.

„Een ieder blijve alzoo op zijn terrein: de ambtenaar van het Openbaar-Ministerie zij met de vervolging belast; de advocaat, of wien de beklaagde kiezen wil, met de verdediging; de griffier schrijve. Eindelijk de rechter wijze het vonnis; hij moet niet alleen stemmen, maar ook 't vonnis opmaken, om daarin te doen blijken, welke de gronden zijn, die *hem* tot de uitspraak hebben gebracht”. Ik vestig vooral de aandacht op dit laatste gedeelte; ingeval nu eens de leden van den krijgsraad *niet* „eene groote en welverdiende mate van vertrouwen” in den A.-M. stellen, en het vonnis dientengevolge *geen* weerklank is van den gemotiveerden eisch, dan maakt *toch* de A.-M. het vonnis op, en op dit vonnis moet het H. M. G. zijne approbatie verleen!

De toenmalige Eerste-Luitenant G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN bepleitte in „Krijgswetenschap” 1882/83 toevoeging aan den krijgsraad van een Auditeur en een griffier, beiden rechtsgeleerden, waarvan de laatste tevens rechtskundige voorlichting zou kunnen geven. „Daardoor zou de invloed van den Auditeur-Militair gebroken zijn”. Ook hier wordt alleen het *stelsel* bedoeld; de *personen* blijven er buiten, hetgeen ten overvloede blijkt uit het volgende: „Ik zeg volstrekt niet, dat die invloed ten kwade gewerkt heeft, maar de tegenwoordige regeling, volgens welke de ambtenaar van het Openbaar Ministerie, de strafeischer, tevens rechtskundig adviseur is van de leden van den krijgsraad druist in tegen alle rechtspraktijk”. In het debat, dat op de rede volgde, verklaarde Mr. R. W. D. HELLIGERS, Auditeur-Militair, na een klein loflied op de militaire procedure: „Zooals de krijgsraden thans zijn samengesteld heeft de Auditeur nog al veel invloed; maar dat ligt in den aard der zaak. Wanneer hij zijne meening goed weet uiteen te zetten, dan is de militaire rechter ook zeer goed voor overtuiging vatbaar ¹⁾. Meermalen is het evenwel gebeurd, dat de krijgsraad het in zijne uitspraken niet eens met mij was. Dit neemt echter niet weg, dat het m. i. wenschelijk

¹⁾ Men leze toch vooral goed.

blijft ²⁾, dat de Auditeur-Militair de eigenlijke leiding heeft van het proces”.

En waar Prof. Mr. M. S. POLS in zijn praeadvies aan de Nederlandsche Juristenvereniging in 1881 aan den A.-M. eene meer adviseerende en assisteerende rol toekende, daar hooren we den anderen praeadviseur, den toenmaligen Kolonel DEN BEER POORTUGAEL, aanvoeren: „Alleen durf ik vragen, of het niet wellicht aan zijn human karakter, aan zijne nederigheid toe te schrijven is, dat hij zich een geringer denkbeeld maakt van de rol, die hij indertijd zelf heeft vervuld? Was het niet wellicht daarom, dat hij meende, dat hetgeen anderen beslisten hunne zelfstandige meening was, terwijl zij meesttijds niet anders deden dan zijne zoo goed doordachte adviezen en zijne zoo voortreffelijke leiding volgen?”

De laatste praeadviseur vergeleek verder de plaats van den A.-M. met die van den vroegeren pensionaris en raadpensionaris, die ook alleen adviseerden! De A.-M. is permanent, de krijgswraden niet; ook hierin ligt een der bronnen van des Auditeurs invloed.

Eindelijk het „overvragen”. Het zal den aandachtigen lezer van mijn opstel niet ontgaan zijn, dat ik alleen in die gevallen het ambt van den A.-M. heb aangeduid door „Openbaar Ministerie”, waar de bedoeling was nadruk te leggen op en te verwijzen naar dat gedeelte zijner werkzaamheden, hetwelk overeenkomt met de taak van het Openbaar Ministerie bij de Burgerlijke Justitie. Het gedeelte uit dat opstel, door den Heer SCHÖNSTEDT geciteerd, slaat dan ook op het Openbaar Ministerie *in het algemeen*, zoowel bij de Burgerlijke als bij de Militaire Justitie. Het „overvragen” is eene bekende waarheid; men overtuige zich slechts door de rubriek „Rechtszaken” in de couranten te volgen. Ook voor den A.-M. geldt dit; het is gedeeltelijk eene consequentie voortvloeiende uit zijne hoedanigheid van vervolgingsambtenaar, gedeeltelijk een gevolg van de overtuiging, dat de rechter wel wat zal afdingen. En nu zegge men weer niet: de A.-M. plaatse zich op het standpunt van den rechtsprekenden rechter; dat is eene onmogelijkheid, het is meer dan een mensch vermag. De practijk wijst dan ook wel degelijk op het overvragen, behalve, zooals de heer SCHÖNSTEDT opmerkt, somwijlen ten opzichte van misdrijven tegen de subordina tie; vandaar, dat ik ook sprak van „in zoovele gevallen” overvragen.

Wanneer de krijgswraad zich uitspreekt conform den eisch, is dat een bewijs, dat er niet werd overvraagd? Twee personen koopen in denzelfden winkel hetzelfde voorwerp, waarvoor dezelfde prijs wordt gevraagd. De eerste weet af te dingen, de tweede niet. Werd nu bij den laatste niet overvraagd omdat hij gewillig offerde, wat men eischte?

Betrof nu het laatste punt eenigszins de *personen* der Auditcurs, dan was dit toch alleen als deel uitmakende van het orgaan van den Staat,

²⁾ Ik cursiveer.

het Openbaar Ministerie, dat zich op een partijstandpunt moet stellen en daardoor zich in eenzijdige richting moet bewegen.

Ik kan niet nalaten deze gelegenheid aan te grijpen, om de waardeering uit te spreken voor de *personen* der Auditeurs, die, niettegenstaande hunne groote macht en hun overheerschenden invloed, daarvan geen misbruik hebben gemaakt, doch volgens plicht, eer en geweten het recht hebben gediend. Dat de militaire rechtspraak niettegenstaande alles in een reuk van eerlijkheid en onpartijdigheid staat, is voor een goed deel aan hen te danken. Aan den anderen kant is daardoor echter het tot stand komen eener nieuwe regeling vertraagd. De taak van den Auditeur behoort zuiver te zijn die van het Openbaar Ministerie; het terrein zijner werkzaamheden zou dan duidelijk zijn begrensd, hetgeen ook hem ten goede zou komen omdat de aanleiding tot botsingen, wantrouwen, miskennis zou zijn weggenomen. Nu is de Auditeur een wettelijke monstruositeit (niet de *persoon*, maar het *stelsel*).

Ten slotte nog eene opmerking, die de Heer SCHÖNSTEDT mij niet ten kwade zal duiden. Waar een beroep op andere personen noodig wordt geoordeeld, daar ligt toch de wenschelijkheid voor de hand autoriteiten te kiezen. Als zoodanig heb ik van de Heeren v. D. VEUR en MESCH nooit gehoord en naar ik meen, niemand. De indruk van een betoog wordt in den regel niet versterkt door citaten van personen, die eens een courantenartikel schreven over een onderwerp, dat zeer langdurige studie eischt, doch waarin van die studie weinig kan blijken. De beschouwing van den Heer SCHÖNSTEDT zou doen denken, dat de *N. Rott. Ct.* van het jaar 1891 de eenige bron is voor de studie van het formeel militair strafrecht.

J. J. C. VAN DIJK,
Eerste-Luitenant der Infanterie

Naschrift op mijne studie over *Strengere Krijgstucht*.

(Mil. Spect. Febr.—April 1900.)

Blijkens deskundige voorlichting is het handgeld eenigszins anders geregeld dan op blz. 106 door mij is aangegeven, en wel in dezer voege: hoogstens *dertig* gulden voor tamboer en hoornblazer beneden de 18 jaar, ¹⁾ en voor personen boven dezen leeftijd *zestig* gulden bij de korpsen te voet en *honderd en twintig* gulden bij de bereden korpsen, en wel naar reden van *tien* en *twintig* gulden per jaar. Boven de 18 jaar loopt het engagement over 6 jaren, met dien verstande dat personen, die hun 22^e levensjaar zijn ingetreden, kunnen worden aangenomen voor 1, 2, 3, 4 of 5 jaren, wanneer zij te voren bij de landmacht of in de overzeesche bezittingen hebben gediend, anders hoogstens voor 3 jaren.

Voorts is mij opgemerkt, dat de adjudant-onderofficier-vaandeldrager ²⁾ en andere werfers thans geen vaste som van *tien* gulden als aanbrengr premie meer ontvangen. Bij kon. besl. van 18 Juli 1899 n°. 39 (ter kennis van de landmacht gebracht bij aanschrijving van den m. v. o. van 25 Juli d. a. v., III^{de} afd., N°. 45), zijn deze premiën nader vastgesteld op:

f 20.—	bij eene verbintenis van 6 jaren,
„ 16.—	„ „ „ „ 5 „ „
„ 12.—	„ „ „ „ 4 „ „
„ 9.—	„ „ „ „ 3 „ „
„ 6.—	„ „ „ „ 2 „ „
„ 3.—	„ „ „ „ 1 jaar.

Ten slotte wordt mij, naar aanleiding mijner zinspeling op eene mogelijke kwijtschelding van straf door den depôt-commandant (blz. 229), opgemerkt, dat ik daardoor eene ijdele hoop opwekte, daar de bedoelde commandant die bevoegdheid niet bezitten kan. Ik weet van beter.

¹⁾ Voor elk jaar, waarvoor hij zich verbindt, ontvangt hij f 5 handgeld, doch ondanks de verplichte engagementen voor 8 jaren beneden den leeftijd van 17 jaar, blijft het maximum toch f 30.

²⁾ Op blz. 223 staat abusief gedrukt „adspirant” enz.

Moge toch bij uitsluiting het hoofd van den staat tot gedeeltelijke of geheele kwijtschelding van straf het recht hebben, bij doorlopende machtiging kan voor speciale gevallen van hooger hand bedoelde bevoegdheid, bij wijze van delegatie, aan den depot-commandant worden toegekend, op dezelfde wijze als de korpscommandanten deze bij gelegenheid van koninklijke en nationale feestdagen ontvangen.

Terloops zij hier nog aangestipt, dat een deel van de verantwoordelijkheid voor de bestending van de langdurige provoost- en cachotstraffen bij het depôt, ook m. i. zeer zeker rust op de wetgevende macht. Gelijk in „het Vaderland” van 7 Mei jl., — geheel overeenkomstig mijn, hoezeer onuitgesproken, gedachtengang, — terecht werd opgemerkt, kan alleen de wetgever verandering brengen in de *soorten* van disciplinaire straffen, bij het reglement van krijgstucht vastgesteld.

Op grond van gezondheidsredenen moet ik 't hierbij laten, en tot mijn leedwezen afzien van mijn voornemen om thans ook op andere opgeworpen bedenkingen in te gaan. Ik behoud mij voor, dit later te doen.

DEN HAAG, 16 Mei 1900.

A. C. WESENHAGEN.

Eene toelichting op een Naschrift.

De hieronder volgende toelichting was door mij oorspronkelijk bestemd zoowel voor dit Tijdschrift, als voor de Vragen des Tijds. Ik meende nl., dat de redactie van laatstgenoemd tijdschrift, welke hare lezers in den laatsten tijd meermalen — zij het dan ook steeds van de zelfde zijde — omtrent den fortbouw in de Amsterdamsche stelling deed voorlichten, er prijs op stellen zou hen ook te doen kennis nemen van de door mij ontvangen en tot juist begrip der zaak m. i. zoo noodzakelijke toelichtingen van den Kolonel VON LEITHNER.

Nu die Redactie echter, blijkens een door mij ontvangen schrijven, meent, dat „hare lezers, op enkelen na, in den hoogduitschen brief „weinig belang (zouden) stellen, terwijl De Militaire Spectator hem „onder het oog der deskundigen zal brengen”, kan ik slechts hopen, dat de enkelen, die voorheen hunne aandacht geschonken hebben aan de artikelen over fortbouw in de Vragen des Tijds, zich genoeg deskundig zullen achten om ook van deze thans alleen in De Militaire Spectator geplaatste toelichtingen te willen kennis nemen.

In de Maart-aflevering van den loopenden jaargang van de Vragen des Tijds komt van de hand van den, sedert tot Kapitein bevorderden Eerste-Luitenant der Infanterie Jhr. L. M. A. VON SCHMID een „Naschrift” voor op het artikel „Nieuwe fort in de Staten-Generaal”, dat in het jaar 1899 mede in genoemd tijdschrift verscheen.

In dat „Naschrift” kwam de schrijver tot de volgende slotsom: „Uit „den medegedeelden brief, ten slotte, blijkt, dat VON LEITHNER, voor de „kringforten eener inundatiestelling, de uitgebreidheid van het logies „goedkeurt, zooals dat in: „De permanente inrichting der stelling van „Amsterdam” is aangeduid.”

Deze conclusie scheen mij toe niet in overeenstemming te zijn met hetgeen ik in den laatsten tijd elders van VON LEITHNER gelezen had en daar ik het niet wel mogelijk achtte, dat de inzichten van eene persoonlijkheid als de Kolonel VON LEITHNER, met den dag zouden wisselen, meende ik alleen in het aannemen van een misverstand eene oplossing voor deze schijnbare tegenstrijdigheid te kunnen vinden. Voor deze onderstelling bestond te eer grond, omdat de Heer VON SCHMID ten aanzien van de vraag, waarop VON LEITHNER's brief het antwoord bracht, alleen mededeelde, dat zij was ingekleed in het bijzonder met

het oog op de toestanden in de Amsterdamsche stelling en dat zij begeleid was van eenige toelichtende stukken. De volledige onbekendheid, waarin ik verkeerde omtrent de bewoordingen, waarin de bedoelde vraag gesteld was, maakte het mij alzoo onmogelijk na te gaan of ook naar mijne meening het gepubliceerde schrijven de daaraan vastgeknoopte slotsom wettigde.

Ten einde uit deze onzekerheid te geraken, besloot ik mij tot den Kolonel VON LEITHNER zelf te wenden en verzocht ik Z.H.E.G. mij eenige toelichting te willen geven op zijn hiervoren bedoeld schrijven, omdat mij zulks in verband met de daaraan vastgeknoopte conclusie niet duidelijk was. Het antwoord, dat ik daarop mocht ontvangen en waarop ik nader terugkom, gaf eene zoo volledige uiteenzetting van de denkbeelden van den Kolonel VON LEITHNER, dat ik nog slechts enkele vragen behoefde te stellen omtrent het stelsel van verdediging, waarin die denkbeelden verwezenlijkt moesten worden, om ook mijnerzijds de slotsom te kunnen opmaken, waartoe de brieven van den Kolonel VON LEITHNER mij geleid hebben.

Alvorens nu uit die brieven het ter zake dienende mede te deelen, wensch ik op den voorgrond te stellen, dat het allerminst in mijne bedoeling ligt den sedert eenige jaren gevoerden strijd over woon- en wachtforten te heropenen, ook omdat deze elk practisch belang zou missen, nu die strijd bij de behandeling van de Vestingbegrooting voor het jaar 1900 „endgiltig” beslist is.

Ik bepaal mij dus uitsluitend tot het mededeelen van hetgeen de Kolonel VON LEITHNER schrijft, daarbij geheel in het midden latende of en in hoeverre mijne meeningen met die van den geachten schrijver overeenstemmen. Mijn doel is slechts om, waar VON LEITHNER'S naam op deze wijze in het debat gemengd is, zijne inzichten omtrent de onderwerpelijke aangelegenheid ook zoo volledig mogelijk bekend te maken.

De Kolonel VON LEITHNER dan schrijft mij het volgende:

„Leider besitze ich keine Abschrift jenes Briefes, welche in den „Vragen des Tijds” erschienen ist, da ich nicht ahnen konnte, dass dieses Schreiben veröffentlicht werden würde.

„Doch bin ich überzeugt, dass in diesem Briefe dieselben Ideen zum Ausdruck gelangten, welche ich in meiner letzten Broschüre erörtert habe: „III. Band, Neueste Anschauungen (Die beständige Befestigung „und der Festungskrieg)” — siehe auch Mittheilungen des technischen Militär-Comité. 9. Heft, Jahrgang 1899, insbesondere Seite 729, 730 und 731.

Um diesen Brief sonach zu verstehen, muss man wohl das erwähnte Werk lesen, welches den Ausgangspunkt für die Discussion bildete.”

„Ich spreche niemals von *einfachen Wachen* in Werken, sondern von „einer Sicherheitsbesatzung”, welche beispielsweise bei einem Werke von 110^m. Kammlinienlänge aus einer halben Compagnie Infanterie und einer viertel Compagnie Artillerie besteht (mithin nach Abschlag der einfachen Geschützbedienung aus rund 1 Gewehr per Schritt oder Meter).

Ich glaube die Boeren hatten ihre Stellungen nie stärker besetzt!

Für diese Sicherheitsbesatzung sind theils Liegestätten theils Bänke zum Sitzen im Werke und nur, wenn die Ergänzung auf die *volle Besatzungsstärke* also auf *EINE Compagnie* in's Werk kommt, nur dann können alle Leute bloß sitzen oder — ein kleiner Theil — stehen (welcher auf Wache ist)."

„Meine Tendenz richtet sich nur gegen die bisher üblichen all zu reich bemessenen Casematten der Werke die eigentlich grossen Kasernebauten ähnelten, und die höchstens dort einen Sinn haben, wo ein isoliertes Werk (Sperrfort) thatsächlich vollkommen cerniert und für sich allein regelrecht belagert werden kann, was bei Gürtelforts wohl nicht der Fall ist.“

„Diese können wohl von ihrem Hinterlande — also dem *Inneren der Festung* — und auch von den Reserven nicht leicht vollständig isoliert werden, wonach ab und zu eine Ablösung der Besatzung sicherlich möglich ist.“

„Wenn hier und da übrigens eine Besatzung durch 24 Stunden hindurch nur „sitzen und nicht auch liegen“ kann, so wird sie dessentwegen wohl nicht kampfunfähig werden! Wie oft fährt man bei uns zu Lande 36 Stunden auf die Bahn! Und erst in Russland!“

„Sicherlich wären Forts vorzuziehen, welche möglichst luxuriöse Casematten, alle Geschütze unter Panzer und tiefe — beiderseits revetierte Gräben mit Flankierungsanlagen haben; aber welcher Staat kann alle seine Werke so ausstatten, und wo kann man in der Praxis bauen ohne das ökonomische Moment zu berücksichtigen?“

„Meiner Anschauung nach wird man alle diese kostbaren Mittel nur dort voll in Anwendung bringen, wo die vollständige Isolierung oder überhaupt die stark exponierte Lage dies unbedingt gebieten, während man in mehr gesicherter Situation — also auch im Schutze einer bedeutenden Inundation — diese Anforderungen stark reduzieren kann.“

„Was speziell die Reduction an casemattierter Fläche anbelangt, so erscheint dieselbe hauptsächlich dann zulässig, wenn die Annäherung vom Kehlterrain in das Werk günstig ist; um sie zu verbessern kann eventuell das Mittel einer Poterne (Seite 731 des Aufsatzes) angewendet. ¹⁾

Schliesslich erlaube ich mir nochmals darauf hinzuweisen, dass solch' complicierte Fragen nicht im Rahmen eines kurzen Briefes erörtert werden können und verweise erneuert auf den III Band.“

In de nadere toelichtingen, waarop ik hiervoren doelde, deelde de Kolonel VON LEITHNER mij o. a. nog het volgende mede:

„Kernbefestigingen (Noyau) halte ich bei jedem Platze für absolut nothwendig.“

¹⁾ Hiermede wordt bedoeld een bomvrij gedekte gang, welke uit het achter het fort gelegen terrein tot in het fort leidt, ten einde de versterking der bezetting ook dan te kunnen doen plaats vinden, indien deze bij open gemeenschap door 's vijands vuur onuitvoerbaar zou zijn.

„Traditor-Geschütze überall dort, wo der Terrain Durchbrüche im Intervalle begünstigt.“

„Revetierte Gräben mit Flankierungsanlagen sind zweifellos stets von Vortheil; zwingen jedoch finanzielle Gründe zu Einschränkungen, so möchte ich sie absolut nur dort verlangen, wo die Verhältnisse die Ueberfälle von Werken erleichtern.“

„Die Frage ob man und wenn man die Sicherheitsbesetzung des Werkes verstärken soll, möchte ich getrost den Gruppen- oder Bezirks-Commandanten überlassen, sie theoretisch im Vornhinein zu discontieren halte ich für unnöthig.“

„Bezüglich der Sicherheitsbesetzung habe ich bei meinen Entwürfen meist für die Hälfte oder $\frac{2}{3}$ derselben Liegestätten beantragt.“

Macht man dies so, so bleibt bei Ausnützung von Gängen etc. im Werke Raum genug um das doppelte der Sicherheitsbesetzung temporär und nothdürftig unterzubringen.“

De lezer, die deze mededeelingen ten einde volgde, zal vermoedelijk wel met mij tot de slotsom gekomen zijn: *dat* VON LEITHNER, *voor de kringforten eener inundatiestelling, de uitgebreidheid van het logies NIET goedkeurt, zooals dat in „De permanente inrichting der Stelling van Amsterdam” is aangeduid.*

W. F. POP.

BOEKBEOORDEELINGEN.

De zedelijke opvoeding van den soldaat. Richtsnoer voor kader, reservekader en soldaten. Handleiding bij de theorie door H. J. MEIJBOOM, Eerste-Luitenant der Infanterie. *Utrecht*, 1900. J. G. BROESE.

Is er moeilijker onderwerp denkbaar, dan juist dat, hetwelk de Luitenant MEIJBOOM gekozen heeft, om er zijne denkbeelden over in het licht te geven en daaraan beschouwingen en voorbeelden vast te knoopen, die werkelijk ten algemeenen nutte kunnen strekken?

Wij meenen het te mogen betwijfelen en waren altijd van oordeel, dat, hoe lofwaardig het streven van hoogerhand ook is geweest om officieren, onderofficieren en korporaals ten plicht te stellen aan de zedelijke opvoeding van den soldaat te arbeiden, — door het geven van theorieën over vaderlands- en vorstenliefde, krijgstucht, militaire eer en eergevoel, zelfopoffering, zelfverloochening, enz., — de resultaten daarvan zich eerst na verloop van geruimen tijd zouden doen gevoelen, omdat uit den aard der zaak dit onderwerpen zijn, die, evenals zulks met het onderricht in den godsdienst het geval is, niet binnen een ieders bereik vallen. Toch heeft uit den genomen maatregel immer tot ons de praktische zin gesproken van dengene, die er den stoot aan gegeven heeft. Langs geen anderen en geen beteren weg toch kan het zedelijk bewustzijn sneller en in zoo ruimen zin worden wakker geschud in het leger en de ontwikkeling daarvan worden bevorderd, dan door allen aan die taak te doen arbeiden, die krachtens rang of graad van nature als de onderrichters en de opvoeders van den soldaat waren aan te merken.

Met hoeveel spot en geringschatting dan ook in den aanvang ontvangen en bejegend, won het begrip meer en meer veld, dat men hier met een der uit een opvoedkundig oogpunt meest vormende middelen te doen had; een middel, dat als een uitstekenden hefboom kan werken om het zedelijk peil en bijgevolg ook het karakter van alle individuen in het leger en daarmede de waarde van dit oorlogsmiddel te sterken en te verhoogen. Kon men dan ook op de eerste theorieën, waar de zedelijke

opvoeding van den soldaat aan de orde was, nauw een glimlach bedwingen, wanneer op onbeholpen wijze over de bovengenoemde of aanverwante onderwerpen werd gesproken door lieden, die het wel goed meenden, maar die niet in staat waren uitdrukking te geven aan hetgeen zij gevoelden in een taal, die voor den eenvoudigen boerenzoon verstaanbaar mocht heeten, langzamerhand kwam daarin verbetering en breidde het aantal dergenen, die het onderwerp en zijne beteekenis begrepen en bovendien de gave bezaten ook anderen daarin in te wijden, zich uit en verhief zich in die zelfde mate het rechtmatig gevoel van eigenwaarde van elk individu in het leger door het besef, dat hij tot iets hooger geroepen was dan zij, die buiten het leger staan, omdat hij zijn persoon en zijn leven in dienst had gesteld van een beginsel zóó verheven van opvatting, dat het iedereen past met eerbied op te zien tegen hen, welke dien plicht blijmoedig en offervaardig verrichten.

Dit bewustzijn van den ernst, aan dien tijdelijk te vervullen zwaarsten burgerplicht verbonden, gepaard aan den wil dien plicht zoo goed mogelijk waar te nemen, vormen in het leger den geest, die onontbeerlijk is om het voor zijne roeping geschikt te maken.

Dien geest te vestigen en te onderhouden is een van de noodzakelijkste maar, zooals wij bereids aangaven, tevens ook een der moeilijkste onderdeelen van de soldaten-opvoeding, omdat de leerstof eigenlijk bestaat in de uiting van het diepst gevoelde besef van plicht, eer er tucht, alzoo eene leerstof, die tot dusverre niet of slechts ten deele is beschreven.

Dat nu leverde de meeste bezwaren op. Wel telt het leger gelukkig mannen in overvloed, die het goed meenen en weten, maar daaronder komen er uit den aard der zaak velen voor, die niet of niet in voldoende mate de gave bezitten, om, hetgeen hoofd en verstand hun zeggen, aan anderen mede te deelen. Wel zagen — en vooral in de laatste jaren — tal van boekjes het licht, die door hun inhoud in dit opzicht baanbrekend werkten en wel in dier voege, dat daarin de edele zijden van het soldatenleven werden geschetst, maar tot dusverre ontbrak eene handleiding, die ook den minder begaafde of de niet zoo wel bespraakte een hulp en steun bood bij de indeeling van de stof en de omschrijving der begrippen.

In die behoefte nu heeft de Luitenant MEIJBOOM trachten te voorzien, en, voegen wij er dat terstond bij, in dat streven is hij geslaagd op eene wijze, die, hoe hoogen dank wij ook van onzen jeugdigen wapenbroeder hadden, verre onze verwachtingen heeft overtroffen.

Met benijdenswaardig talent en zonder op de klip der phraseologie schipbreuk te lijden, heeft hij de wijze, waarop de zedelijke opvoeding van den soldaat ter hand genomen kan worden, geschetst met een warm hart en in flinke, ronde, onopgesmukte taal. Daarbij wist hij, zonder in uitersten te vervallen, recht te doen wedervaren, zoowel aan de echt militaire zijde van die opvoeding, als aan de nieuwere denkbeelden, die met den geest des tijds vervlochten zijn. Uit sommige gedeelten, inzonderheid waar hij omschrijvingen van militaire begrippen

geeft, troffen ons de waarheid, de bezadigdheid, zoomede het juiste en diepe inzicht in de behoeften van een leger zóó sterk, dat wij op menige plaats onszelf afvroegen, hoe het mogelijk was dat deze jongere, zoo-vele ouderen ten spijt en zeer zeker ten voorbeeld, op zoo duidelijke wijze aantóont, dat de militaire deugden in den burger wakker te roepen en aan te kweeken, het cement vormen, hetwelk de bouwsteen, waaruit de onderdeelen van het leger bestaan, hecht aaneenvoegt, en tevens, dat, waar dit cement ontbreekt of uit kortzichtige zuinigheid geen betrouwbaar bindmiddel vormt, aan de waarde en de deugdelijkheid van den geheelen bouw tekort wordt gedaan.

Velen der ouderen, die in den pennestrijd over de verkorte oefening met geringschatting op de aankweeking van die karaktereigenschappen in den soldaat hebben neergezien, of er zich met een groot woord van trachtten af te maken, kunnen bij den Luitenant MEIJBOOM, die uitsluitend in en met den troep leefde, een lesje van beteekenis nemen en wellicht nog tot inkeer komen voor het te laat is.

De discipline van hogere orde toch, kortelings geleden nog met zoo-veel ophef aan onze neven in Zuid-Afrika toegeschreven, heeft middelerwyl getoond er eene te zijn van de onbetrouwbaarste soort, en wel eene, die zich, als de nood aan den man komt, bij velen uit in *panieken*, wanneer zelfs geen zweem van gevaar dreigt; *vrijwillig en ordeloos vlieden*, als er van eene vijandelijke vervolging slechts bij geruchten sprake is; *capitulatiën in het open veld*, zonder daartoe door de wapenen gedwongen te zijn; *huis-toe-gaan* — in krijgsmanstaal eerlooze desertie —, wanneer het er juist op aankomt hardnekkig stand te houden; enz.; enz.

Men begrijpe ons wel, wij spreken de goeden niet te na, maar zooveel staat vast, dat de door dezen betoonde moed, volharding en plichtsbetrachting niet kunnen verhinderen, dat wij, geleerd door de practijk van dezen oorlog, goed zullen doen de discipline van hogere orde bij de vaststelling van den duur van het eerste verblijf onder de wapenen van onze militie voorloopig maar buiten beschouwing te laten, en er ons toe te bepalen den jeugdigen miliciens die meer gewone tucht aan te leeren, welke, hoewel dan niet van zoo hooge orde, hun er toe brengen zal in de uren des gevaars meer *ondergeschiktheid*, meer *zedelijken moed*, meer *volharding*, meer *zelfbeheersching* en meer *zelfverloochening* te betoonen, dan de in dit opzicht hoogst betreuenswaardige, helaas niet meer te loochenen gebeurtenissen op het oorlogstooneel in Zuid-Afrika ons bij de Boerenlegers te aanschouwen hebben gegeven. Want in dezelfde mate als wij zulks in de toekomst zullen nalaten, ons vleiende met de ijdele hoop dat de discipline van hooger orde daarin vanzelf wel zal voorzien, in die zelfde mate zal, ongeacht men het aantal der in het veld gebrachte strijders ook zou hebben vermeerderd, de weerkracht van het leger verzwakken.

Door de eischen, welke aan de zedelijke opvoeding van een soldaat moeten worden gesteld, te schetsen op de wijze zooals hij zulks heeft

gedaan, bracht onze jeugdige kameraad den ernst daarvan nog eens op de meest overtuigende wijze in herinnering en wij wenschen hem dan ook van harten geluk met deze welgeslaagde, eerste schrede op den goeden weg, n'en déplaise aux démolisseurs et aux détracteurs de notre armée.

C.

Ter aankondiging ontvangen:

Considérations critiques sur la guerre turco-grecque de 1897, par F. A. C. RUYSCH. Librairie Royale M. VAN DER BEEK. *La Haye*, 1900.

Beknopt-Overzicht van het ontstaan, de ontwikkeling en de voornaamste krijgsbedrijven der Nederlandsche Veld-Artillerie, in het bijzonder van het 1ste Regiment, door J. L. TEN BOSCH, Eerste-Luitenant 1ste Regiment Veld-Artillerie. 's *Gravenhage*, 1900. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Te velde en in 't garnizoen, door J. R. JACOBS, Ridder der Militaire Willemsoorde en der Orde van Oranje-Nassau, Oud-Luitenant-Kolonel der Infanterie van het Nederlandsch-Indische Leger. *Amersfoort*, 1900. G. J. SLOTHOUWER.

Moet, voor tijd van vrede, eene afzonderlijke strafrechtspraak voor militairen worden behouden; zoo ja, binnen welke grenzen: III. Praeadvies van Mr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE, adjunct-Commies bij het Departement van Oorlog. Overgedrukt uit de: Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging. 30ste Jaargang 1900. I. 5de Stuk.